STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

TOMUL 12

1975

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

P I 458

COMITETUL DE REDACȚIE

Redactor responsabil: prof. univ. dr. doc. OLGA NECRASOV,
membru corespondent al Academiei
Republicii Socialiste România

Redactor responsabil adjunct: dr. V. V. CARAMELEA

Membri:
acad. ȘT.-M. MILCU
dr. SUZANA GRINȚESCU-POP
D. NICOLĂESCU-PLOPȘOR
dr. MARIA CRISTESCU

Secretar de redacție: ELENA RADU

În țară, abonamentele se primesc la oficiile poștale, agențiile poștale, factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi și instituții.

Comenzile de abonamente din străinătate se primesc la ILEXIM, Serviciul Export-Import Presă, Căsuța poștală 2001, Calea Griviței nr. 64—66, București, Oficiul poștal 12, România, sau la reprezentanții săi din străinătate.

La revue „Studii și cercetări de antropologie" paraît une fois par an.

Toute commande de l'étranger sera adressée à ILEXIM, Département d'Exportation-Importation Presse, Boîte postale 2001, Calea Griviței 64—66, Bucarest 12, Roumanie, ou à ses représentants à l'étranger.

En Roumanie, vous pourrez vous abonner par les bureaux de poste ou chez votre facteur.

ADRESA REDACȚIEI:
BULEVARDUL DR. PETRU GROZA NR. 8
București 35, C. P. 4219

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDII ŞI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

Tomul 12 1975

SUMAR

OLGA NECRASOV, Profesorul Fr. J. Rainer, fondatorul şcolii antropologice din Bucureşti 3

Antropologie istorică

IOANA POPOVICI şi LAURENŢIA GEORGESCU, Contribuţii antropologice la studiul populaţiei feudale. Cimitirul de la Radovanu 9

Antropologie contemporană

TH. ENĂCHESCU şi SUZANA GRINŢESCU-POP, Tipul antropologic al populaţiei din satul Peştera — culoarul Bran. Seria masculină (20—60 ani). 17
HORST SCHMIDT, Antropologia unei populaţii româneşti din Munţii Cernei. 23
ELENA D. RADU, Structura antropologică a unor populaţii din culoarul Cerna—Banatul de sud-est. 35
MARIA VLĂDESCU, ELENA MACARIE şi GEORGETA RUSU, Determinismul factorial al unor tipuri antropologice din Muntenia (România) 43

STUDIUL ANTROPOLOGIC COMPLEX AL SATULUI CRIŞAN

OLGA NECRASOV, Introducere 51
MARIA CRISTESCU, D. BOTEZATU, MARIA-ELENA ROŞCA, CEZARINA BĂLTEANU, SILVIA GHIGEA, GEORGETA MIU şi P. SEVASTRU, Aspecte demografice la populaţia din Crişan. 53
OLGA NECRASOV, D. BOTEZATU, MARIA CRISTESCU, SILVIA GHIGEA, MARIA ISTRATE, OLIMPIA TUDOSE şi C. FEDOROVICI, Variabilitatea caracterelor cefalo-faciale şi tipurile antropologice din Crişan. 59
MARIA-ELENA ROŞCA, CEZARINA BĂLTEANU, GH. ŞTEFĂNESCU, GEORGETA MIU, MARIA ISTRATE, OLIMPIA TUDOSE şi C. FEDOROVICI, Variabilitatea dimensiunilor şi proporţiilor corporale la populaţia din Crişan 73

Antropologie socială şi culturală

V. V. CARAMELEA şi IULIA TRANCU, Negru Vodă şi căpitanul său Bera în Carta miturilor şi legendelor oraşului Cîmpulung şi satului Berivoeşti. I. Cercetări de antropologie socială şi culturală, istorică şi politică asupra specificului naţional în cadrul a două modele universale de eroi. 83
LUCIA MĂRCUŞ, Consideraţii asupra Indicatorului antroponimic românesc. I. Seria masculină. 89
Cronică 93

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Prof. Fr. J. Rainer

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

PROFESORUL FR. J. RAINER, FONDATORUL ŞCOLII ANTROPOLOGICE DIN BUCUREŞTI *

DE

OLGA NECRASOV

Ca ansamblu de noţiuni sistematizate, constituind o disciplină bine definită şi delimitată, antropologia apare relativ tîrziu, chiar dacă numele pe care-l poartă este foarte vechi (Aristotel fiind acela care l-a întrebuinţat pentru prima oară) şi chiar dacă noţiunile care vor intra în patrimoniul ei au început să fie acumulate foarte de demult.

În accepţia ei actuală, antropologia începe să se contureze din ce în ce mai precis la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, diferenţiindu-se însă ca disciplină de sine stătătoare abia în secolul al XIX-lea, aproape odată cu difuzarea transformismului darwinian. Esenţa sa de disciplină de graniţă a fost clar exprimată de Engels, care o caracterizează drept o ştiinţă care asigură „tranziţia de la morfologia şi fiziologia omului şi a raselor sale spre istorie".

Diferenţierea relativ tîrzie a antropologiei pe plan mondial a fost cauza principală de ce interesul pentru domeniul ei s-a trezit tîrziu şi în ţara noastră.

Dacă lăsăm la o parte opera, uneori valoroasă dar izolată, a unor precursori români (ca aceea a lui M. G. Obedenaru, a lui Zaharia Petrescu, a lui M. şi N. Minovici), precum şi cercetările unor specialişti străini, aşa cum este, de exemplu, Eugène Pittard, profesor de antropologie la Universitatea din Geneva, care, începînd din 1903, a consacrat numeroase studii poporului român, trebuie să admitem că cercetarea şi studiul organizat în domeniul antropologiei încep la noi abia în perioada dintre cele două războaie, cînd se dezvoltă în cele trei mari centre universitare din ţara noastră trei şcoli antropologice româneşti.

Şcoala din *Iaşi* se formează în cadrul Facultăţii de ştiinţe a Universităţii. Începuturile ei sînt marcate prin înfiinţarea mai întîi, în 1926, a unei conferinţe de paleontologie umană, transformată un an mai tîrziu într-o catedră de antropologie şi paleontologie a vertebratelor, ocupată de Ion Gh. Botez, format pentru a o ocupa la Paris, unde fusese trimis să se specializeze de către Paul Bujor şi Ion Simionescu (1921—1926). Şcoala din *Cluj* se grupează în jurul Societăţii de antropologie din acel

* Conferinţă prezentată la 9 ianuarie 1975, în cadrul sesiunii ştiinţifice consacrate comemorării a 100 de ani de la naşterea lui Fr. J. Rainer, la Filiala din Iaşi a Academiei Republicii Socialiste România.

ST. CERC. ANTROPOL., 1975, T. 12, P. 3—8.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

oraş, organizată în 1933 cu sprijinul lui E. Racoviţă şi prin străduinţele lui V. Papilian şi C. Velluda. Şcoala din *Bucureşti*, al cărei act de naştere oficial, sub formă de instituţie special profilată în acest scop, datează abia din 1940, se formează odată cu inaugurarea Institutului şi Muzeului de antropologie. Această realizare de o deosebită importanţă a fost îndelung pregătită de Fr. Rainer şi în aşa măsură încît putem spune că, de fapt, şcoala era deja constituită în decursul deceniului al treilea al secolului nostru în cadrul Institutului de anatomie şi embriologie al Facultăţii de medicină din Bucureşti.

Într-adevăr, în 1926, o elevă a lui Rainer, Valentina Roşca, publică o valoroasă lucrare multilateral concepută, consacrată creşterii şi dezvoltării unui eşantion de fete. O altă elevă, Maria H. Dumitrescu, elaborează, tot sub conducerea sa, o lucrare consacrată studiului grupelor sanguine la români (1927). Fr. Rainer însuşi, după ce publică în 1923 un studiu asupra scheletelor descoperite la vechea curte domnească de la Curtea de Argeş, va începe, împreună cu un grup de colaboratori, cercetările sale de antropologie etnică asupra populaţiilor noastre montane, mai întîi din satul Nerejul Mare (1926), apoi din Fundul Moldovei (1927) şi, în fine, din Drăguş (1932). Rezultatele acestor cercetări apar însă abia în 1937, cînd Rainer publică şi o lucrare menită să clarifice problema legăturii dintre grupele sanguine şi caracterele morfologice.

Toate acestea, la care se adaugă importantele colecţii de interes antropologic adunate de Rainer încă de la instalarea sa la catedra de anatomie din Bucureşti (1920), precum şi clădirea special construită în 1937 spre a le adăposti şi spre a oferi un cadru de lucru pentru investigaţiile antropologice, fac posibilă desfăşurarea la Bucureşti, în septembrie 1937, a celui de-al XVII-lea Congres internaţional de antropologie şi de arheologie preistorică, la a cărui organizare Rainer a contribuit într-o largă măsură.

Înfiinţarea şcolii antropologice din Bucureşti trebuie astfel să fie situată efectiv prin 1926, deci în acelaşi an cu aceea a şcolii ieşene, chiar dacă această dată nu poartă la Bucureşti un caracter oficial.

Ce l-a putut conduce pe Rainer spre antropologie? Iată o întrebare pe care trebuie să ne-o punem, dat fiind că activitatea sa de pînă atunci a fost consacrată unor cu totul alte probleme. Ce l-a putut determina pe histologul care a făcut mii de necropsii, care i-au permis să surprindă sau să intuiască aspecte noi, fie de ordin patologic, fie de ordin normal, aşa cum a fost cazul cu circulaţia porthipofizară, dovedită apoi de elevul său ieşean Gr. T. Popa, pe omul interesat pentru toate noutăţile laboratorului clinic, care *la noi* a fost primul, să realizeze reacţia lui Vidal sau să identifice meningococul în lichidul cefalorahidian, pe embriologul care s-a dedicat cu pasiune studiului larvelor de axolotl, al embrionilor de om, de iepure sau de porc în scopul de a putea pătrunde mai adînc în înţelegerea unor procese morfogenetice, pe prosectorul de la Filantropia, care va deveni mai tîrziu fondatorul, în ţara noastră, a anatomiei funcţionale, să abordeze problemele antropologiei?

Credem că această evoluţie a preocupărilor sale nu a fost nici întîmplătoare şi nici dictată de necesităţile momentului, aşa cum s-ar putea presupune, atunci cînd considerăm că principalele sale cercetări de teren în acest domeniu coincid cu propunerea făcută de profesorul D. Gusti

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

de a studia aspectul biologic al unor populaţii umane din ţara noastră, latura socială fiind asumată de acesta din urmă şi de colaboratorii săi de la Institutul social român.

Cauza acestei noi preocupări rezidă în orientarea lui Rainer spre problemele generale şi esenţiale ale vieţii şi societăţii şi în special spre problema esenţei omului.

Pentru Rainer, antropologia este ştiinţa *fenomenului biologic „om"*, care este manifestarea cea mai înaltă a evoluţiei vieţii pe planeta noastră. Caracterul însuşi de disciplină de graniţă, cu aspectele sale biologice, dar şi sociale (pe care le-am subliniat la începutul acestei comunicări), nu putea să nu atragă pe omul multilateral prin excelenţă, pe admiratorul lui Leonardo da Vinci şi al lui Goethe, pe îndrăgostitul de cultura umanistă, de arta şi de filozofia greacă, dar totodată pe profundul cunoscător al evoluţionismului şi al operei unuia din cei care au contribuit cel mai mult la dezvoltarea sa, adică a lui Haeckel.

Trebuie deci să admitem că îndreptarea lui Rainer spre antropologie era aproape fatală, că ea decurgea din însăşi personalitatea sa complexă, precum şi din întreaga sa pregătire. De altfel, în tot drumul parcurs de Rainer pînă atunci se observă tendinţa de a privi fenomenele în mod integrativ şi în interdependenţă reciprocă, aceasta atît pe planul studiilor sale de anatomie patologică, cît şi de embriologie şi de anatomie umană, care devine cu el o anatomie dinamică, formele şi structurile fiind considerate *nu* în aspectul lor static, ci în dinamica dezvoltării şi a funcţionalităţii lor, aspectele lor umane actuale fiind încadrate în acele ale anatomiei comparate, ale embriologiei, ale paleontologiei.

Odată ce Institutul de antropologie va fi înfiinţat şi înzestrat cu tot ce era necesar pentru investigaţiile antropologice din acel timp şi chiar de mai tîrziu, Rainer îşi va continua cercetările şi studiile de antropologie, cu toate că perioada în care intrase ţara noastră, împreună cu toată Europa şi cu aproape toată lumea, nu era deosebit de favorabilă investigaţiilor.

Astfel, Rainer publică în 1941, împreună cu I. Simionescu, studiul primului craniu de om fosil, descoperit la Cioclovina, aparţinînd aurignacianului, studiu care se distinge prin aceeaşi seriozitate şi profunzime ce caracterizează întreaga sa operă şi care conţine, pe lîngă datele de ordin paleantropologic, şi un studiu asupra instrumentelor de piatră cioplită găsite odată cu craniul.

Tot în această ultimă perioadă a vieţii sale, Rainer dirijează o teză de doctorat în medicină consacrată unei probleme importante din domeniul antropologiei părţilor moi, referitoare la variabilitatea musculaturii mimice la om, elaborată în 1940 de eleva sa, Consuela Slama; de asemenea pregăteşte, împreună cu Al. Tudor, o lucrare care se înscrie în aceeaşi direcţie de cercetare, consacrată studiului variabilităţii fisurilor în ficatul uman, precum şi o lucrare asupra metopismului la români şi în general, realizată împreună cu acelaşi colaborator. Moartea îl va surprinde însă înainte de a le putea publica, ele apărînd abia în 1946; îl va surprinde şi înainte de a putea realiza planul său de studiu asupra impozantei colecţii craniologice constituite de el, în scopul identificării principalelor tipuri caracteristice pentru populaţia noastră, precum şi în scopul cunoaşterii altor aspecte biologice care o caracterizează.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Putem conchide că lucrările de antropologie publicate de Rainer corespund mai multor direcţii de cercetare din acest domeniu.

1. Aşa cum era şi normal pentru un om de ştiinţă cu o *formare fundamentală* anatomică — sau mai bine spus mai largă morfologică —, Rainer a acordat o atenţie deosebită antropologiei anatomice în lucrările consacrate variabilităţii părţilor moi, precum şi metopismului.

2. În al doilea rînd, problemele mai complexe de antropologie de ordin morfofuncţional şi social nu i-au fost deloc străine, dacă considerăm remarcabila teză de doctorat dirijată de el, realizată de Valentina Roşca, în care problemele ritmului creşterii şi dezvoltării copiilor sînt privite multilateral, atît sub aspectul lor biologic, cît şi social.

3. Problemele de antropologie etnică par să fi atras în mod deosebit atenţia sa. Ceea ce ne pare foarte interesant din punctul de vedere al metodologiei este faptul că Rainer a socotit necesar să completeze studiile de gen populaţionist cu cele individualizante, fapt care îl situează, din punctul de vedere al *ţelului urmărit*, alături de şcoala lui E. von Eickstedt. În acest scop, Rainer a imaginat însă o altă metodă decît cea a antropologului din Breslau (pe care probabil nu o cunoştea încă), construind un tablou special de combinaţii individuale pentru nouă caractere, ceea ce i-a permis să sesizeze modul de grupare a diferitelor categorii ale acestora şi să distingă astfel în mod obiectiv existenţa unor tipuri regionale caracteristice. Deosebit de important este însă faptul că Rainer nu s-a mărginit să înregistreze caracterele puse în evidenţă, ci a încercat să găsească cauzele care au determinat apariţia lor.

4. Nici studiile de antropologie istorică nu au fost neglijate, cu toate că Rainer nu a publicat decît două lucrări în acest domeniu, şi anume o dată cu prilejul cercetărilor realizate pe scheletele medievale descoperite la Curtea de Argeş şi a doua oară referitor la craniul fosil de la Cioclovina. Nu credem însă că acest fapt ar putea însemna o lipsă de interes pentru istoria biologică a populaţiilor care au trăit în trecut pe teritoriul ţării noastre. Din contra, Rainer primise spre studiu cîteva serii de schelete, printre care scheletele medievale descoperite la Drobeta — Turnu-Severin, la Ostrovul Simianului, la Capidava, precum şi cele din antica Piroboridava, azi Poiana Tecuci, dar nu a avut răgazul să le cerceteze.

Moştenirea lăsată de Rainer nu se ridică însă numai la lucrările pe care le-a publicat. Gîndirea sa în domeniul ştiinţei omului a lăsat urme printre elevii săi direcţi sau indirecţi, care au căutat să continue opera maestrului lor, beneficiind de ambianţa favorabilă creată de el prin înfiinţarea Institutului de antropologie din Bucureşti, care îi datorează în întregime existenţa. Şi aici nu ne referim numai la localul construit, nu numai la instrumentarul procurat, ci şi la o bibliotecă bine pusă la punct pentru acel timp, alt instrument de lucru pentru cercetător, şi mai ales la admirabilele colecţii adunate de el. Printre acestea, un loc unic îl ocupă colecţia de cranii (5 000 în 1940, atingînd cifra de peste 6 000 în 1944). Valoarea inestimabilă a acestei colecţii constă în faptul că peste 3 000 de cranii sînt datate din punctul de vedere al sexului, al vîrstei la moarte, al provenienţei regionale şi al antecedentelor patologice ale subiecţilor cărora au aparţinut, ceea ce permite realizarea a numeroase studii de mare importanţă metodologică şi biologică, de exemplu asupra di-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

morfismului sexual, asupra raportului dintre vîrsta şi evoluţia sinostozei suturilor craniene, asupra corelaţiei dintre caracterele şi dimensiunile craniene, asupra tipurilor umane în general. La colecţia de cranii se mai adaugă şi numeroase segmente scheletice, precum şi o colecţie selecţionată de morfobiologie a osului, reprezentînd peste 600 de piese patologice, teratologice şi variante rare, adunate aici de către Rainer în special în scopul de a pune la dispoziţia antropologilor un material comparativ, care să permită evitarea unor greşeli asemănătoare cu cea făcută cîndva de marele R. Virchow, care a atribuit primele resturi osoase ale unui neandertalian, descoperite în staţiunea eponină, unui idiot rahitic.

Nu trebuie să omitem de asemenea nici importanta colecţie de mulaje reprezentînd principalele resturi osoase ale oamenilor fosili, nici numeroasele planşe rămase de la Rainer.

Aceste colecţii, biblioteca antropologică lăsată de Rainer, precum şi întregul institut proiectat şi organizat de el dezvăluie, poate mai bine decît lucrările sale de antropologie, lărgimea concepţiilor sale în acest domeniu şi planurile pe care nu a avut timpul să le realizeze. Iată de ce păstrarea şi dezvoltarea acestui institut constituie o obligaţie faţă de memoria lui Rainer, principalul omagiu pe care el şi l-ar fi dorit.

Prin tot ce a făcut pentru înfiinţarea şi dezvoltarea şcolii antropologice din Bucureşti, Rainer trebuie să fie socotit, alături de Ion Gh. Botez din Iaşi şi de V. Papilian din Cluj, drept unul din ctitorii antropologiei româneşti. Meritul acestor trei fondatori, ca şi al acelora care i-au susţinut (un Emil Racoviţă, un C. I. Parhon, un Paul Bujor, un Ion Simionescu), este de a fi înţeles importanţa pentru fiecare popor, funcţia socială generală şi perspectivele ştiinţei care se ocupă de dezvoltarea în timp şi în spaţiu a propriei noastre specii. Prin tot ceea ce ne-au lăsat, ei au pus bazele evoluţiei ulterioare a antropologiei în ţara noastră.

LE PROFESSEUR FR. J. RAINER, FONDATEUR DE L'ÉCOLE ANTHROPOLOGIQUE DE BUCAREST

RÉSUMÉ

La personnalité de Fr. J. Rainer, professeur, savant et humaniste, est particulièrement multilatérale. C'est lui qui développa, d'abord à la Chaire d'Anatomie humaine de Iaşi, ensuite à celle de Bucarest (où il fut transféré en 1920), les recherches d'anatomie fonctionnelle. C'est toujours lui qui inaugura à sa Chaire de Bucarest les recherches d'anthropologie, y amassant de très importantes collections anthropologiques et y fondant un laboratoire d'anthropologie, transformé en 1940 en Institut d'anthropologie, devenu plus tard Centre de recherches anthropologiques de Bucarest. L'école anthropologique de Bucarest, dont il fut le fondateur, s'est développée parallèlement à celle de Iaşi, fondée par le professeur I. G. Botez, et à celle de Cluj, dont l'animateur fut le professeur V. Papilian.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE SUMARĂ

1. Enăchescu Th., *Contribuţia profesorului Fr. J. Rainer la dezvoltarea antropologiei româneşti*, St. cerc. antropol., 1970, **7**, *2*.
2. Milcu Şt.-M., *Dezvoltarea cercetărilor de antropologie în ţara noastră*, Probl. antropol., 1954, **I**.
3. Rainer Fr. J., *Enquêtes anthropologiques dans trois villages roumains des Carpathes*, Bucureşti, 1937.
4. Rainer Fr. J., *Existe-t-il une corrélation entre les groupes sanguins humains et les autres caractères anthropologiques?*, volum omagial dedicat profesorului Kiriţescu, Bucureşti, 1937.
5. Rainer Fr. J., Simionescu I., *Sur le premier crâne d'homme paléolithique trouvé en Roumanie*, Ann. Acad. roum. Mém. Sect. sci., 3e, série, **XVII**, mém. 12, 1942.
6. Rainer Fr. J., Tudor Al., *Le métopisme chez les Roumains et en général*, Bucureşti, 1946.
7. Riga I. Th., Călin Gr., *Dr. Fr. J. Rainer*, Bucureşti, 1966.
8. * * * *L'œuvre scientifique de Fr. J. Rainer*, vol. I—IV, Bucureşti, 1947.

Universitatea din Iaşi,
Laboratorul de morfologie şi antropologie

Primit în redacţie la 10 ianuarie 1975

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONTRIBUȚII ANTROPOLOGICE LA STUDIUL POPULAȚIEI FEUDALE. CIMITIRUL DE LA RADOVANU

DE

IOANA POPOVICI și LAURENȚIA GEORGESCU

572

Dintre seriile scheletice datînd din evul mediu care au fost cercetate pînă acum la sud de Carpați, cele mai numeroase și mai bine reprezentate provin din cimitirele descoperite în județul Ilfov. În ordine cronologică, acestea sînt seriile Izvor (sec. VIII) (2), Străulești I și II (sec. XIV—XVI) (3) și Cernica (sec. XVII — XVIII) (1), amintindu-le doar pe cele mai numeroase. Necropola din secolele XV—XVII (1480 — 1690?) de la Radovanu, sat așezat în sud-estul județului — săpată sistematic —, aduce o prețioasă contribuție în completarea datelor antropo-culturale din trecutul acestei regiuni. Urme de locuire au fost descoperite încă din epocile neolitic și bronz, din perioada geto-dacică (sec. II—I î.e.n.). Se presupune că ținutul a fost locuit și în secolele VII—X[1].

În lucrarea de față prezentăm un studiu metric și morfologic al scheletelor medievale, cîteva date demografice și de patologie osoasă, precum și unele date comparative cu necropolele amintite din regiune.

În cimitirul de la Radovanu au fost descoperite 159 de morminte din secolele XV—XVII și 14 morminte în secțiunea numită Valea Luicii din secolele XVIII—XIX. Deoarece din cîteva morminte scheletele lipsesc sau uneori în același mormînt sînt înhumate osemintele a doi indivizi (ex.: M 72 — gemeni nou-născuți; M 84 — mamă și copil nou-născut), numărul mormintelor nu corespunde cu al morților. Seriile noastre sînt formate din 161 de subiecți din secolele XV—XVII și 14 subiecți din secolele XVIII—XIX.

Subiecții reprezintă eșantioane cu bărbați, femei și copii din populația satului în etapele respective. Raportul copii/adulți și repartiția pe grupe mari de vîrstă a adulților sînt asemănătoare cu cele din cimitirele noastre medievale mai bine reprezentate (4) (tabelul nr. 1).

Din cei 161 de subiecți ai seriei aparținînd secolelor XV—XVII, 76 (46,20%) sînt copii sub 14 ani. La Radovanu, frecvența mortalității infantile este neobișnuit de mare (13,66%), numărul copiilor care mor în primul an de viață — adeseori imediat după naștere — depășind cu mult pe cel întîlnit pînă acum chiar în necropolele în care săpăturile și deshumările s-au făcut cu deosebită grijă (Străulești de exemplu).

[1] Aducem și pe această cale mulțumirile noastre arheologului Maria Comșa pentru bună voința de a ne fi încredințat materialul osteologic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Pînă la publicarea rezultatelor studiului arheologic, datele demografice au un caracter preliminar.

Tabelul nr. 1

Repartiţia numerică şi procentuală a subiecţilor de la Radovanu

Intervalul de vîrstă (ani)	Nr. cazuri	%
0—20	83	51,5
20—40	33	20,5
40—60	36	22,4
60—x	9	5,6
Total	161	100,0

Seria mai timpurie de la Radovanu se caracterizează prin valori metrice în medie mijlocii (tabelele nr. 2 şi 3). Calota craniană, frecvent ovoid-sfenoidă, mezo-orto-tapeino-metriocrană, prezintă un procent crescut (peste 46% la bărbaţi şi 50% la femei) de diametre antero-posterioare lungi şi foarte lungi, cu lăţimea craniului relativ mai mare în seria feminină. Deşi mediile indicilor cranieni se plasează în categoria mezocran (către limita superioară însă), frecvenţa majoră o dau brahicranii. (Ca şi la Străuleşti, se observă o creştere a valorilor indicilor cranieni în raport cu vîrsta. Dolicocranii dispar în grupa de vîrstă mai înaintată, fapt care va veni în sprijinul ipotezei privind mortalitatea precoce a tipurilor dolicoide, mai susceptibile la unele boli infecto-contagioase.) Occipitalul este în general bine arcuit, marcat şi puternic. Fruntea la bărbaţi este adeseori îngustă, mai ales în raport cu lăţimea craniului (stenometopă), iar relieful glabelar accentuat (3—5 Broca) se întîlneşte în 87,1% din cazuri.

Faţa, mezen-mezoprosopă, este mai scundă în porţiunea superioară, ceva mai înaltă şi mai îngustă în seria masculină. Nasul este bine profilat, mezorin, moderat înalt şi relativ îngust, iar orbitele, subrectangulare, sînt mai frecvent mijlociu joase la bărbaţi şi mijlociu înalte la femei. Faţa este ortognată, de aspect rectangular (uşor lărgit către bază), realizat mai ales prin raportul dintre fruntea şi faţa îngustă, cu mandibula bine dezvoltată.

Valorile metrice indică o variabilitate mai mare a dimensiunilor feţei, în special la femei, a indicilor cranieni şi a celor nazali la ambele sexe (tabelul nr. 2).

Statura este mijlocie, cu o frecvenţă apropiată de talii mijlocii şi înalte. Femurele sînt platimere, cu indicele pilastric slab-mijlociu, dezvoltat, cu excepţia a 3 schelete masculine cu pilastru forte. Dimorfismul sexual, manifestat mai puţin la aceste caractere cu semnificaţie funcţională, arată că atît bărbaţii, cît şi femeile practicau o muncă asemănătoare. Tibiile, mezocnemice, au faţeta tibială în 25 de cazuri (11 bărbaţi, 13 femei şi 1 subiect nediferenţiat sexual), dovadă că unii subiecţi obişnuiau să stea în poziţie chircită.

Pe baza caracterelor metrice şi morfologice, în serie se conturează cîteva tipuri mai larg reprezentate, pe care le-am grupat în trei categorii :

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Variabilitatea caracterelor metrice de la Radovanu

Nr. Martin	N		Media		σ		m		CV		V	
	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B
1	25	26	174,0	180,8	7,42	10,3	1,48	2,02	4,26	5,69	163,0—189,0	168,0—210,0
5	13	9	98,2	100,3	5,11	10,49	1,47	3,49	3,88	10,45	92,0—106,0	90,0—111,0
8	25	24	137,9	144,2	6,50	0,87	1,30	1,81	0,94	6,15	130,0—153,0	130,0—152,0
9	29	31	94,7	94,2	4,50	5,55	0,83	9,98	4,75	5,89	87,0—104,0	86,0—110,0
10	28	31	114,2	116,5	4,96	7,35	0,93	1,32	4,34	6,30	107,0—124,0	105,0—137,0
17	14	10	131,4	136,7	5,59	8,69	1,49	2,75	4,25	6,02	121,0—139,0	124,0—144,0
20	28	26	109,1	113,6	5,78	6,79	1,11	1,32	5,29	5,97	96,0—119,0	107,0—121,0
45	16	13	126,2	134,3	5,10	6,40	1,29	1,77	4,04	4,76	120,0—135,0	121,0—145,0
47	22	18	111,7	118,2	8,26	7,70	1,76	1,81	7,46	6,51	91,0—126,0	106,0—133,0
48	21	20	63,8	68,3	5,04	4,46	1,10	0,99	7,89	6,53	54,0— 75,0	63,0— 79,0
51	20	22	39,4	41,0	2,04	2,94	0,45	0,73	5,17	1,08	43,0— 36,0	38,0— 44,0
52	26	27	32,4	32,5	2,54	2,34	0,49	0,45	7,83	7,17	28,0— 36,0	28,0— 38,0
54	20	24	23,1	24,0	1,90	2,60	0,42	0,53	8,22	1,08	20,0— 27,0	21,0— 30,0
55	18	22	48,1	50,6	4,14	4,88	0,97	1,04	8,60	9,64	42,0— 60,0	44,0— 60,0
66	19	14	95,0	101,4	5,05	4,43	1,16	1,18	5,31	4,36	87,0—105,0	95,0—107,0
8 : 1	23	22	79,6	78,9	5,09	5,86	1,06	1,24	6,39	7,42	72,6— 88,5	67,9— 91,9
20 : 1	25	22	63,5	61,8	2,23	3,43	0,44	0,73	3,51	5,55	59,0— 66,7	56,3— 67,9
20 : 8	25	10	79,4	78,5	4,80	6,82	0,96	2,15	6,04	7,29	72,2— 86,5	71,3— 90,4
9 :10	27	29	83,9	81,7	4,40	4,76	0,84	0,88	5,24	5,82	75,6— 96,3	70,8— 89,2
9 : 8	24	22	68,4	63,6	3,52	5,33	0,71	1,13	5,43	8,38	65,5— 76,9	60,2— 69,1
12 : 8	18	14	78,7	78,9	5,33	2,99	1,25	0,80	6,77	3,78	71,8— 85,7	72,6— 82,3
29 :26	29	30	88,6	87,9	2,58	1,95	0,47	0,36	2,91	2,22	85,2— 96,6	84,1— 90,2
31 :28	21	25	83,1	83,0	2,82	4,02	0,61	0,80	3,39	4,84	79,3— 89,2	74,4— 89,5
45 : 8	16	11	91,2	90,5	3,92	3,68	0,95	1,16	4,29	4,06	85,0— 97,7	86,1— 97,1
48 :45	17	10	50,9	51,5	3,94	3,08	0,95	0,97	7,74	5,98	46,7— 61,0	47,4— 58,1
47 :45	15	11	89,3	88,6	5,59	5,51	1,39	1,66	6,25	6,21	78,5—102,4	78,5— 98,9
52 :51	20	20	83,6	78,8	7,07	6,19	1,58	1,38	8,45	7,85	69,8—100,0	68,3— 87,8
54 :55	18	20	49,5	48,5	5,34	5,86	1,25	1,31	10,8	12,08	36,7— 56,2	38,7— 60,0
9 :66	19	16	99,6	95,0	5,04	5,12	1,15	1,28	5,06	5,38	92,7—109,8	85,2—103,1
Talia (după Manouvrier)	29	36	154,3	166,2	4,01	3,99	0,74	0,65	2,59	12,40	147,3—160,8	158,1—176,2
Indicele pilastric	30	41	103,6	107,5	4,56	6,01	0,83	0,93	4,40	5,59	96,2—114,3	96,4—124,5
Indicele de platimerie	29	45	77,9	82,6	5,11	7,04	0,94	1,05	6,55	8,52	66,7— 89,3	68,6— 96,5
Indicele cnemic	31	47	69,8	69,6	4,05	5,82	0,73	0,84	5,80	8,36	63,3— 75,9	54,0— 82,3

http://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Repartiția pe categorii a metriei, a indicilor cranieni și a staturii de la Radovanu

Nr. Martin	F			B			Nr. Martin	F			B		
	Categorii	N	%	Categorii	N	%		Categorii	N	%	Categorii	N	%
1	x —166	4	13,33	x —174	5	17,80	8	x —125	3	11,53	x —131	—	—
	167—174	9	30,00	175—182	10	35,71		126—136	9	31,61	132—142	13	43,33
	175—184	10	33,33	183—192	9	32,14		137—145	8	30,76	143—151	13	43,33
	185—x	7	29,33	193—x	4	14,25		146—x	6	23,07	152—x	4	13,03
20	x —101	—	—	x —106	4	14,28	47	x —105	4	18,18	x —114	6	31,57
	102—108	12	46,15	107—112	5	17,85		106—114	12	54,54	115—123	9	47,36
	109—114	10	38,46	113—118	13	46,42		115—123	6	27,27	124—132	2	10,52
	115—121	4	15,38	119—124	6	21,42		124—x	—	—	133—x	2	10,52
40	x — 57	3	13,63	x — 62	1	4,54	45	x —117	2	11,76	x —127	—	—
	58— 63	8	36,36	63— 68	11	50,80		118—125	10	58,82	128—135	13	56,78
	64— 69	9	40,90	69— 74	9	40,90		126—134	4	23,52	136—144	8	34,78
	70— x	2	9,09	75— x	1	4,54		135—x	1	5,88	145—x	2	8,69

INDICI CRANIENI

Nr. Martin	Categorii	F		B		Nr. Martin	Categorii	F		B	
		N	%	N	%			N	%	N	%
8 :1	65,0—69,0	—		2	8,00	31 :28	x —80,5	3	14,28	5	20,00
	70,0—74,9	8	29,62	5	20,00		80,6—82,0	7	33,33	3	12,00
	75,0—79,9	4	14,81	6	24,00		82,1—83,5	3	14,28	5	20,00
	80,0—84,9	10	37,03	8	32,00		83,6—85,0	3	14,28	6	24,00
	85,0—89,9	4	14,81	2	8,00		85,1—86,5	2	9,52	2	8,00
	90,0—x	1	3,70	2	8,00		86,6—x	3	14,28	4	16,00
20 :1	x — 57,9	—	—	3	12,00	20 :8	x —79,9	13	48,14	14	58,33
	58 — 62,9	12	46,15	13	52,00		80,0—85,9	11	40,74	6	25,00
	63 — x	14	53,84	9	36,00		86,0—x	3	11,11	4	16,62
9 :8	x —65,9	7	28,00	9	40,90	45 :8	x —91,0	14	70,00	8	66,66
	66,0—68,9	7	28,00	7	31,81		92,0—94,9	3	15,00	2	16,66
	69,0—x	11	44,00	6	27,27		95,0—x	3	15,00	2	16,66
47 :45	x —79,9	1	5,26	1	7,69	48 :45	x —44,9	1	5,00	1	7,14
	80,0—84,9	2	10,52	1	7,69		45,0—49,9	5	25,00	3	21,42
	85,0—89,9	6	31,57	5	38,46		50,0—54,9	12	60,00	8	57,14
	90,0—94,9	8	42,10	3	23,07		55,0—59,9	1	5,00	2	14,28
	95,0—x	2	10,52	3	23,07		60,0—x	1	5,00	—	—
52 :51	x —75,9	2	10,00	7	36,84	54 :55	x —46,9	7	36,84	6	35,29
	76,0—84,9	11	55,00	8	42,10		47,0—50,9	3	15,78	6	35,29
	85,0—x	7	30,50	4	21,05		51,0—54,9	7	36,84	2	11,76
							55,0—x	2	10,52	3	17,64
40 :5	x —98,0	7	70,00	7	85,50						
	98,1—102,9	2	20,00	1	12,50						
	103—x	—	10,00	—	—						

STATURĂ

F			B		
Categorii	N	%	Categorii	N	%
140—148,9	2	71,42	150—159,9	2	5,40
150—152,9	7	25,00	160—163,9	7	18,91
153—155,9	10	35,71	164—166,9	14	37,83
156—158,9	5	17,85	167—169,9	9	24,32
159—167,9	4	14,28	170—179,0	5	13,51

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Grupa I : 7 bărbaţi şi 8 femei. Bărbaţii au calota dolico-orto-hipsicrană, cu occipitalul variabil. Dimensiunile feţei, mezen-leptoprosopă, au fost măsurate doar la un singur individ. Nasul este îngust, orbitele sînt mijlocii, iar mandibula dezvoltată. Femeile, de asemenea dolico-orto-hipsicrane, au occipitalul puternic arcuit, iar faţa, variabilă, mai joasă în porţiunea superioară, mezo-ortognată. Nasul este mai lat, orbitele mai înalte comparativ cu cele ale bărbaţilor, iar talia este mică-mijlocie. Subiecţii acestei grupe prezintă unele caracteristici mediteranoide.

Grupa a II-a: 7 bărbaţi şi 4 femei. Au calote mezocrane de înălţime variabilă, occipitalul bine arcuit, faţa îngustă, lepten-leptoprosopă, nasul variabil şi mandibula dezvoltată. În seria masculină, orbitele sînt joase-mijlocii şi talia mai înaltă decît în grupa I, în timp ce femeile au talie mai mică, prezentînd unele caractere asemănătoare nordicilor, dar şi mediteranoizilor robuşti.

Grupa a III-a: 12 bărbaţi şi 14 femei. Sînt brahicrani europoizi, orto-hipsicrani, cu occipitalul variabil, puternic arcuit, dar şi plat. Bărbaţii au faţa mijlocie şi joasă, nasul şi orbitele variabile, de la foarte joase (mai frecvent) pînă la foarte înalte, iar mandibula bine dezvoltată. În această grupă se întîlnesc mai mulţi subiecţi de talie înaltă. Femeile, pe lîngă unele caracteristici asemănătoare, sînt mai leptoprosope, cu talia care variază de la foarte scundă pînă la foarte înaltă. Subiecţii prezintă unele caracteristici cromagnoide (B), dar şi dinaroide.

Din cele 14 schelete deshumate în secţiunea numită Valea Luicii (sec. XVIII—XIX), 4 sînt adulţi şi 10 copii, din care jumătate sînt morţi în primul an de viaţă. Cei 4 adulţi reprezintă fiecare un alt tip antropologic, dar toţi au o trăsătură comună : prognatismul alveolar. Dintre aceştia, scheletul de bărbat matur (M 7) este foarte masiv, puternic sexualizat, dolicocran, cu faţa joasă, cu prognatism alveolar şi o construcţie frontală neobişnuit de puternică, dar cu mandibula relativ îngustă, de talie submijlocie-joasă (160 cm). Subiectul prezintă anomalii osoase la nivelul întregului schelet, cu un proces patologic de sacralizare a ultimei vertebre lombare. În M 8 s-a găsit o femeie adultă, de tip mediteranoid, de talie supramijlocie, cu faţa joasă-prognată, nasul şi mandibula înguste. În M 10, scheletul aparţine unui adult, nediferenţiat sexual, mezocran, prognat, cu contur facial oval, prezentînd unele slabe caractere mongoloide, cu aplatisare nazală (indicele simotic = 30,76) şi oarecare proeminare a marginii inferioare a orbitei. În M 13 a fost găsit un bărbat matur, brahicran, de talie submijlocie (162,9 cm), cu faţa pătrată, malarele frontalizate şi gonioanele răsfrînte, avînd unele caractere asemănătoare cu aşanumitul cromagnon B.

Din analiza comparativă a datelor metrice rezultă o mare asemănare a seriei Radovanu (sec. XV—XVII) cu cele patru serii menţionate din judeţul Ilfov (fig. 1 şi 2). Există totuşi unele trăsături caracteristice fiecăreia dintre ele, cum ar fi formele masive cu relief puternic şi mandibule impresionante de la Străuleşti sau craniile cu fruntea şi faţa relativ mai înguste de la Radovanu (grupa I). Concentrarea în intervalul grupelor a unor însuşiri fizice particulare poate fi datorată şi condiţiilor specifice de dezvoltare a acestor mici comunităţi, în care căsătoriile se efectuau frecvent între membrii satului respectiv. Deoarece Radovanu se aseamănă mai mult cu seria tîrzie de la Cernica din secolele XVII — XVIII

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

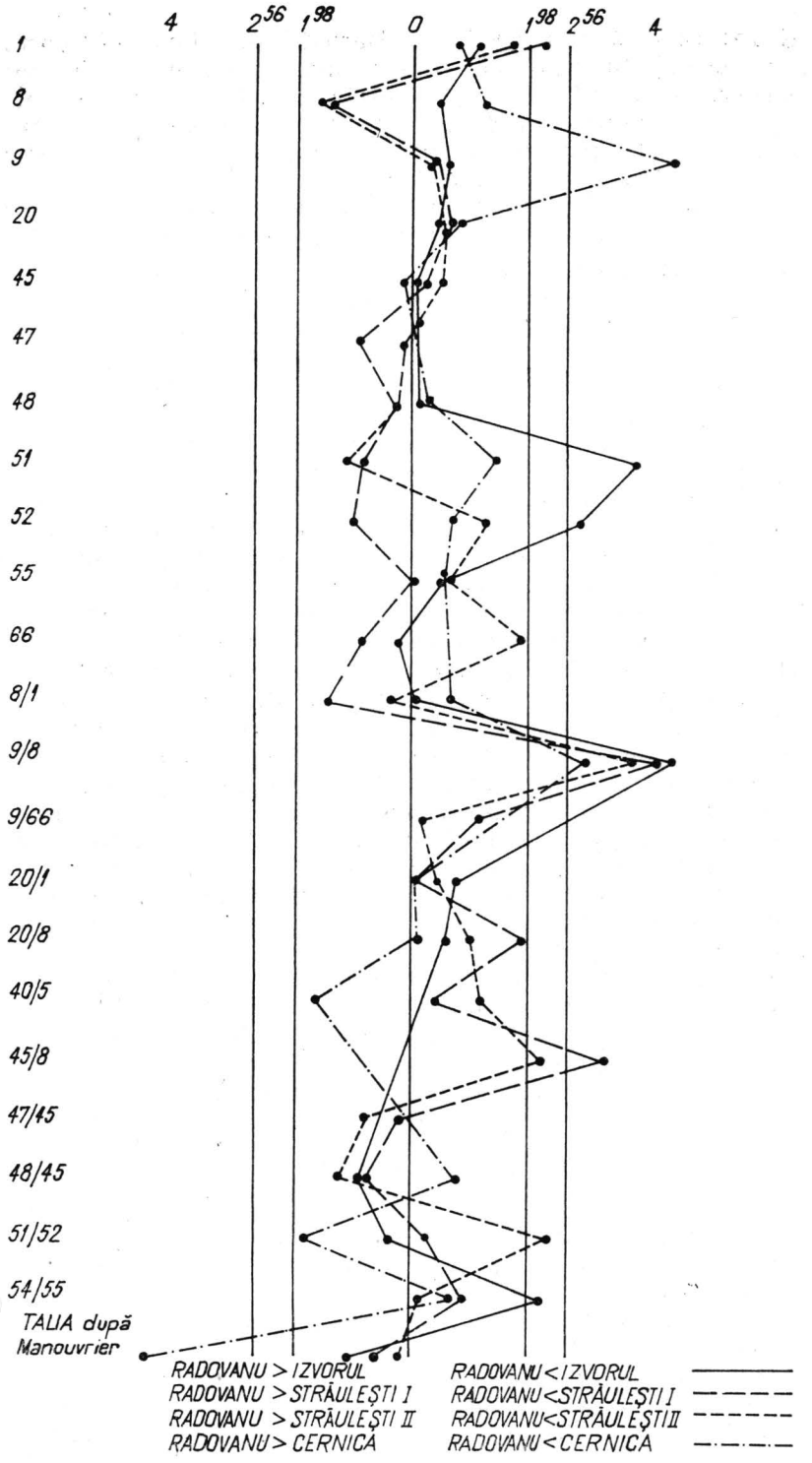

Fig. 1. — Testul „T" cumulativ de semnificaţie a diferenţelor dimensionale şi conformative dintre populaţia necropolei Radovanu şi populaţiile din necropolele Izvorul, Străuleşti I, Străuleşti II şi Cernica (seria bărbaţi).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

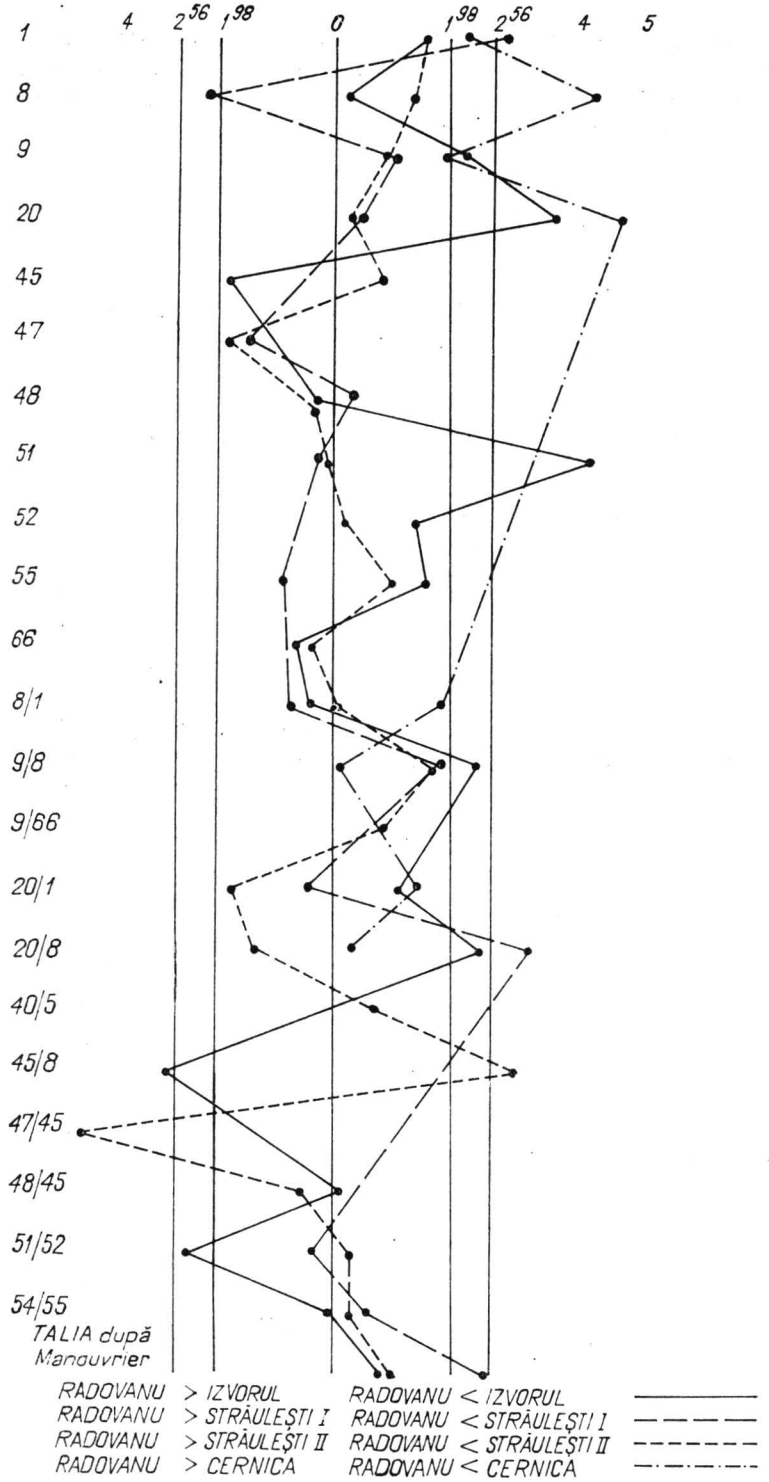

Fig. 2. — Testul „T" cumulativ de semnificație a diferențelor dimensionale și conformative dintre populația necropolei Radovanu și populațiile din necropolele Izvorul, Străulești I, Străulești II și Cernica (seria femei).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

($C_2H=0,086$) şi cu cea timpurie de la Izvor din secolul VIII ($C_2H=0,157$), îl putem considera ca o verigă de legătură între predecesori şi urmaşi.

Semnalăm în seriile cercetate prezenţa unor anomalii osoase mai frecvente la nivelul coloanei vertebrale (circa 40% din subiecţi), anomalii care merg de la mici excrescenţe şi schimbări în structura osoasă, cu caracter mai ales degenerativ, pînă la grave procese patologice (ex.: M 75, M 90, M 91, M 99). Anomaliile vertebrale sînt mai frecvente la bărbaţi (48,5%) decît la femei (30,76%), situaţie asemănătoare cu cea întîlnită în alte cimitire vechi.

În schimb, patologia dentară a afectat mai frecvent şi mai grav femeile. Caria dentară se întîlneşte la 60% dintre bărbaţi şi la 83,9% dintre femei, indicele de intensitate a maladiei fiind 7,07 şi, respectiv, 12,08. Au fost semnalate şi procese grave cu perforarea maxilarului şi a bolţii palatine, cu pierderi de substanţă osoasă (2 cazuri la bărbaţi şi 12 cazuri la femei), precum şi anomalii de poziţie dentară (M 18 şi M 13 din Valea Luicii).

Frecvenţa foarte mare a copiilor şi a nou-născuţilor în mica serie din secolele XVIII—XIX poate fi cu totul întîmplătoare datorită caracterului de sondaj al săpăturii. Alături de patologia osoasă gravă semnalată, frecvenţa mortalităţii subadulţilor poate fi însă un indiciu că condiţiile de viaţă ale locuitorilor de mai tîrziu erau la fel de grele, dacă nu şi mai grele decît ale predecesorilor.

CONTRIBUTIONS ANTHROPOLOGIQUES À L'ÉTUDE DE LA POPULATION FÉODALE. LE CIMETIÈRE DE RADOVAN

RÉSUMÉ

La série de Radovan est pareille, du point de vue démographique, aux séries médiévales contemporaines au sud des Carpates : une grande mortalité des enfants sous 14 ans, une moitié de la population ne dépassant pas l'âge de 20 ans. Ce qui est caractéristique de la population de Radovan est la grande fréquence de la mortalité infantile et la fréquence des anomalies osseuses et de la pathologie dentaire.

BIBLIOGRAFIE

1. Botezatu D., Ştefănescu Gh., *Caracterizarea antropologică a scheletelor din cimitirul feudal de la Cernica (sec. XVII—XVIII)*, St. cerc. antropol., 1970, **VII**, *2*, 181—192.
2. Necrasov Olga, Botezatu D., Teodorescu Cezarina, *Contribuţie la studiul antropologic al populaţiei feudale timpurii din România — Seria de la Izvorul*, St. cerc. antropol., 1967, **IV**, *1*, 3—24.
3. Popovici Ioana, *Observations sur les variations diachroniques chez quelques séries successives de squelettes médiévaux*, Ann. roum. Anthropol., 1973, **X**, 21—34.
4. Popovici Ioana, Udrescu Şt. M., *Date comparative asupra unor populaţii medievale din Cîmpia Română în secolele XIV—XVIII*, St. cerc. antropol., 1974, **XI**, *1*, 3—6.

Institutul „Dr. V. Babeş",
Laboratorul de antropologie Bucureşti

Primit în redacţie la 17 ianuarie 1975

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

TIPUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI DIN SATUL PEȘTERA — CULOARUL BRAN
SERIA MASCULINĂ (20—60 ANI)

DE

TH. ENĂCHESCU și SUZANA GRINȚESCU-POP

572.5

În ansamblul așezărilor din culoarul Bran, Peștera face parte din Branul de Sus, zonă de locuire la peste 1 000 m altitudine. Lipsa accesului lesnicios la marile artere de circulație, sărăcia solului și asprimea climei determină multe plecări de populație, doar parțial compensate de veniri prin căsătorie din satele brănene învecinate.

Lotul studiat, de 41 de bărbați, reprezintă aproape exhaustiv băștinașii stabiliți de cel puțin trei generații în sat.

CARACTERELE CALOTEI CEFALICE

Modul de dispunere a mediilor dimensionale în scările taxonomice (tabelul nr. 1) indică o asociere de diametre de categorie mare, plasate într-o suită crescătoare, tipică pentru conformațiile dinaroide, în care g-op < eu-eu < t-v < ft-ft, evidențiindu-se preponderența de dezvoltare a înălțimii calotei și a frunții.

Sub raport conformativ, indicele cefalic se repartizează aproape egal între categoriile hiperbrahi (46,3%), brahi (41,5%) și mai restrîns mezocefalie (12,2%), rezultînd în ansamblu o brahicefalie de tip superior; indicele vertico-longitudinal este de categorie foarte mare, cu majoritate absolută de hipsicefalie mijlocie; indicele vertico-transversal, mult mai coborît decît precedentul, este de tip mijlociu, cu o majoritate absolută în categoria metrio; indicele fronto-parietal, de categorie mare, include în distribuție atît categoria euri (50%), cît și pe cea metrio, încă suficient de bine reprezentată (30%).

La aceste caractere dimensionale și conformative se adaugă o mare frecvență a occipitalelor plate, asociată cu o frecvență bună de frunți mijlociu de înclinate sau înclinate (tabelul nr. 2).

Caracterele prezentate plasează populația de la Peștera în grupul de preponderență dinarică; concomitent, prezența unor calote lungi și chiar foarte lungi, mijlociu de late, asociate cu mezocefalie și cu occipitale bombate, indică în plus participarea unei componente nordice.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

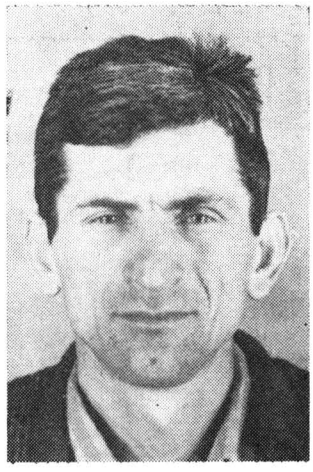

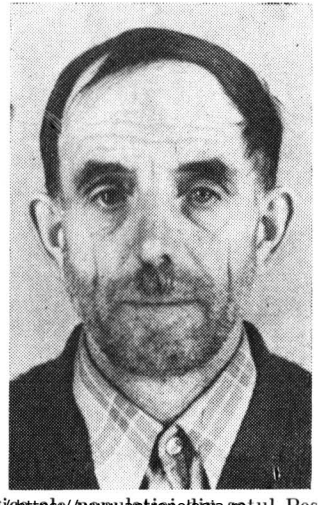

PLANȘA I. Tipuri de la Ungureni (raionul Peștera,

https://biblioteca-digitala.ro/ https://www.antropologia.ro

PLANȘA III. — Tipuri antropologice ale populației din satul Peștera.

https://biblioteca-digitala.ro / http://www.dacoromanica.ro

CARACTERELE MASIVULUI FACIAL

Masivul facial asociază diametre go-go mijlociu-centrale cu zy-zy mijlociu-superioare şi n-gn mare-central. Predomină dezvoltarea în înălţime, fără o dominare puternică a dezvoltării în lăţime. De aceea, sub raport conformativ, faţa este doar incipient leptoprosopă, cu gonioane şi frunţi mijlociu de dezvoltate faţă de zy-zy.

Ectoscopic, feţele sînt mai ales dreptunghiulare, cu ramuri mandibulare mijlociu de oblice, cu fantă palpebrală mijlociu de largă şi orizontal orientată, cu umerii obrazului mijlociu dezvoltaţi şi intermediar orientaţi, cu buza superioară joasă şi dreaptă, cu bărbia situată în planul feţei şi conturată. Toate aceste elemente pledează pentru o conformaţie dinaroidă, în care se face însă puternic resimţită, mergînd pînă la echilibrare de participare, prezenţa elementului nordic.

CARACTERELE NASULUI

Nasul este dezvoltat mai ales în înălţime, cu preponderenţa dimensiunilor foarte lungi; lăţimea nasului (al-al) este mijlocie. Ectoscopic, nasul prezintă o rădăcină absolut înaltă, dar mijlocie în raport cu fruntea, un profil convex asociat cu un sept orizontal. Este o indicaţie a unui fond dinarid, dar mult influenţat de cel nordic.

PIGMENTAŢIA OCHILOR ŞI A PĂRULUI

Irisul intermediar este mult mai numeros (70%) decît celmonocolor (30%), dar în ansamblu irisul închis împreună cu cel intermediar închis formează majoritatea absolută (60%), rămînînd totuşi o cotă importantă (40%) şi pentru irisul depigmentat.

Este încă o dovadă a prezenţei concomitente a fondului dinaric în amestec cu cel nordic.

Părul, mai puţin relevant, este în majoritate (90%) negru şi brun închis.

În concluzie, populaţia aşezării Peştera se conturează prin toate caracterele sale ca avînd un fond dinaric cu puternică participare nordică, aceasta din urmă fiind, cu cea mai mare probabilitate, selectiv avantajată de climatul mai rece al unei zone de munte.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Caracterele somatoscopice ale populației din Peștera, seria bărbați (1974)

Caractee	N. total	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Occipital	41	plat		mijlociu		bombat									
		16	39,0	17	41,5	8	19,5								
Frunte – direcție	41	verticală		mijlocie		înclinată									
		10	24,4	18	43,9	13	31,7								
Poziția rădăcinii nasului față de unghiul intern al ochiului	41	joasă		mijlocie		înaltă									
		2	4,9	8	19,5	31	75,6								
Poziția rădăcinii nasului față de frunte	41	joasă		mijlocie		înaltă									
		7	17,1	20	48,8	14	34,1								
Profilul nasului	41	concav		drept		convex		ondulat							
		1	2,4	16	39,0	23	56,2	1	2,4						
Orientarea septului nazal	41	ascendent		orizontal		descendent									
		9	22,0	21	51,2	11	26,8								
Înălțimea buzei dermice superioare	41	înaltă		mijlocie		joasă									
		8	19,5	15	36,6	18	43,9								
Conformația buzei dermice superioare	41	convexă		dreaptă		concavă									
		8	19,5	23	56,2	10	24,3								
Poziția bărbiei	41	retrasă		mijlocie		proeminentă									
		10	24,4	27	65,8	4	9,8								
Conturul mentonului	41	șters		mijlociu		conturat									
		15	36,6	10	24,4	16	39,0								
Oblicitatea arcului mandibular	41	oblică		mijlocie		orizontală									
		20	48,8	21	51,2	–	–								
Conturul feței	40	ascuțit		oval		rotund		pătrat		dreptunghiular		pentagonal			
		1	2,5	10	25,0	5	12,5	1	2,5	17	42,5	6	15,0		
Deschiderea fantei palpebrale	41	largă		mijlocie		îngustă									
		9	22,0	28	68,2	4	9,8								
Orientarea fantei palpebrale	41	orizontală		mijlocie		oblică									
		24	58,6	12	29,2	5	12,2								
Rădăcina nasului	41	lată		mijlocie		îngustă									
		10	24,4	12	29,3	19	46,3								
Relief malare	41	șters		mijlociu		proeminent									
		12	29,3	26	63,4	3	7,3								
Orientare malare	41	temporal		intermediar		frontal									
		1	2,4	30	73,2	10	24,4								
Culoarea irisului	41	albastră		intermediar deschisă		intermediar închisă		închisă							
		8	19,5	8	19,5	20	48,8	5	12,2						
Culoarea părului	41	blond deschis		blond		blond închis		brun deschis		brun mijlociu		brun închis		negru	
		–	–	–		1	2,4	2	4,9	3	7,3	7	17,1	28	68,3

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Variabilitatea şi repartiţia procentuală pe categorii a caracterelor cefalo-faciale ale populaţiei din satul Peştera (dimensiuni şi indici), seria masculină (20—60 ani)

Caracter	N	M	m	σ	CV	Min—Max	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
g-op	41	185,37	0,86	5,51	2,97	173—199	f. scurt x—169		scurt 170—177		mijlociu 178—185		lung 186—193		f. lung 194—x	
							—	—	3	7,3	18	43,9	17	41,5	3	7,3
eu-eu	41	156,56	0,70	4,51	2,24	147—165	f. strîmt x—139		strîmt 140—147		mijlociu 148—155		lat 156—163		f. lat 164—x	
							—	—	1	2,4	15	36,6	21	51,2	4	9,8
t-v	41	128,12	0,68	4,36	3,40	117—136	f. jos x—109		jos 110—117		mijlociu 118—123		înalt 126—133		f. înalt 134—x	
							—	—	1	2,4	11	26,8	24	58,6	5	12,2
ft-ft	40	110,32	0,75	4,73	4,29	104—122	f. îngust x—92		îngust 93—99		mijlociu 100—106		lat 107—113		f. lat 114—x	
							—	—	—	—	10	25,0	21	52,5	9	22,5
zy-zy	41	141,80	0,86	5,49	3,88	130—151	f. îngust x—127		îngust 128—135		mijlociu 136—143		lat 144—151		f. lat 152—x	
							—	—	7	17,1	15	36,6	19	46,3	—	—
go-go	41	107,78	0,81	5,22	4,84	97—120	îngust x—98		mijlociu 99—104		lat 105—110		f. lat 111—116		extrem de lat 117—x	
							2	4,9	11	26,8	15	36,6	11	26,8	2	4,9
n-gn	41	127,19	0,92	5,91	4,64	114—142	f. jos x—111		jos 112—117		mijlociu 118—123		înalt 124—129		f. înalt 130—x	
							—	—	1	2,4	13	31,7	12	29,3	15	36,6
n-sn	41	57,80	0,75	4,80	8,60	45—69	f. scurt x—49		scurt 50—52		mijlociu 53—55		lung 56—58		f. lung 59—x	
							1	2,4	4	9,8	8	19,5	8	19,5	20	48,8
al-al	41	34,19	0,37	2,38	6,90	30—40	f. strîmt x—30		strîmt 31—33		mijlociu 34—36		lat 37—39		f. lat 40—x	
							1	2,4	12	29,3	16	39,0	11	26,8	1	2,4
eu-eu/g-op	41	84,67	0,46	2,98	3,52	77,4—90,0	dolico 71,0—75,9		mezo 76,0—80,9		brahi 81,0—85,4		hiperbrahi 85,5—90,9		ultrabrahi 91,0—x	
							--	—	5	12,2	17	41,5	19	46,3	—	—
t-v/g-op	41	69,21	0,39	2,48	3,60	61,6—73,9	camaecefal x—57,9		orto 58,0—62,9		Hipsicefalie					
											moderată 63,0—67,9		mijlocie 68,0—72,9		marcată 73,0—77,9	
							—	—	2	4,9	9	22,0	27	65,9	3	7,3
t-v/eu-eu	41	81,87	0,43	2,78	3,39	73,2—86,8	tapeino x—78,9		metrio 79,0—84,9		acro 85,0—x					
							4	9,8	30	73,2	7	17,1				
ft-ft/eu-eu	40	70,38	0,52	3,30	4,69	65,4—80,5	hipersteno x—59,9		steno 60,0—65,9		metrio 66,0—68,9		euri 69,0—74,9		hipereuri 75,0—x	
							—	—	3	7,5	12	30,0	20	50,0	5	12,5
ft-ft/zy-zy	40	77,85	0,41	2,58	3,30	72,7—82,8	f. îngust x—69,9		îngust 70,0—74,9		mijlociu 75,0—79,9		lat 80,0—84,9		f. lat 85,0—x	
							—	—	9	22,5	22	55,0	9	22,5	—	—
go-go/zy-zy	41	76,08	0,53	3,42	4,49	69,6—81,9	f. îngust x—69,9		îngust 70,0—74,9		mijlociu 75,0—79,9		lat 80,0—84,9		f. lat 85,0—x	
							2	4,9	15	36,6	18	43,9	6	14,6	—	—
n-gn/zy-zy	41	89,97	0,78	5,02	5,58	82,4—103,0	euri 79-0—83,9		mezo 84,0—87,9		lepto 88,0—92,9		hiperlepto 93,0—102,9		ultralepto 103,0—x	
							4	9,8	14	34,1	12	29,3	10	24,4	1	2,4
al-al/n-sn	40	59,82	1,00	6,31	10,60	50,7—70,4	f. îngust x—54,9		îngust 55,0—59,9		mijlociu 60,0—64,9		lat 65,0—69,9		f. lat 70,0—x	
							9	22,5	13	32,5	7	17,5	10	25,0	1	2,5

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

LE TYPE ANTHROPOLOGIQUE DE LA POPULATION DU VILLAGE DE PEȘTERA — BRAN

SÉRIE MASCULINE (20 — 60 ANS)

RÉSUMÉ

L'étude d'une population de montagnards révèle la présence prépondérante de calottes céphaliques fortement brachycéphales, hypsicéphales et métriocéphales, avec de fréquents occipitaux plats (dinarisme); moins fréquemment apparaissent aussi de grosses calottes, mésocéphales et des occipitaux bombés (nordisme). Les catégories taxonomiques des valeurs moyennes inscrivent une suite croissante typiquement dinaride g-op < eu-eu < t-v < ft-ft. Il y a donc une prévalence dinaride avec participation nordique. La face est modérément leptoprosope à contour rectangulaire et s'associe à un nez leptorhine et convexe à sept horizontal, la composante nordique étant cette fois plus marquée. La pigmentation de l'iris est foncée chez plus de la moitié des sujets, le reste ayant les yeux clairs.

La présence d'une composante nordique assez marquée dans un ensemble de caractères à prépondérance dinarique exprime l'avantage sélectif que confère une constitution plus robuste associée à une certaine dépigmentation dans le climat plutôt froid d'une région située à 1 000 m d'altitude.

BIBLIOGRAFIE

1. Eickstedt E. v., *Rassenkunde und Rassengeschichte der Menschheit*, Enke, Stuttgart, 1933.
2. Grințescu-Pop Suzana, Enăchescu Th., *Contributions à la détermination du faciès anthropologique des populations contemporaines de Roumanie*, Ann. roum. Anthropol., 1966, 3, 47—65.
3. Schwidetzky Ilse, *Die geographische Variabilität von Merkmalen: Hinweise auf Evolutionsprozesse*, în *Hauptprobleme der Anthropologie, Bevökerungsbiologie und Evolution des Menschen*, Rombach, Freiburg, 1971.

Institutul „Dr. V. Babeș",
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 20 februarie 1975

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ANTROPOLOGIA UNEI POPULAȚII ROMÂNEȘTI DIN MUNȚII CERNEI

DE

HORST SCHMIDT

572.5

Populația studiată în articolul de față aparține satelor Cornereva și Bogîltin, sate așezate în Munții Cernei, parțial pe cursul superior al rîului Bela Reca și al afluenților acestuia.

Ambele sate au o structură deosebită, fiind formate din peste 30 de cătune de diverse mărimi, multe dintre ele situate la distanțe apreciabile unele de altele. Din punct de vedere istoric, deși, după unii autori, satul Bogîltin datează din timpuri foarte vechi, în scripte el apare abia în 1452 ca proprietatea Ecaterinei Modlina. Cornereva este amintit în 1535, devenind posesiunea mai multor familii. Populația ambelor sate se ocupă cu agricultura și în special cu creșterea animalelor.

CARACTERIZARE ANTROPOLOGICĂ

Deși este vorba de populația a două sate, așa cum vom vedea mai tîrziu, ambele grupuri au o origine comună, înscriindu-se într-o tipologie foarte asemănătoare. De aceea, în caracterizarea care urmează am privit ambele loturi ca o populație unitară.

Calotele cafalice sînt în general mijlociu de lungi, dar late, avînd o înălțime mijlocie. Indicele cefalic este hiperbrahicefal sau brahicefal, indicele vertico-longitudinal indică o hipsicefalie moderată, uneori mijlocie, iar cel vertico-transversal o tapeinocefalie, mai rar o metriocefalie. Ceea ce este ieșit din comun la această populație este lărgimea frunților, care atinge valori extrem de mari, media plasîndu-se la limita superioară sau în afara scărilor de clasificare cunoscute (tabelele nr. 1 și 2).

În ceea ce privește caracterele masivului facial, există unele deosebiri între cele două loturi. Astfel la lotul de la Cornereva, fețele sînt în general ceva mai lungi, dar mai înguste, ceea ce are drept urmare o mai accentuată leptoprosopie în cadrul acestui grup față de mezoprosopia evidentă din cadrul grupului de la Bogîltin. În corelație cu acest aspect, și media indicelui nazal la lotul de la Cornereva cade în categoria mare, pe cînd cea a eșantionului de la Bogîltin se plasează în categoria mijlocie.

Din punct de vedere somatoscopic, populația se caracterizează prin fețe în general dreptunghiulare, prin fante palpebrale mijlociu de largi, orientate intermediar, mai rar oblic, prin malare mediu dezvoltate, rareori șterse la bărbați și proeminente la femei. Totodată, buza dermică este

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Variabilitatea dimensiunilor calotei cefalice și a masivului facial

Caracterul	Satul	♂					♀				
		Amplitudine	M	m	σ	CV	Amplitudine	M	m	σ	CV
g-op	Cornereva	170—189	185,8	0,67	6,17	3,32	165—193	178,3	0,74	6,16	3,45
	Bogiltin	175—198	185,1	1,13	6,21	3,35	159—185	176,6	1,13	6,17	3,49
eu-eu	Cornereva	141—173	159,5	0,63	5,84	3,66	139—163	151,9	0,70	5,81	2,83
	Bogiltin	149—171	160,5	1,01	5,55	3,46	143—162	152,5	0,88	4,81	3,15
ft-ft	Cornereva	107—133	120,3	0,70	6,47	5,38	101—126	113,7	0,75	6,21	5,46
	Bogiltin	110—133	120,8	1,16	6,35	5,26	106—132	114,7	1,12	6,16	5,37
zy-zy	Cornereva	134—159	145,8	0,61	5,59	3,83	126—145	135,2	0,55	4,57	3,38
	Bogiltin	139—159	146,4	0,96	5,24	3,58	127—150	136,6	0,96	5,25	3,84
go-go	Cornereva	97—129	110,0	0,68	6,29	5,71	91—110	100,7	0,49	4,11	4,08
	Bogiltin	96—124	108,9	1,09	5,97	5,48	94—109	101,7	0,82	4,51	4,44
n-gn	Cornereva	114—147	130,1	0,64	5,88	4,52	103—130	117,1	0,78	6,42	5,48
	Bogiltin	113—137	125,8	1,27	6,99	5,55	104—128	116,3	1,16	6,25	5,37
n-sto	Cornereva	74— 95	82,1	0,47	4,36	5,32	67— 89	75,3	0,54	4,40	5,84
	Bogiltin	69— 87	78,5	0,86	4,70	5,99	63— 80	73,7	0,74	4,01	5,44
n-sn	Cornereva	50— 67	59,3	0,45	4,17	7,03	47— 66	55,1	0,45	3,20	6,76
	Bogiltin	51— 64	57,0	0,66	3,60	6,32	47— 61	53,3	0,58	3,20	6,00
al-al	Cornereva	29— 40	34,5	0,28	2,53	7,33	25— 37	31,6	0,27	2,78	7,21
	Bogiltin	29— 41	34,5	0,53	2,91	8,43	29— 37	32,5	0,41	2,22	6,85
t-v	Cornereva	109—132	123,8	0,52	4,81	3,89	111—126	118,1	0,50	4,14	3,50
	Bogiltin	113—135	124,2	1,11	6,09	4,90	105—126	117,2	0,84	4,53	3,87
Lungime ureche	Cornereva	53— 74	63,3	0,45	4,14	6,54	49— 70	58,5	0,54	4,45	7,61
	Bogiltin	57— 76	62,9	0,83	4,57	7,26	51— 66	58,0	0,66	3,63	6,26
Lățime ureche	Cornereva	31— 46	37,2	0,32	2,92	7,85	29— 42	34,5	0,34	2,77	8,01
	Bogiltin	32— 43	37,9	0,60	3,26	8,61	29— 39	34,0	0,42	2,30	6,78

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Variabilitatea indicilor cefalo-faciali

Caracterul	Satul	♂					♀				
		Amplitudine	M	m	σ	CV	Amplitudine	M	m	σ	CV
t-eu g-op	Cornereva Bogiltin	73,1—95,4 81,6—94,4	85,9 86,8	0,41 0,64	3,83 3,50	4,45 4,03	75,7—94,5 80,3—94,7	85,4 86,4	0,51 0,63	4,24 3,47	4,97 4,01
t-v g-op	Cornereva Bogiltin	59,8—73,7 62,8—72,8	66,8 67,1	0,32 0,55	2,90 3,03	4,34 4,51	61,0—74,4 61,1—74,4	66,3 66,4	0,30 0,50	2,50 2,70	3,78 4,08
t-v eu-eu	Cornereva Bogiltin	71,2—87,2 71,9—83,7	77,7 77,4	0,31 0,61	2,83 3,33	3,64 4,30	70,2—85,4 71,3—82,8	77,8 77,0	0,40 0,53	3,32 2,98	4,27 3,87
ft-ft eu-eu	Cornereva Bogiltin	67,3—85,8 67,5—83,2	75,5 75,3	0,45 0,64	4,16 3,50	5,51 4,65	66,2—82,4 70,2—82,5	74,9 75,2	0,45 0,63	3,79 3,48	5,06 4,62
ft-ft zy-zy	Cornereva Bogiltin	72,7—90,3 71,7—88,7	82,5 82,6	0,46 0,74	4,28 4,05	5,19 4,90	71,8—93,2 78,9—91,3	84,1 84,0	0,47 0,61	3,92 3,55	4,66 3,99
go-go zy-zy	Cornereva Bogiltin	67,3—82,8 68,1—81,6	75,5 74,4	0,36 0,57	3,30 3,10	4,37 4,17	64,1—79,4 69,7—78,8	74,5 74,4	0,35 0,48	2,92 2,65	3,93 3,56
n-gn zy-zy	Cornereva Bogiltin	80,8—98,5 78,1—96,5	89,2 85,9	0,48 0,83	4,42 4,58	4,95 5,33	77,1—99,9 79,1—96,2	86,4 85,0	0,59 0,81	4,85 4,36	5,61 5,13
n-sto zy-zy	Cornereva Bogiltin	49,0—64,2 47,2—58,0	56,4 53,7	0,36 0,51	3,34 2,79	5,93 5,19	48,6—77,4 49,6—59,2	55,7 53,9	0,43 0,48	3,49 2,59	6,26 4,80
al-al n-sn	Cornereva Bogiltin	48,4—74,0 47,5—74,5	58,5 60,8	0,68 1,17	6,24 6,44	10,67 10,59	45,9—68,1 51,7—69,4	57,6 61,0	0,57 0,86	4,67 4,72	8,11 7,73
Indice ureche	Cornereva Bogiltin	47,8—71,7 51,4—69,4	58,8 60,3	0,53 0,91	4,93 4,89	8,39 8,11	46,2—71,4 48,3—67,2	59,2 58,7	0,64 0,67	5,27 3,65	8,89 6,22

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

dreaptă, bărbia are o poziţie intermediară, mentonul este bine conturat, iar arcul mandibular cel mai adesea are o oblicitate medie. Regiunea nazală prezintă un evident dimorfism sexual. Astfel, la bărbaţi, profilul este în egală măsură drept şi convex, septul este orizontal, adesea ascendent, rădăcina este mijlociu de lată, iar poziţia acesteia este înaltă sau mijlocie. La femei, profilul este drept sau concav, septul ascendent, uneori orizontal, iar rădăcina este lată, mai rar mijlocie, avînd o poziţie intermediară faţă de unghiul intern al ochiului şi faţă de frunte.

În ceea ce priveşte pigmentaţia (tabelele nr. 3 şi 4) constatăm că irisul prezintă o pigmentaţie în general mijlociu de închisă, iar părul este aproape exclusiv brun şi brun-negru.

Tabelul nr. 3

Repartiţia procentuală a culorii irisului

Culoarea	Cornereva				Bogiltin			
	♂		♀		♂		♀	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Deschisă (1a—2b)	13	15,5	8	11,6	—	—	1	3,3
Intermediar deschisă (3—6)	14	16,7	8	11,6	4	13,3	4	13,3
Intermediar închisă (7—11)	45	53,6	32	46,4	18	60,0	16	53,3
Închisă (12—16)	12	14,2	21	30,4	8	26,7	9	30,0

Tabelul nr. 4

Repartiţia procentuală a culorii părului

Culoarea	Cornereva				Bogiltin			
	♂		♀		♂		♀	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Blondă (M—O)	—	—	3	4,3	—	—	1	3,3
Castanie deschis (P—R)	1	1,2	1	1,4	1	3,3	1	3,3
Castanie închis (S—T)	—	—	4	5,8	—	—	1	3,3
Brună (U—V)	26	30,9	27	39,1	5	16,7	9	30,0
Brun-neagră (W—Y)	57	67,9	34	49,3	24	80,0	17	56,6
Roşcată (I—IV)	—	—	—	—	—	—	1	3,3

Caracteristicile corporale (tabelele nr. 5 şi 6) ne indică la ambele sexe staturi mari şi supramijlocii. Media indicelui Rohrer se clasează în categoria eutrofă. Raportat la statură, bărbaţii au umeri largi, bazin mijlociu sau îngust şi un torace mijlociu sau larg. Aceleaşi caracteristici le găsim şi la femei, cu deosebire că sînt mai puternic exprimate.

DISCUŢII

După cum am văzut, Cornereva şi Bogîltin sînt două sate foarte apropiate geografic, ceea ce nu înseamnă însă că au şi acelaşi fond genetic. Din anumite cauze de ordin socio-economic, în trecut rare au fost cazurile în care au avut loc căsătorii între ambele grupuri. Totuşi, după cercetările

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 5

Variabilitatea principalelor dimensiuni corporale

Caracterul	Satul	♂					♀				
		Amplitudine	M	m	σ	CV	Amplitudine	M	m	σ	CV
Statura	Cornereva	1574—1898	1710,1	6,22	57,39	3,35	1454—1694	1588,9	6,14	50,97	3,21
	Bogiltin	1552—1822	1700,5	13,03	70,15	4,13	1461—1737	1592,5	12,04	65,92	4,14
Înălțimea șezîndă	Cornereva	842—985	898,1	3,23	29,80	3,32	775—920	845,9	3,56	29,54	3,49
	Bogiltin	853—956	900,5	6,01	32,36	3,59	792—935	851,1	6,45	35,33	4,15
Greutatea	Cornereva	55—92	69,6	0,91	8,22	11,82	44—89	59,5	0,94	7,66	12,86
	Bogiltin	60—96	70,7	1,59	8,55	12,10	46—87	60,1	1,93	10,55	17,56
a-a	Cornereva	364—447	391,4	2,14	19,51	4,99	318—386	357,1	1,85	15,40	4,31
	Bogiltin	367—416	390,4	2,59	13,96	3,58	327—399	360,5	3,12	17,11	4,75
h-h	Cornereva	400—523	436,8	2,35	21,55	4,93	369— 490	397,9	2,51	20,72	5,21
	Bogiltin	404—472	434,3	3,26	17,27	3,97	346— 452	387,6	4,53	24,81	6,24
ic-ic	Cornereva	250—355	286,9	1,80	16,53	5,76	234—308	274,3	1,91	15,88	5,79
	Bogiltin	252—322	285,0	3,30	17,48	6,13	232—328	275,8	4,43	24,25	8,79
tro-tro	Cornereva	301—379	328,0	1,78	16,32	4,98	276—363	320,8	2,32	19,31	6,02
	Bogiltin	284—367	327,5	3,33	17,63	5,38	273—368	317,7	4,06	22,26	7,01
Circumferință torace	Cornereva	825—1180	942,9	6,41	58,43	6,20	755—970	851,9	5,87	48,80	5,73
	Bogiltin	880—1080	942,8	9,66	52,00	5,52	770—990	856,4	9,47	51,87	6,06
Circumferință șold	Cornereva	820—1165	931,9	6,29	57,95	6,22	860—1075	947,4	6,37	51,72	5,46
	Bogiltin	820—1080	920,0	10,71	56,65	6,16	810—1140	938,1	13,17	72,12	7,69
Circumferință coapsă	Cornereva	440—620	521,0	4,73	43,61	8,37	465—640	544,7	4,75	39,18	7,19
	Bogiltin	425—620	507,2	7,30	38,62	7,61	420—670	537,1	10,30	56,43	10,51

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 6

Variabilitatea indicilor corporali

Caracterul	Satul	♂ Amplitudine	♂ M	♂ m	♂ σ	♂ CV	♀ Amplitudine	♀ M	♀ m	♀ σ	♀ CV
Indicele cormic	Cornereva	49,8—54,7	52,5	0,12	1,16	2,20	49,4—57,2	53,2	0,20	1,63	3,06
	Bogiltin	50,8—56,0	53,0	0,26	1,39	2,62	50,2—58,3	53,5	0,34	1,86	3,48
Indicele Rohrer	Cornereva	1,11—1,71	1,40	0,01	0,13	9,40	1,20—2,03	1,48	0,02	0,19	13,03
	Bogiltin	1,20—1,98	1,44	0,03	0,17	11,83	1,09—1,99	1,48	0,04	0,20	13,32
a-a / Statură	Cornereva	18,9—25,2	22,9	0,11	1,02	4,46	20,9—24,3	22,5	0,09	0,77	3,45
	Bogiltin	20,3—25,8	23,0	0,23	1,22	5,31	20,0—24,3	22,6	0,18	0,98	4,32
ic-ic / Statură	Cornereva	15,1—19,9	16,8	0,09	0,83	4,96	14,5—19,5	17,2	0,13	1,05	6,09
	Bogiltin	15,5—18,4	16,7	0,14	0,73	4,35	15,2—20,0	17,3	0,22	1,23	7,12
ic-ic / a-a	Cornereva	65,8—84,5	73,5	0,41	3,74	5,09	67,1—85,4	76,5	0,55	4,52	5,90
	Bogiltin	65,3—82,6	73,1	0,87	4,62	6,31	65,2—85,4	76,6	0,89	4,89	6,38
Circumferință torace / Statură	Cornereva	48,7—67,3	55,3	0,34	3,16	5,72	47,8—61,8	53,6	0,39	3,25	6,05
	Bogiltin	50,1—62,0	55,5	0,54	2,93	5,29	48,4—60,4	53,8	0,49	2,71	5,04
Circumferință șold / Statură	Cornereva	48,4—65,4	54,5	0,31	2,90	5,33	54,7—69,5	59,7	0,43	3,52	5,90
	Bogiltin	49,8—61,1	54,1	0,53	2,83	5,24	52,2—69,6	58,8	0,71	3,91	6,66
Circumferință coapsă / Statură	Cornereva	25,1—39,2	30,5	0,25	2,33	7,66	29,4—40,2	34,3	0,31	2,60	7,58
	Bogiltin	25,8—34,9	29,8	0,42	2,21	7,40	27,7—40,9	33,7	0,56	3,06	9,08

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

întreprinse de noi se pare că în acest caz este vorba de două populații desprinse dintr-o sușă comună. Acest lucru se observă bine din reprezentarea grafică a valorii testelor de semnificație (fig. 1). Puține sînt deose-

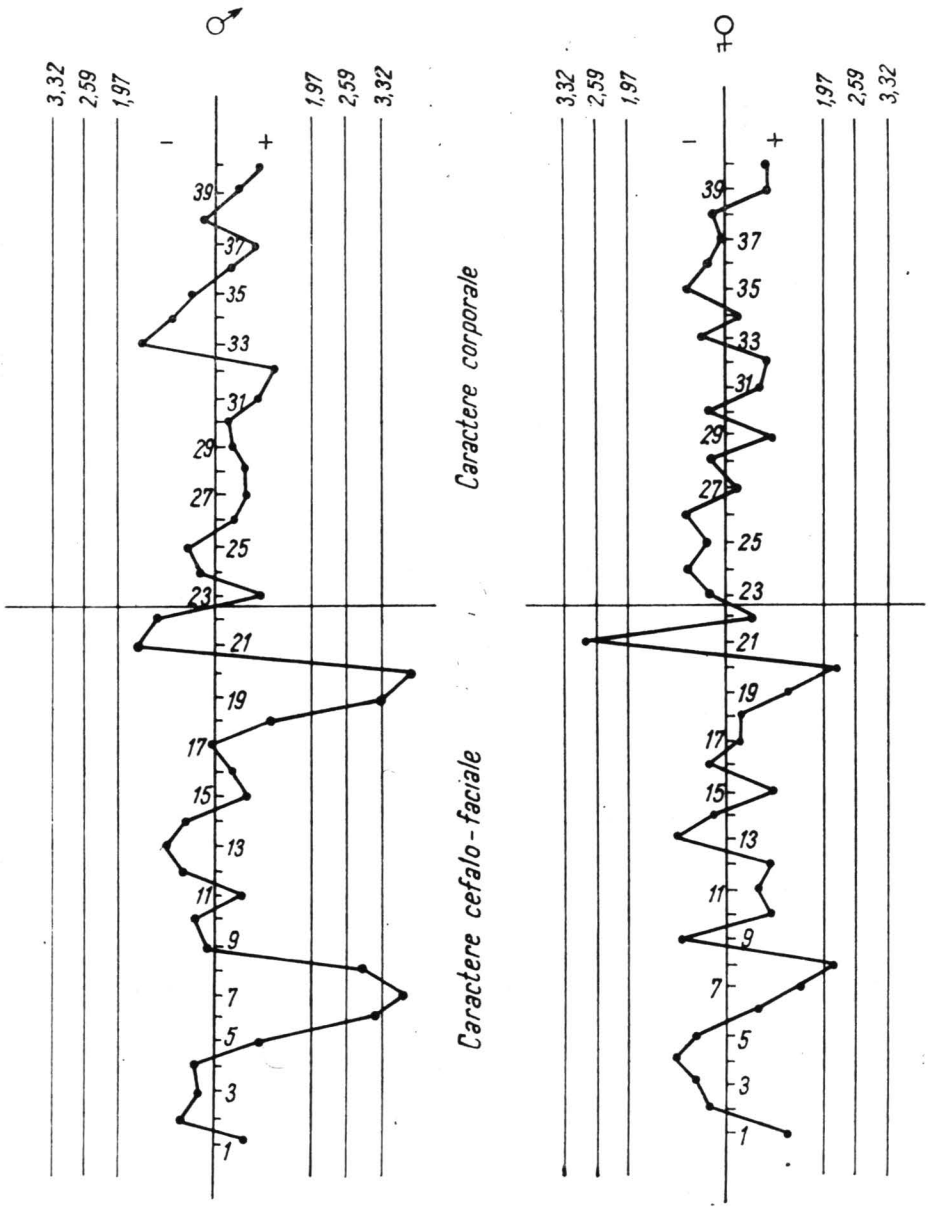

Fig. 1. — Grafic al valorii testelor de semnificație între satele Cornereva și Bogîltin (ordinea caracterelor de la 1—40 este aceeași ca cea redată în tabelele nr. 1, 2 și, respectiv, 5 și 6).

birile dintre cele două loturi și ele se referă numai la lungimea nasului și a feței. În schimb remarcăm la ambele grupuri dezvoltarea extrem de mare a

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

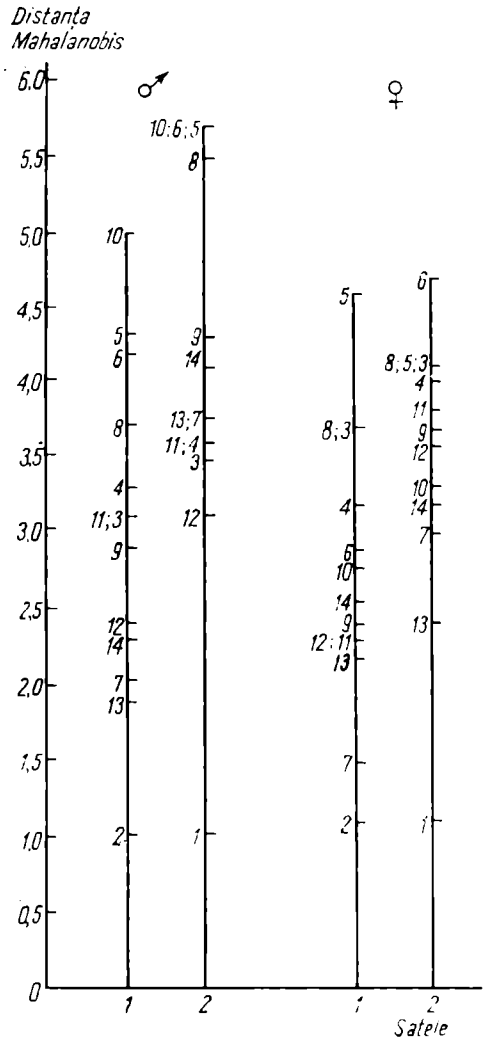

Fig. 2. — Plasarea diferitelor comunități din zonă în funcție de distanța generalizată Mahalanobis: 1 — Cornereva; 2 — Bogîltin; 3 — Gărîna; 4 — Brebu Nou; 5 — Lindenfeld; 6 — Bigăr; 7 — Ravensca; 8 — Șumița; 9 — Carașova; 10 — Nermet; 11 — Iabalcea; 12 — Rudăria; 13 — Slatina Timiș, religie catolică; 14 — Slatina Timiș, religie ortodoxă.

frontalelor. Or, este foarte greu de crezut ca la două populații diferite să se repete un astfel de fenomen oarecum rar, și încă la ambele sexe. În rest, și celelalte caractere sînt apropiate ca valoare și plasare, iar cele cîteva deosebiri se pot explica atît prin existența unor tendințe evolutive specifice fiecărui grup, precum și printr-un oarecare aport de gene străine.

Ca o caracterizare generală se poate spune că este o populație alpino-dinarică cu slabe influențe mediteranide și est-europide.

Am comparat populația celor două sate cu populația altor sate din zonă. Luînd în considerare 15 caracteristici antropologice, am calculat distanța generalizată Mahalanobis (D^2). Apropierea sau diferențierea acestor populații pe baza lui D^2 sînt redate în figura 2.

Analiza acestor date ne arată că populația de la Cornereva și Bogîltin, populație rămasă mult timp izolată și retrasă în cele peste 30 de cătune

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

PLANȘA I. Colecția digitală de fotografii a Corinei Goreva.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.anthropologie.ro

PLANŞA II — Câteva tipuri de bărbaţi din comuna Lorme reva.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

din inima Munților Cernei, are o structură care se diferențiază evident de cea a altor comunități din zonă. Acest lucru nu poate fi explicat decît prin două ipoteze, fie că în această populație retrasă în zone montane greu accesibile nu a avut loc nici un important aflux de gene străine, populația păstrînd structura unor populații vechi de pe teritoriul țării, fie că în decursul lungii perioade de izolare s-au produs modificări locale în frecvența genică, imprimînd acestei populații unele particularități deosebite.

Distanța Mahalanobis mică (1,03 la bărbați și 1,08 la femei) obținută între aceste două sate, diferențierea netă a ambelor grupuri de restul satelor, existența unor caractere comune deosebite, cum ar fi dezvoltarea extrem de mare a lățimii dintre frontale, nu pot indica, desigur, decît originea comună a celor două grupuri, lucru confirmat de altfel și de valoarea testelor de semnificație.

THE ANTHROPOLOGY OF A ROMANIAN POPULATION OF THE CERNEI MOUNTAINS

SUMMARY

The population of both villages localized in the Cernei Mts has a special structure, since it is formed up of over 30 groups settled down at great distances from each other. In the past, there were rare cases with marriages between the two groups. Nevertheless it seems that both populations are descending from a common branch. This fact appears obvious on the morphograms and on the graphical representation of the significance tests. The differences are few and, in exchange, the extremely great width development of the foreheads in both groups is to be observed.

The generalized Mahalanobis distance performed between these two villages and other ones in the zone points out how close these two communities are and how different they are as against the other populations in the region. This differentiation occurred either because this population exhibited the features of an old human group of this zone, or owing to the long isolation period.

BIBLIOGRAFIE

1. Lotreanu I., *Monografia Banatului*, Timișoara, 1935.
2. Schmidt H., *The generalized Mahalanobis distance* (D^2) *between some communities in the Banat Mts.*, Ann. roum. Anthrop., 1974, **11**.
3. Schmidt H., *Studiul antropologic și genetic al unor izolate din Munții Banatului*, teză de doctorat, București, 1974.

Institutul „Dr. V. Babeș",
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 20 ianuarie 1975

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STRUCTURA ANTROPOLOGICĂ A UNOR POPULAŢII DIN CULOARUL CERNA—BANATUL DE SUD-EST

DE

ELENA D. RADU

572.5

Prezenta lucrare constituie o contribuţie la cunoaşterea structurii antropologice a unor populaţii din Banatul de sud-est.

Mărturiile istoriei atestă prezenţa elementului dac pe aceste meleaguri din cele mai vechi timpuri. Sub domnia romanilor, care a durat 170 de ani, s-au ridicat aici două castre romane, Ad Mediam la Mehadia şi Praetorium lîngă Plugova.

MATERIAL ŞI METODĂ

Din culoarul Cerna s-a studiat populaţia a patru comunităţi umane, Cornea, Mehadia, Plugova şi Topleţ, populaţie avînd în ascendenţă cel puţin trei generaţii originare din comunităţile respective şi de vîrste între 20 şi 55 de ani.

Au fost prelevate o serie de dimensiuni cefalo-faciale şi somatice, au fost consemnate o serie de caractere somatoscopice în vederea definirii structurii antropologice a acestor populaţii.

S-au utilizat testul de semnificaţie „T" şi metoda morfogramei taxonomice Suzana Grinţescu-Pop şi Th. Enăchescu.

PREZENTAREA DATELOR

Structura antropologică a acestor populaţii este consemnată în tabelele de variabilitate dimensională şi conformativă cefalo-facială şi somatică şi prin valorile relative ale caracterelor somatoscopice.

DISCUŢIA REZULTATELOR

Analiza variabilităţii dimensionale cefalo-faciale şi somatice a celor patru serii de bărbaţi (tabelele nr. 1, 2, 3 şi 4 şi fig. 1) ne relevă existenţa unor diferenţe între nivelele valorice medii ale acestor populaţii. Din punct de vedere dimensional şi conformativ cefalo-facial sîntem în prezenţa unui fond tipologic dinaric, pe care se grefează în măsură variabilă elemente tipologice nordice şi alpine. Se remarcă o relativă discordanţă între tipologia calotei, a masivului facial şi a nasului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Variabilitatea dimensională şi conformativă cefalo-facială şi somatică a populaţiei comunităţii Cornea

Dimensiuni şi indici conformativi	N	Valori extreme	$\bar{X} \pm m$	$\pm \sigma$	CV
Diametrul g-op	60	181— 200	188,48± 0,72	6,58	3,49
Diametrul eu-eu	60	149— 169	157,95± 0,46	5,26	3,33
Diametrul ft-ft	60	112— 128	116,85± 0,72	6,57	5,62
Diametrul zy-zy	60	131— 156	142,78± 0,95	7,57	5,30
Diametrul go-go	60	98— 123	111,48± 1,45	9,35	8,38
Diametrul n-gn	60	118— 134	124,80± 0,94	7,51	6,01
Diametrul n-sn	60	31— 73	53,13± 0,47	5,32	10,01
Diametrul al-al	60	32— 43	37,10± 0,12	2,70	7,27
Diametrul t-v	60	113— 147	128,23± 0,74	6,70	5,22
Indicele eu-eu/g-op	60	78,3—94,2	83,90± 0,43	3,32	3,96
Indicele t-v/g-op	60	56,5—79,6	68,07±0,50	3,87	5,69
Indicele t-v/eu-eu	60	70,6—96,6	81,33± 0,63	4,92	6,05
Indicele ft-ft/eu-eu	60	67,2—82,2	73,83± 0,41	3,19	4,32
Indicele ft-ft/zy-zy	60	74,6—92,3	81,43± 0,47	3,67	4,51
Indicele go-go/zy-zy	60	70,3—88,6	77,43± 0,53	4,08	5,27
Indicele n-gn/zy-zy	60	78,2—96,4	86,77± 0,57	4,40	5,07
Indicele al-al/n-sn	60	49,3—82,9	69,53± 0,90	6,94	9,98
Statura	60	1580—1756	1666,75± 6,73	52,18	3,13
Statura şezînd	60	840— 940	875,48± 3,56	27,59	3,15
Diametrul biacromial	60	360— 425	388,06± 2,54	19,75	5,08
Diametrul bicretal	60	250— 365	297,03± 2,58	20,00	6,73
Circumferinţa torace	60	880—1080	946,75± 8,50	65,92	6,96
Circumferinţa abdomen	60	740—1090	860,16±13,17	102,02	11,86
Greutatea	60	53—94	67,81± 1,38	10,76	15,86
Indicele Rohrer	60	1,09—1,98	1,46± 0,03	0,20	13,70

Caractere somatoscopice: occipitalul bombat (43,33%), profilul convex al nasului (51,66%), arcul mandibular oblic (53,33%), conturul feţei dreptunghiular (66,66%), irisul intermediar închis (78,32%), părul brun-negru (66,66%).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Variabilitatea dimensională și conformativă cefalo-facială și somatică a populației comunității Plugova

Dimensiuni și indici conformativi	N	Valori extreme	$\overline{X} \pm m$	$\pm \sigma$	CV
Diametrul g-op	63	176— 198	184,66± 0,46	5,43	2,94
Diametrul eu-eu	63	145— 165	157,49± 0,43	5,21	3,30
Diametrul ft-ft	63	107— 138	115,01± 0,44	5,29	4,59
Diametrul zy-zy	63	134— 157	143,77± 0,48	5,51	3,82
Diametrul go-go	63	96— 119	109,93± 0,42	5,18	4,71
Diametrul n-gn	63	114— 135	123,17± 0,65	6,42	5,21
Diametrul n—sn	63	38— 57	52,22± 0,18	3,44	6,58
Diametrul al-al	63	31— 42	35,41± 0,09	2,49	7,03
Diametrul t-v	63	116— 143	128,12± 0,49	5,57	4,34
Indicele eu-eu/g-op	63	73,2—92,6	85,42± 0,46	3,66	4,28
Indicele t-v/g-op	63	63,0—79,9	69,45± 0,41	3,27	4,71
Indicele t-v/eu-eu	63	74,2—90,0	81,36± 0,45	3,58	4,40
Indicele ft-ft/eu-eu	63	65,4—84,8	73,18± 0,46	3,66	5,00
Indicele ft-ft/zy-zy	63	71,2—88,9	80,04± 0,48	3,83	4,79
Indicele go-go/zy-zy	63	70,8—83,5	76,39± 0,37	2,97	3,98
Indicele n-gn/zy-zy	63	73,5—97,0	85,79± 0,67	5,35	6,24
Indicele al-al/n-sn	63	57,1—88,1	67,48± 0,84	6,68	9,90
Statura	63	1550—1880	1686,46± 7,41	58,84	3,48
Statura șezînd	63	830— 928	880,79± 3,93	31,20	3,54
Diametrul biacromial	63	360— 420	391,31± 2,07	16,45	4,20
Diametrul bicretal	63	260— 328	295,33± 2,16	17,15	5,80
Circumferința torace	63	840—1080	936,50± 6,90	54,77	5,84
Circumferința abdomen	63	730—1020	845,87±10,70	114,52	13,53
Greutatea	63	47— 88	66,42±1,06	8,45	12,72
Indicele Rohrer	63	1,06—1,76	1,93± 0,02	0,17	12,23

Caractere somatoscopice : occipitalul mijlociu (79,36%), profilul nasului convex (53,96%), arcul mandibular oblic (68,25%), conturul feței dreptunghiular (87,30%), irisul intermediar închis (80,95%), părul brun P—Q (63,49%).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Variabilitatea dimensională şi conformativă cefalo-facială şi somatică a populaţiei comunităţii Mehadia

Dimensiuni şi indici conformativi	N	Valori extreme	$\bar{X} \pm m$	$\pm \sigma$	CV
Diametrul g-op	60	175 — 196	188,21 ± 0,41	5,01	2,66
Diametrul eu-eu	60	147 — 164	159,31 ± 0,47	5,31	3,33
Diametrul ft-ft	60	104 — 123	115,56 ± 0,41	4,96	4,29
Diametrul zy-zy	60	137 — 158	144,01 ± 0,37	4,74	4,15
Diametrul go-go	60	98 — 120	114,46 ± 0,49	5,45	4,88
Diametrul n-gn	60	112 — 132	123,05 ± 0,55	5,75	4,67
Diametrul n-sn	60	48 — 61	53,06 ± 0,20	3,50	6,59
Diametrul al-al	60	28 — 40	35,73 ± 0,16	3,12	8,73
Diametrul t-v	60	118 — 142	130,83 ± 0,77	6,00	4,58
Indicele eu-eu/g-op	60	77,0 — 90,9	84,78 ± 0,39	3,04	3,59
Indicele t-v/g-op	60	59,7 — 76,3	68,73 ± 0,48	3,75	5,46
Indicele t-v/eu-eu	60	69,2 — 94,2	81,10 ± 0,61	4,72	5,77
Indicele ft-ft/eu-eu	60	64,0 — 79,1	72,60 ± 0,44	3,40	4,68
Indicele ft-ft/zy-zy	60	73,6 — 87,1	80,18 ± 0,40	3,07	3,83
Indicele go-go/zy-zy	60	69,4 — 86,9	77,43 ± 0,46	3,55	4,58
Indicele n-gn/zy-zy	60	76,4 — 99,3	85,52 ± 0,60	4,67	5,46
Indicele al-al/n-sn	60	50,8 — 86,9	67,93 ± 1,02	7,92	11,66
Statura	60	1560 — 1780	1688,13 ± 7,06	54,70	3,24
Statura şezînd	60	830 — 930	890,70 ± 3,73	28,29	3,24
Diametrul biacromial	60	360 — 420	394,40 ± 2,37	18,44	4,67
Diametrul bicretal	60	210 — 320	289,35 ± 2,22	17,27	5,96
Circumferinţa torace	60	850 — 1100	937,66 ± 7,96	61,73	6,58
Circumferinţa abdomen	60	730 — 1020	826,83 ± 10,57	81,89	9,90
Greutatea	60	52 — 86	66,25 ± 1,12	8,75	13,20
Indicele Rohrer	60	0,92 — 1,81	1,38 ± 0,02	0,17	12,32

Caractere somatoscopice : occipitalul mijlociu (60,00%), profilul nasului convex (56,66%), arcul mandibular oblic (65,00%), conturul feţei pentagonal alungit (50,00%), irisul intermediar închis (66,66%), părul brun-negru (71,66).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 4

Variabilitatea dimensională și conformativă cefalo-facială și somatică a populației comunității Topleț

Dimensiuni și indici conformativi	N	Valori extreme	$\overline{X} \pm m$	$\pm \sigma$	CV
Diametrul g-op	60	173— 196	185,33± 0,58	5,91	3,18
Diametrul eu-eu	60	148—170	160,25± 0,72	6,58	4,10
Diametrul ft-ft	60	105— 120	116,23± 0,33	4,50	3,87
Diametrul zy-zy	60	132— 152	144,56± 0,64	6,20	4,28
Diametrul go-go	60	97— 118	111,03± 0,46	5,28	4,75
Diametrul n-gn	60	118— 132	124,18± 0,44	5,14	4,13
Diametrul n-sn	60	47— 61	53,05± 0,18	3,31	6,23
Diametrul al-al	60	31— 45	35,56± 0,14	2,98	8,38
Diametrul t-v	60	118— 146	130,46± 0,60	6,03	4,62
Indicele eu-eu/g-op	60	75,9—95,4	86,32± 0,53	4,11	4,76
Indicele t-v/g-op	60	63,1—79,8	70,47± 0,44	3,42	4,85
Indicele t-v/eu-eu	60	75,0—91,5	81,60± 0,45	3,51	4,30
Indicele ft-ft/eu-eu	60	66,1—79,7	72,73± 0,35	2,68	3,68
Indicele ft-ft/zy-zy	60	73,7—87,7	80,15± 0,38	2,97	3,71
Indicele go-go/zy-zy	60	70,6—82,5	76,62± 0,37	2,87	3,75
Indicele n-gn/zy-zy	60	78,7—94,3	85,65± 0,56	4,37	5,10
Indicele al-al/n-sn	60	52,5—84,9	67,43± 0,91	7,02	10,41
Statura	60	1590—1850	1704,95± 8,48	65,71	3,85
Statura șezînd	60	880— 970	897,15± 4,40	34,15	3,80
Diametrul biacromial	60	380— 430	393,85± 2,38	14,44	3,66
Diametrul bicretal	60	270— 328	294,00± 2,01	15,61	5,30
Circumferința torace	60	820—1180	950,00± 8,35	67,75	6,81
Circumferința abdomen	60	680—1140	856,16±12,29	95,94	11,12
Greutatea	60	52— 105	68,38± 1,29	10,06	14,71
Indicele Rohrer	60	1,08—2,25	1,39± 0,03	0,22	15,83

Caractere somatoscopice : occipitalul mijlociu (71,66%), profilul nasului convex (60,00%), arcul mandibular oblic (63,33%), conturul feței dreptunghiular (75,00%), irisul intermediar închis (55,00%), părul brun-negru (43,33%).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Calota cefalică este dominant dinarică pentru populaţiile din culoarul Cerna, cu deosebire că la Cornea şi Mehadia este consemnată intervenţia elementului nordic, prin diametrul antero-posterior al capului lung, iar la Topleţ intervenţia elementului tipologic alpin, în special prin lăţimea calotei. Masivul facial este dinaro-nordic pentru Cornea, alpin la Topleţ, dimensiunile feţei fiind dispuse cam la acelaşi nivel pe morfogramă, alpino-nordic la Mehadia, prin dezvoltarea feţei mai puternic în sens orizontal decît vertical, şi alpin la Plugova, toate dimensiunile feţei avînd valori mijlocii la limita superioară. Nasul este alpin pentru toate populaţiile din culoarul Cerna. Conformativ, este consemnat următorul complex tipologic pe comunităţi: pentru populaţia de la Cornea brahicefalie supracentrală, hipsicefalie mijlocie, metriocefalie subcentrală, eurimetopie şi mezoprosopie supracentrală; pentru populaţia de la Plugova brahicefalie la limita extremă, hipsicefalie incipient mijlocie, metriocefalie subcentrală, eurimetopie şi mezoprosopie; pentru populaţia din Mehadia se înregistrează brahicefalie spre limita extremă a categoriei, hipsicefalie incipient mijlocie, metriocefalie spre centrul categoriei, hipermetopie şi mezoprosopie; pentru populaţia din Topleţ hiperbrahicefalie incipientă, hipsicefalie mijlocie la centrul categoriei, metriocefalie subcentrală, eurimetopie supracentrală, mezoprosopie spre centrul categoriei. Fruntea este largă raportată la lărgimea morfologică a feţei, iar nasul este lat în raport cu lungimea sa pentru toate comunităţile.

În ceea ce priveşte dimensiunile somatice, statura este mijlocie la limita superioară a categoriei pentru populaţia de la Cornea, supramijlocie la limita superioară a categoriei pentru populaţia de la Plugova, supramijlocie pentru populaţia de la Mehadia şi mare pentru populaţia de la Topleţ. Pentru statura şezînd este consemnată aceeaşi ordine de creştere valorică pe comunităţi ca şi pentru statură. Analiza figurii 1 pune în evidenţă prezenţa de diferenţe semnificative în mai mare măsură pentru dimensiunile cefalo-faciale, cu determinism predominant genetic, faţă de dimensiunile somatice, cu determinism predominant mezologic, acestea din urmă prezentînd o relativă omogenitate valorică.

Semnificaţia diferenţelor dintre valorile medii dimensionale cefalo-faciale ale acestor populaţii se explică prin componenţa lor tipologică, prin forţa diferită de exprimare fenotipică a elementelor tipologice nordice şi alpine pe fondul modal dinaric.

Aceeaşi explicaţie poate fi dată pentru statură şi statura şezînd, care diferenţiază în cea mai mare măsură aceste populaţii din punct de vedere somatic.

Din analiza materialului prezentat se conchide că populaţiile celor patru comunităţi din culoarul Cerna se caracterizează printr-o relativă neomogenitate a structurii lor antropologice, aceasta fiind pusă pe seama tipologiei lor oarecum diferite.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

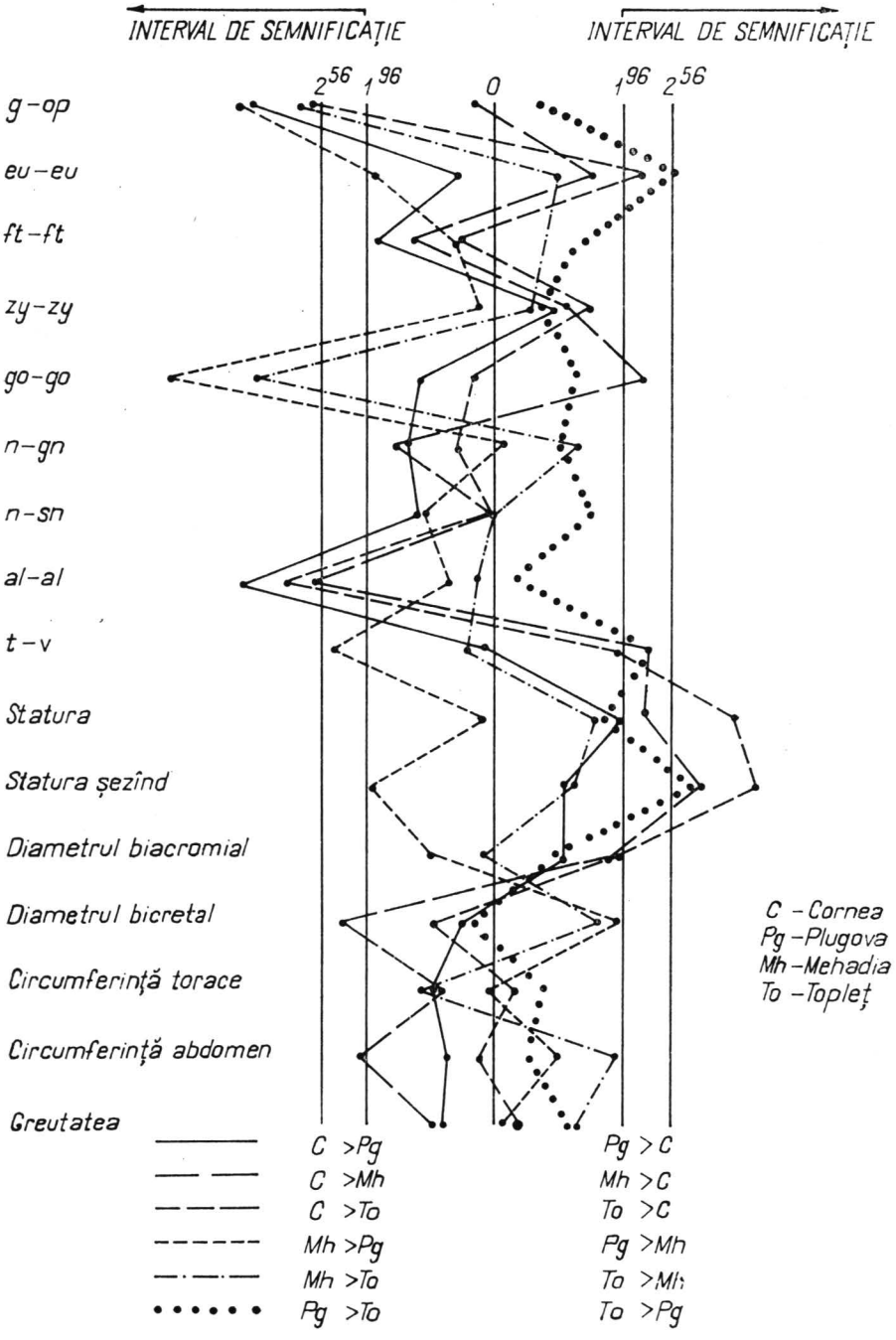

Fig. 1. — Testul „T" cumulativ de semnificație între comunitățile din culoarul Cerna.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

LA ESTRUCTURA ANTROPOLOGICA DE UNAS POBLACIONES DEL PASO CERNA

RESUMEN

El trabajo representa una contribución inédita sobre la estructura antropolcgica de unas poblaciones del paso Cerna, a saber de las comunidades Cornea, Plugova, Mehadia, y Topleţ.

Atestiguadas en varios documentos de los siglos XIII—XIV, ellos se han mantenido cierta homogenidad estructural antropologica en lo que concierne el fondo tipologico dinarico en el cual se han sobrepuesto elementos de influencia nordica y alpina, elementos que diferencian estas poblaciones.

Este estudio antropologico está el primero de este tipo, efectuado sobre unas poblaciones del paso Cerna; al mismo tiempo, él representa una contribución al amplio trabajo, que está elaborandose, el Atlas Antropologico de Romania.

Institutul „Dr. V. Babeş",
Laboratorul de antropologie Bucureşti

Primit în redacţie la 20 februarie 1975

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

DETERMINISMUL FACTORIAL AL UNOR TIPURI ANTROPOLOGICE DIN MUNTENIA (ROMÂNIA)

DE

MARIA VLĂDESCU ELENA MACARIE şi GEORGETA RUSU

572.5

Într-un studiu avînd la bază 21 de aşezări umane din diferite zone ale ţării (Mărginimea Sibiului, Ţara Vrancei, Ţinutul Pădurenilor, Valea Bistriţei), Suzana Grinţescu-Pop şi Th. Enăchescu (4) au descris pe plan fenotipic în cadrul acestor populaţii 4 forme de calotă cefalică, 4 forme de faţă şi 5 tipuri de nas, care se structurează în anumite combinaţii.

Cercetînd 16 sate numai din vestul Munteniei, deci pe un areal geografic mult mai restrîns, am regăsit şi noi 3 tipuri de calotă, 2 tipuri de faţă şi 3 tipuri de nas din cele descrise de autori în studiul menţionat.

Considerînd că structura antropologică a populaţiilor româneşti, aşa cum se reflectă la nivelul segmentului cefalic, este unitară în diversitatea ei, ni s-a părut interesant să supunem datele noastre unui studiu pentru a scoate în evidenţă în ce măsură ele sînt determinate factorial.

REZULTATE

Datele au fost colectate din 16 sate, situate fie în zona depresionară a Carpaţilor din nordul judeţului Argeş, fie în Cîmpia Română dintre Olt şi Argeş, şi totalizează 1 500 de bărbaţi în vîrstă de 20—50 de ani. Studiul are la bază 9 caractere dimensionale cefalice : 4 ale calotei (g-op, eu-eu, t-v, ft-ft), 3 ale feţei (n-gn, zy-zy, go-go) şi 2 ale nasului (n-sn, al-al) (tabelul nr. 1). După ce am figurat morfograma taxonomică a fiecărui individ după metoda Suzana Grinţescu-Pop şi colab. (3), am selecţionat din 1 500 de profile grafice numai 270, pe care le-am clasificat apoi în 4 tipuri antropologice : predominant dinaric, predominant alpin, predominant mediteranid şi predominant nordic, concomitent prin caracterele calotei, ale feţei şi ale nasului. În tabelul nr. 1 am concentrat, comparativ, variabilitatea dimensională a celor 4 tipuri, iar în figura 1 reprezentarea lor grafică. Trecînd peste detaliile de structură, vom scoate în evidenţă că, din punct de vedere dimensional, calota predominant dinarică este în special înaltă (t-v = 133,8 mm), cea alpină este lată (eu-eu= 160,8 mm), iar cea mediteranidă şi cea nordică se dezvoltă mai mult în sens antero-posterior(g-op = 185,7 şi, respectiv, 193,5 mm). Valorile medii ale diametrului frontal minim sînt de categorie mare, cu menţiunea că la mediteranizi fruntea este ceva mai îngustă.

În timp ce faţa dinarică şi cea nordică sînt înalte (chiar cu tendinţă spre foarte înalte la nordici), iar lăţimile go-go şi zy-zy înregistrează valori

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul

Caractere

	Caractere	Tip 1				Tip 2		
		N	$\bar{X}$	σ	CV	N	$\bar{X}$	σ
1	g-op	62	184,3	3,70	2,01	62	183,3	4,14
2	eu-eu	62	157,3	3,04	1,93	62	160,8	3,85
3	t-v	62	133,8	2,58	1,93	62	123,5	5,47
4	ft-ft	62	110,9	5,20	4,69	62	110,1	3,80
5	zy-zy	62	144,7	4,21	2,91	62	144,9	4,73
6	go-go	62	111,4	4,54	4,08	62	112,0	5,39
7	n-gn	62	130,9	5,01	3,83	62	125,3	3,89
8	n-sn	62	59,5	3,10	5,21	62	54,6	4,65
9	al-al	62	35,6	2,23	6,26	62	35,1	2,17

care se menţin la limita dintre categoriile mijlocie şi lată, faţa grupului alpin nu se caracterizează prin asemenea decalaje. Toate dimensiunile se situează, pe morfogramă, aproximativ la acelaşi nivel şi manifestă tendinţe de dezvoltare spre categoria mare. Bărbaţii grupului predominant mediteranid au faţa conformată pe dimensiuni mai mici. Înaltă, dar la limita inferioară, concomitent ea este mijlociu de dezvoltată în sens orizontal.

În sfîrşit, cu excepţia nasului de tip alpin, mijlociu de dezvoltat atît în înălţime, cît şi în lăţime, celelalte 3 tipuri au nasul mai energic dezvoltat în sens vertical decît în sens orizontal. Dar, ca şi la înălţimea feţei, din nou la tipul mediteranid, comparativ cu tipurile dinaric şi nordic, dimensiunea n-sn înregistrează valori mai mici (fig. 1).

Cele 4 funcţii de discriminare calculate (tabelul nr. 2), corespunzătoare tipurilor antropologice selecţionate, şi probabilitatea de alocare a fiecărui individ la funcţia apartenentă au scos în evidenţă că au fost bine selecţionaţi: 83,6% subiecţi de tip dinaric, 87,1% de tip alpin, 95,5% de tip mediteranid şi 92,8% de tip nordic.

Am recurs apoi la distanţa generalizată Mahalanobis D^2 (semnificaţia a fost testată la un prag $\alpha = 0{,}05$), pentru a preciza şi gradul de divergenţă dintre structuri. Aşa cum ne indică tabelul nr. 3, din punct de vedere dimensional, tipurile sînt foarte diferite între ele.

Valorile sînt mai mari între populaţiile brahicefale şi mezocefale (alpină şi nordică) şi mai mici între acelea cu aceeaşi conformaţie (dinarică şi alpină).

Analiza factorială. Din punct de vedere matematic, metoda de calcul este o adaptare a analizei componentelor principale (1), care constă în extragerea factorilor în ordinea descrescîndă a varianţei lor. Pornind de la matricea corelaţiilor, specifică fiecărui tip (tabelele nr. 4, 5, 6 şi 7), au fost extraşi 4 factori la primele 3 structuri şi numai 3 pentru tipul predominant nordic (tabelul nr. 8).

În raport cu dezvoltarea în spaţiu a segmentului cefalic, analiza factorială a scos în evidenţă existenţa unor componente care orientează dezvoltarea într-un anumit sens. Primul factor în cercetarea noastră apare ca un factor de formă, care determină dezvoltarea în sens orizontal a dimensiunilor capului şi feţei. Factorul al doilea este evident bipolar la tipurile 1 şi 4 şi opune dimensiunile orizontale celor verticale la bărbaţii

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

nr. 1

antropometrice

	Tip 3 ♂				Tip 4 ♀			
CV	N	$\bar{X}$	σ	CV	N	$\bar{X}$	σ	CV
2,26	66	185,7	2,95	1,59	83	193,5	4,12	2,15
2,39	66	147,2	3,57	2,47	83	150,2	4,11	2,74
4,43	66	121,0	4,44	3,67	83	124,2	5,76	4,76
3,45	66	107,6	3,17	2,95	83	110,2	5,14	4,66
3,26	66	138,4	4,11	2,97	83	141,6	4,07	2,87
4,81	66	109,2	4,95	4,53	83	110,5	5,68	5,14
3,10	66	125,7	5,10	4,06	83	131,9	5,64	4,28
8,52	66	56,2	3,35	5,96	83	59,3	3,15	5,31
6,18	66	34,7	2,33	6,71	83	35,8	2,46	7,03

Tabelul nr. 2

Funcţii de discriminare

Caractere \ Funcţii		I	II	III	IV
			Constantă		
		−2153,12695	− 2118,78711	−2065,85156	−2214,65430
			Coeficienţi		
1	g-op	11,37580	11,08177	11,83652	12,47112
2	eu-eu	4,34593	4,78584	3,49770	3,39308
3	t-v	0,36882	0,31208	0,29396	0,29548
4	ft-ft	−0,02494	−0,00544	−0,03615	−0,04311
5	zy-zy	4,21277	4,08960	4,04326	4,17437
6	go-go	1,51967	1,54229	1,62543	1,62250
7	n-gn	1,51632	1,46663	1,50597	1,58647
8	n-sn	5,59122	5,19491	5,42579	5,73295
9	al-al	4,75349	4,72861	4,48567	4,44272

Tabelul nr. 3

Distanţa Mahalanobis (D^2)

Tip	1	2	3	4
1	—	$D^2 = 4,81$ $F = 15,34$ (9 ; 113)	$D^2 = 11,81$ $F = 38,95$ (9 ; 117)	$D^2 = 17,64$ $F = 65,05$ (9 ; 134)
2		—	$D^2 = 20,24$ $F = 67,32$ (9 ; 118)	$D^2 = 32,10$ $F = 119,52$ (9 ; 135)
3			—	$D^2 = 6,45$ $F = 24,93$ (9 ; 139)
4				—

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

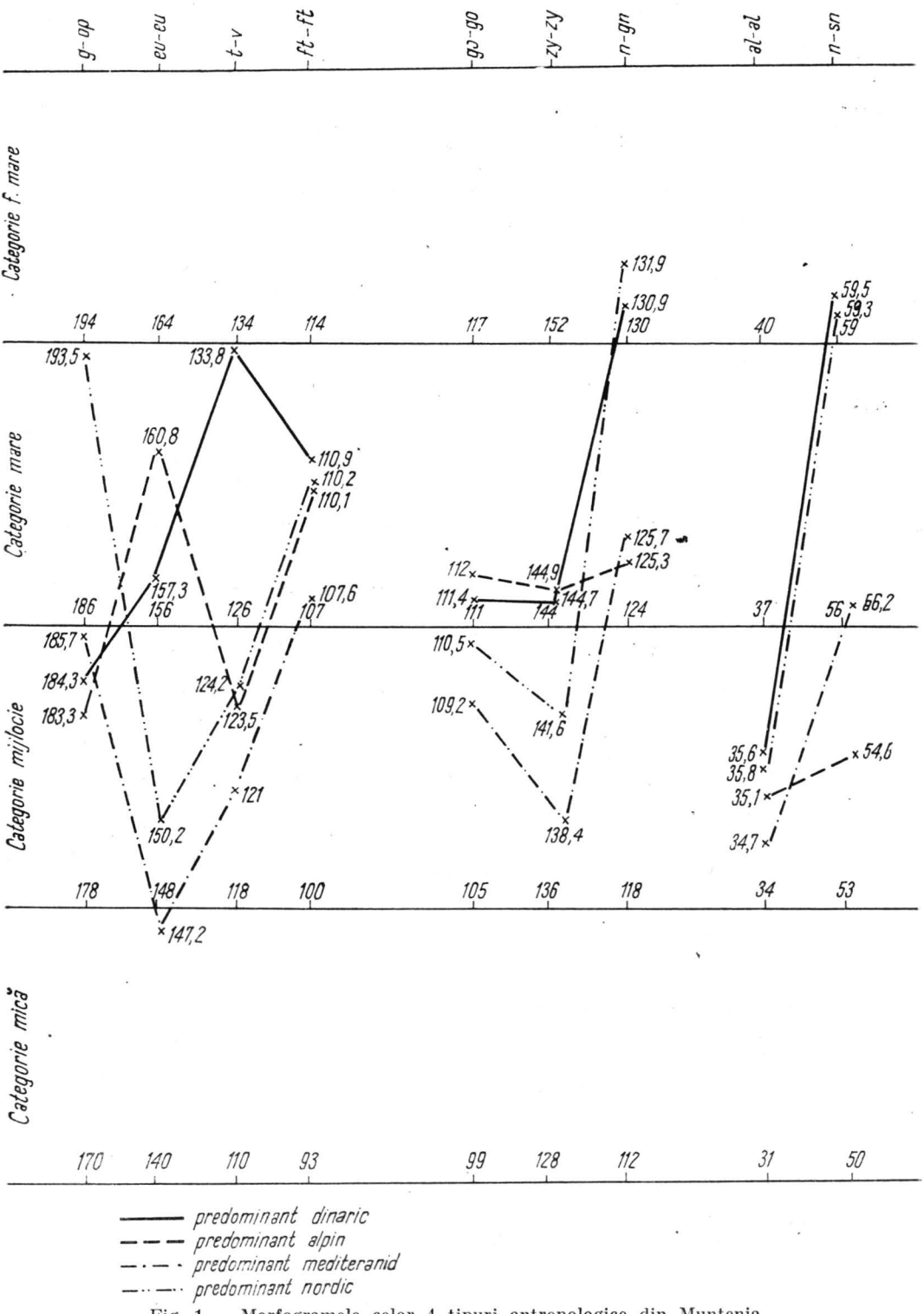

Fig. 1. — Morfogramele celor 4 tipuri antropologice din Muntenia.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 4

Matricea corelațiilor tip I N = 62

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	g-op	1,000	0,274	0,130	0,166	0,227	0,011	−0,006	−0,133	0,137
2	eu-eu	—	1,000	0,007	0,130	0,225	0,177	0,005	0,054	−0,163
3	t-v		—	1,000	−0,050	−0,086	0,167	−0,007	0,082	−0,108
4	ft-ft			—	1,000	0,430	0,228	0,078	−0,019	−0,046
5	zy-zy				—	1,000	0,270	0,070	−0,203	−0,052
6	go-go					—	1,000	0,258	0,114	−0,054
7	n-gn						—	1,000	0,557	−0,195
8	n-sn							—	1,000	−0,152
9	al-al								—	1,000

Tabelul nr. 5

Matricea corelațiilor tip 2 N = 62

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	g-op	1,000	0,327	0,070	0,167	0,132	0,146	0,137	0,298	0,031
2	eu-eu	—	1,000	0,052	0,039	0,362	0,196	0,151	0,018	0,187
3	t-v		—	1,000	0,043	0,077	0,052	0,112	0,098	0,242
4	ft-ft			—	1,000	0,060	0,103	0,092	0,014	0,246
5	zy-zy				—	1,000	0,474	0,068	0,053	0,051
6	go-go					—	1,000	0,125	0,123	0,118
7	n-gn						—	1,000	0,103	0,098
8	n-sn							—	1,000	0,020
9	al-al								—	1,000

Tabelul nr. 6

Matricea corelațiilor tip 3 N = 66

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	g-op	1,000	0,593	0,381	0,223	0,284	0,053	0,165	0,081	0,135
2	eu-eu	—	1,000	0,231	0,259	0,490	0,075	0,197	0,092	0,140
3	t-v		—	1,000	0,144	0,034	0,075	0,007	0,052	0,140
4	ft-ft			—	1,000	0,533	0,069	0,003	0,215	0,026
5	zy-zy				—	1,000	0,190	0,059	0,099	0,045
6	go-go					—	1,000	0,107	0,035	0,035
7	n-gn						—	1,000	0,476	0,245
8	n-sn							—	1,000	0,031
9	al-al								—	1,000

Tabelul nr. 7

Matricea corelațiilor tip 4 N = 83

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	g-op	1,000	0,411	0,067	0,096	0,025	0,006	0,114	0,014	0,057
2	eu-eu	—	1,000	0,210	0,303	0,440	0,260	0,099	0,030	0,067
3	t-v		—	1,000	0,218	0,031	0,026	0,085	0,032	0,021
4	ft-ft			—	1,000	0,336	0,159	0,049	0,030	0,107
5	zy-zy				—	1,000	0,520	0,156	0,071	0,183
6	go-go					—	1,000	0,206	0,112	0,177
7	n-gn						—	1,000	0,646	0,020
8	n-sn							—	1,000	0,132
9	al-al								—	1,000

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul

Matricea

Caractere		Tip 1 N = 62				Tip 2 N		
		Factorii				Factorii		
		I	II	III	IV	I	II	III
1	g-op	0,365	−0,434	0,438	0,270	0,590	−0,286	−0,319
2	eu-eu	0,523	−0,157	0,302	−0,391	0,662	0,156	0,329
3	t-v	0,117	0,156	0,802	0,149	0,002	0,616	−0,115
4	ft-ft	0,620	−0,266	−0,319	0,077	0,304	−0,400	0,302
5	zy-zy	0,657	−0,429	−0,267	−0,047	0,705	0,358	0,166
6	go-go	0,621	0,136	0,031	0,239	0,668	0,205	−0,238
7	n-gn	0,453	0,674	−0,183	0,230	−0,090	0,514	0,321
8	n-sn	0,220	0,804	−0,002	0,166	−0,233	0,359	0,611
9	al-al	−0,279	−0,370	−0,092	0,779	0,141	0,535	−0,645
Valori proprii		1,953	1,748	1,142	1,000	1,906	1,497	1,290
Varianţă (%)		0,219	0,411	0,538	0,649	0,212	0,378	0,521

dinarici şi dimensiunile calotei celor ale feţei la bărbaţii nordici. Din ansamblul saturaţiilor, în general slabe, se detaşează valorile mari ale înălţimii nasului şi feţei la dinarici şi nordici, ale înălţimii calotei la alpini şi ale înălţimii feţei la mediteranizi. În comparaţie cu primul factor, factorul doi poate fi deci pus în relaţie cu dezvoltarea în înălţime şi în special a înălţimii feţei. Specificitatea celui de-al treilea factor este şi mai evidentă. Două tipuri, dinaric şi nordic, scot în evidenţă existenţa unei relaţii strînse între această componentă şi înălţimea calotei. În ceea ce priveşte factorul al patrulea, subliniem corelaţia sa cu lăţimea nasului la dinarici, cu lărgimea mandibulei, dar şi cu cea a nasului la mediteranizi.

Nu putem pretinde că structurile taxonomice întîlnite în populaţia din Muntenia au fost total verificate din punctul de vedere al determinismului lor factorial. Totuşi, cîteva aspecte legate de specificul antropologic al fiecărui grup ies în evidenţă, şi anume existenţa unui factor de lărgime în relaţie cu calota alpină, a unui factor de lungime corelat cu calota de tip mediteranid sau a unui factor de înălţime care condiţionează dezvoltarea în sens vertical a capului dinaric. S-au evidenţiat, de asemenea, factorii care influenţează dezvoltarea în înălţime a feţei şi a nasului la bărbaţii de tip dinaric şi nordic. Trebuie să mai menţionăm că, în timp ce la tipurile 1 şi 2 cei patru factori răspund de 64% din varianţa sistemului, la tipul 3 valoarea procentuală creşte pînă la 70%, iar la tipul 4 cei trei factori realizează numai 58% din varianţă. Din datele noastre nu se evidenţiază un factor general de dezvoltare. Aceste rezultate ne fac să presu-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

nr. δ

factorilor

= 62	Tip 3 N = 66				Tip 4 N = 83		
	Factorii				Factorii		
IV	I	II	III	IV	I	II	III
0,376	0,732	−0,059	−0,388	−0,108	0,227	−0,553	−0,285
0,422	0,794	0,077	−0,169	0,108	0,680	−0,406	0,222
0,111	0,419	−0,103	−0,557	−0,277	0,215	−0,138	0,708
0,319	0,595	0,349	0,315	−0,198	0,541	−0,258	0,170
0,201	0,679	0,446	0,291	0,005	0,754	−0,109	−0,375
0,438	0,080	0,436	0,195	−0,683	0,652	0,056	−0,436
0,540	−0,358	0,734	−0,325	−0,176	0,451	0,722	0,270
0,325	−0,350	0,496	−0,597	0,165	0,370	0,759	0,248
0,028	0,207	0,399	−0,357	0,625	0,327	0,032	−0,326
1,063	2,456	1,475	1,301	1,059	2,294	1,669	1,232
0,640	0,273	0,437	0,581	0,700	0,255	0,440	0,577

punem că analiza s-a concentrat asupra unor tendinţe morfogenetice cu relevanţă taxonomică care se manifestă foarte de timpuriu în cursul ontogenezei. Pe de altă parte, procentajele varianţei ne indică şi participarea altor influenţe în determinismul tipului, influenţe care afectează, credem, în mod inegal realizarea fiecăruia dintre ele.

THE FACTORIAL DETERMINISM OF SOME ANTHROPOLOGICAL STRUCTURES OF THE MUNTENIA REGION (ROMANIA)

SUMMARY

Four anthropological types of Western Muntenia, predominantly dinaric, alpine, mediterranide and northern, selected out of the male population of 16 villages, are studied (Table 1 and Fig. 1).

After separating the four structures by means of the taxonomical-morphogram method (3), the same data were subjected to the multivarious statistical analysis. Four discrimination functions, as well as the allocation probability of each individual to the belonging function were calculated. Were well selected : 83.6% dinaric-type subjects ; 87.1% alpine-type ones ; 95.5% belonging to the mediterranide type and 92.8 % to the northern one. According to the highly significant D^2 values (Table 3), we

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

may state at the same time that the groups appear obviously distinctive. The factorial analysis (Table 8) emphasized among other factors a width factor correlated with the alpine brain pan, as well as a height factor conditioning the vertical development of the dinaric-conformation head. Were also well evidenced — inthedinaric and northern samples — the factors which influence the development in height of the face and of the nose.

BIBLIOGRAFIE

1. Lawley D. N., Maxwell A. E., *Factor Analysis as a Statistical Method*, London, 1963.
2. Morrison F. D., *Multivariate Statistical Methods*, New York, 1967.
3. Pop-Grinţescu Suzana, Enăchescu Th., Georgescu Vi., *Morfograma taxonomică*, St. cerc. antropol., 1965, **2**, 151—159.
4. Pop-Grinţescu Suzana, Enăchescu Th., *Contributions à la détermination du faciès anthropologique des populations contemporaines de Roumanie*, Ann. roum. Anthropol., 1966, **3**, 47—64.
5. Rao C. R., *The use and interpretation of principal components analysis in applied research*, Sankhya, seria A, 1964, **26**, 329—358.
6. Schreider E., *Les liaisons anthropométriques dans l'espèce humaine*, Anthropologie (Paris), 1963, **67**, *1—2*.

Institutul „Dr. V. Babeş",
Laboratorul de antropologie Bucureşti
şi
Centrul de statistică matematică

Primit în redacţie la 20 februarie 1975

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDIUL ANTROPOLOGIC COMPLEX AL SATULUI CRIŞAN

INTRODUCERE

DE

OLGA NECRASOV

Satul Crişan se întinde pe o lungime de 7,5 km de-a lungul braţului Sulina, în majoritate pe malul stîng al acestuia.

Clima regiunii este continentală, cu puţine precipitaţii (sub 400 mm), dar cu o pronunţată umiditate a aerului din cauza evaporării unor întinse suprafeţe de apă. Temperatura medie anuală variază între 9 şi 11°C. Vînturile dominante sînt cele din nord şi nord-est.

Satul se înscrie în categoria unităţilor demografice noi ale Deltei (arhivele de stare civilă datînd abia din 1926). Dezvoltarea se datoreşte poziţiei sale avantajoase pe braţul Sulina. Satul este compus din 212 case, dintre care unele sînt abandonate din cauza emigrării spre oraş a locuitorilor.

Actualmente, populaţia este formată din 496 de locuitori, aparţinînd la două naţionalităţi : română şi ucraineană (cunoscută sub numele de hoholi). Este înregistrată o singură familie de lipoveni.

Ocupaţia predominantă a locuitorilor este pescuitul, la care se adaugă pentru acoperirea necesităţilor propriei gospodării cultivarea unor legume, precum şi creşterea animalelor.

Din totalitatea locuitorilor au fost studiaţi 374 de subiecţi, dintre care 171 de români (56 bărbaţi şi 115 femei) şi 203 hoholi (67 bărbaţi şi 136 femei).Pentru studiul de faţă au fost reţinuţi numai subiecţi în vîrstă de 20—60 de ani, constituindu-se patru serii după criteriile naţionalitate şi sex.

Au fost făcute investigaţii de ordin genealogic, demografic, alimentar, antropometric, somatoscopic, tipologic, fiziometric, hematotipic, biochimic şi clinic.

În suita de faţă ne limităm la prezentarea rezultatelor privind aspectele demografice, variabilitatea caracterelor cefalo-faciale şi a tipului antropologic, precum şi variabilitatea conformaţiei corporale.

Universitatea din Iaşi,
Laboratorul de morfologie şi antropologie

Primit în redacţie la 20 februarie 1975

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ASPECTE DEMOGRAFICE LA POPULAȚIA DIN CRIȘAN

DE

MARIA CRISTESCU, D. BOTEZATU, MARIA-ELENA ROȘCA, CEZARINA BĂLTEANU, SILVIA GHIGEA, GEORGETA MIU și P. SEVASTRU

Populația satului Crișan se ridică astăzi la un efectiv total de 496 de locuitori, grupați în 163 de familii, din care unele sînt însă incomplete prin decesul unuia din parteneri.

ORIGINEA POPULAȚIEI ACTUALE

Din fișele genealogice întocmite de noi pentru fiecare familie pe bază de anchete, rezultă că 41 de familii sînt constituite din parteneri născuți în satul Crișan, 33 de familii au numai un partener originar din Crișan, celălalt provenind dintr-o altă localitate, iar 44 de familii au ambii parteneri născuți în alte localități.

În etapa actuală deci, gradul de endogamie a satului Crișan se poate evalua la 25,2%. O analiză mai profundă la nivelul generației a II-a în ascendență dovedește că numai 9 familii au și părinții născuți în comuna Crișan, ceea ce reprezintă de-abia 5,5%.

Pentru trecutul acestei unități demografice, arhiva ne permite o ridicare în timp numai începînd cu anul 1926.

Grupîndu-se pe decade căsătoriile care s-au oficiat în satul Crișan, se obțin rezultatele privind evoluția gradului său de endogamie, înscrise în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1

Caracterele căsătoriilor după proveniența partenerilor

Decada	Căsătorii endogame		Căsătorii exogame		Căsătorii mixte					
					Total		Soțul exogam		Soțul endogam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1926—1935	28	40,00	23	32,86	19	27,14	12	63,16	7	36,81
1936—1945	45	46,39	30	30,93	22	22,68	14	63,64	8	36,36
1946—1955	101	40,56	71	28,51	77	30,92	44	57,14	33	42,86
1956—1965	28	25,23	31	27,93	52	46,85	23	44,23	29	55,77
1966—1974	13	24,53	8	15,09	32	60,38	11	34,38	21	65,63

ST. CERC. ANTROPOL., 1975, T. 12, P. 53 — 58.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Din citirea cifrelor înscrise în acest tabel rezultă mai întîi o creştere a gradului de endogamie, iar apoi o continuă descreştere pînă în ultimii 20 de ani, cînd fenomenul pare să rămînă staţionar. Merită să menţionăm diminuarea numărului de căsătorii exogame la care ambii parteneri sînt străini de satul Crişan paralel cu o creştere a celor în care numai unul din parteneri este străin de sat. Are loc deci o diminuare a imigrărilor de familii în interiorul satului Crişan, intensificîndu-se căsătoriile pe care le-am denumit mixte, în care numai unul din parteneri este străin de acest sat.

De semnalat de asemenea că, în timp ce în ultimele trei decenii înainte de război (1926—1946) bărbaţii erau cei care în majoritate imigrau în satul Crişan din motive matrimoniale, după cel de-al doilea război mondial femeile imigrează aici din aceleaşi motive.

Se cuvine să acordăm în viitor atenţie acestui aspect pentru a putea lămuri cauza acestei modificări pe planul nupţialităţii.

Rezultatele investigaţiilor noastre pe teren referitoare la originea regională a partenerilor care s-au stabilit în satul Crişan intrînd astfel în componenţa actuală a populaţiei sale sînt înscrise în tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 2

Originea teritorială a locuitorilor imigraţi în satul Crişan din alte localităţi

Localitatea	N	Localitatea	N
Caraorman	55	Isaccea	1
Letea	19	Mahmudia	1
C. A. Rosetti	15	Pardiş	1
Beştepe	12	Telita	1
Sulina	11	Tulcea	1
Chilia Veche	6	Turcoaia	1
Diverse localităţi din U.R.S.S.	8	Valea Lucarilor	1
Dunavăţ	5	Carasovăţ	1
Mila 23	4	Buzău	1
Murighiol	4	Bucureşti	1
Nufărul	3	Căscioare (jud. Ilfov)	1
Măcin	2	Crîngeni (jud. Teleorman)	1
Poşta	2	Fîntînele (jud. Iaşi)	1
Cişla	1	Iaşi	1
I. G. Duca	1	Smeeni (jud. Bacău)	1
Gorgova	1	Sf. Gheorghe	1
Localitate neprecizată din Italia	1		

Din examinarea acestui tabel reiese că relaţiile matrimoniale cele mai intense ale satului Crişan sînt realizate cu satul Caraorman, după care urmează localităţile Letea, C. A. Rosetti, Beştepe, Sulina, cu frecvenţe de 10—20 de indivizi. Majoritatea celorlalţi indivizi provin din diverse sate din Delta Dunării sau Dobrogea, cazurile imigraţilor din celelalte provincii ale ţării noastre fiind cu totul izolate. De asemenea izolate sînt şi cazurile de subiecţi care s-au născut în alte ţări: 6 în U.R.S.S. şi 1 în Italia. Raza matrimonială pentru cea mai mare parte a celor veniţi şi stabiliţi în satul Crişan este deci limitată la zonele învecinate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STRUCTURA PE VÎRSTĂ ŞI SEX A POPULAŢIEI

La 15 iunie 1974, cînd s-a desfăşurat ancheta noastră[1], populaţia satului Crişan s-a cifrat la 496 de locuitori, dintre care 238 de sex masculin şi 258 de sex feminin. Sîntem deci în prezenţa unei uşoare precăderi a sexului feminin asupra celui masculin.

Construind piramida vîrstelor (fig. 1), ceea ce ne permite o distribuţie pe sexe şi etape cincinale de vîrstă, constatăm următoarele :

La fete, se remarcă un efectiv mai mic în grupa de 0—4 ani faţă de grupa de 5—9 ani, maximum de frecvenţă pentru sexul feminin înregistrîndu-se în grupa de 10—14 ani.

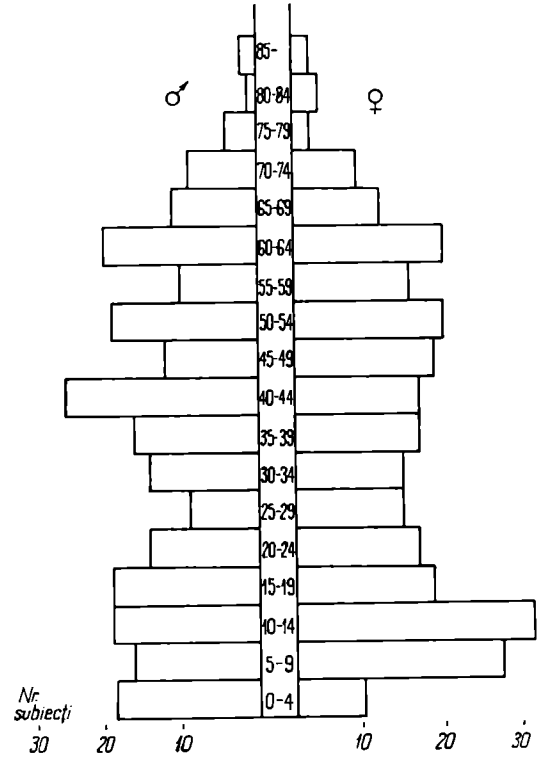

Fig. 1. — Piramida vîrstelor la populaţia din Crişan.

La băieţi, situaţia este diferită în primele 4 grupe de vîrstă, efectivele fiind mult asemănătoare.

În ultimii 5 ani, raportul dintre sexe (*sex ratio*) suferă o dezechilibrare în favoarea băieţilor (♂ = 0,66 ; ♀ = 0,34), în timp ce în perioada cincinală precedentă (1965—1969), dimpotrivă, a avut loc un excedent feminin

[1] După catagrafia pusă la dispoziţie de medicul circumscripţiei Crişan, dr. Richtersporn, căruia îi aducem şi pe această cale vii mulţumiri.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

(♂ = 0,37 ; ♀ = 0,63). O situaţie similară s-a constatat şi pentru intervalul 1960—1964.

Neglijînd distincţia dintre sexe, se constată că în grupa de 0—4 ani efectivul de copii este mai mic (27 copii) decît în grupa de 5—9 ani (43 copii).

Grupele cuprinse între 20 şi 35 de ani beneficiază de efective mai mici în raport atît cu grupele de 10—20 de ani, cît şi cu cele de 40—60 de ani.

În adevăr, calculînd numărul mediu de copii în raport cu anul naşterii mamei, se constată o descreştere progresivă a numărului de copii în familie (tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 3

Numărul mediu de copii în raport cu anul naşterii mamei*

Anul naşterii mamei	1900—1909	1910—1919	1920—1929	1930—1935
Numărul de copii	6,58	4,48	3,57	2,92
Numărul de fraţi ai mamelor	5,47	5,44	6,11	5,26

* În ultima grupă am luat în consideraţie numai mamele care au atins vîrsta de 40 de ani şi care deci sînt aproape de limita maximă a fecundităţii.

Din tabel se constată totodată că mamele din fiecare decadă, cu excepţia primei, au dat naştere unui număr mai mic de copii decît mamele lor.

Nu trebuie însă să uităm că, paralel cu tendinţa de reducere a natalităţii în satul Crişan, are loc şi o reducere importantă a mortalităţii infantile. În adevăr, calculînd pe decade decedaţii sub 1 an la 1 000 de născuţi vii, aşa cum se practică de obicei în demografie, constatăm o reducere marcantă a mortalităţii infantile (tabelul nr. 4).

Tabelul nr. 4

Decedaţii sub 1 an raportaţi la 1 000 de născuţi vii

Decada de vîrstă	1926—1935	1936—1945	1946—1955	1956—1965	1966—1974
Decedaţi la 1 000 născuţi vii	148,6	132,9	284,9	22,2	35,7
Numărul născuţi vii	370	331	292	134	112
Numărul deceselor	55	44	83	3	4
Sporul natural	315	287	209	131	108

Repartiţia pe cele trei mari grupe de vîrstă : tineret, adulţi-maturi şi bătrîni, este pentru anul 1974 redată în tabelul nr. 5.

Tabelul nr. 5

Repartiţia populaţiei din Crişan în 1974 pe etape de vîrstă

Etape de vîrstă (ani)	Bărbaţi		Femei		Total	
		%	N	%	N	%
0—19	72	30,25	85	32,95	157	31,65
20—59	119	50,00	128	49,61	247	49,80
60—x	47	19,75	45	17,44	92	18,54

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Față de situația obținută pentru județul Tulcea după datele publicate pentru anul 1973 în *Anuarul demografic al R.S.R.*, populația satului Crișan înregistrează o oarecare îmbătrînire demografică (tabelul nr. 6).

Astfel, comunele din județul Tulcea prezintă în adevăr în 1973 o proporție ceva mai ridicată de tineret și mai coborîtă de maturi și bătrîni față de satul Crișan.

Tabelul nr. 6

Repartiția populației comunelor din județul Tulcea în anul 1973 pe etape de vîrstă

Etapele de vîrstă (ani)	Bărbați		Femei		Total	
	N	%	N	%	N	%
0—19	38519	41,99	36568	40,18	75087	41,09
20—59	41942	45,72	42244	46,42	84186	46,07
60—x	11271	12,28	12185	13,39	23456	12,83

Avînd în vedere că indicii demografici calculați în mod clasic își au semnificații limitate în studiul populațiilor mici datorită variațiilor aleatorii de la un an la altul ale evenimentelor demografice (natalitate, mortalitate), am calculat indici propuși de R. Pressat pentru studiul micropopulațiilor :

$$\frac{P_{0-4}}{F_{20-44}} \text{ și } \frac{P_{15-39}}{P_{40-64}},$$

unde P desemnează populațiile celor două sexe în limitele de vîrstă indicate prin indicele F = populația feminină. Primul are valoarea de 0,35. Cel de-al doilea are valoarea de 0,89, deci subunitar, marcînd prin aceasta că reînnoirea populației adulte active se face greu, cele 25 de generații tinere fiind mai puțin numeroase decît cele 25 de generații mai vîrstnice care urmează să fie înlocuite. Situația globală pentru comunele județului Tulcea după datele din *Anuarul demografic al R.S.R.* oferă un indice de 1,45, caracterul său supraunitar indicînd o marcată posibilitate de înnoire a generațiilor bătrîne. Și prin acest procedeu rezultă că satul Crișan înregistrează, față de comunele județului Tulcea, o îmbătrînire demografică datorată, pe de o parte, tendinței de micșorare a natalității, iar pe de alta migrației tineretului spre orașe.

La acești doi factori s-ar putea adăuga și prelungirea duratei de viață, întrucît calcularea vîrstei medii la deces pe decade pentru populația care la moarte depășise vîrsta de 20 de ani indică o creștere a acesteia (tabelul nr. 7).

Tabelul nr. 7

Vîrsta medie a deceselor calculată pentru populația care a depășit vîrsta de 20 de ani

Perioada (ani)	1926—1935	1936—1945	1946—1955	1956—1965	1966—1974
Bărbați	59,5	59,6	61,2	62,4	64,0
Femei	61,4	61,0	61,2	65,5	64,2

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

O creştere mai importantă a vîrstei medii a deceselor a suferit-o sexul masculin.

Aşa cum au arătat-o studiile aprofundate demografice, pare că prelungirea duratei de viaţă nu influenţează în mod important fenomenul de îmbătrînire demografică, ceilalţi doi factori fiind esenţiali în determinarea acestuia.

ASPECTS DÉMOGRAPHIQUES DE LA POPULATION DE CRIŞAN

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient l'origine et la structure (d'après l'âge et le sexe) ainsi que le comportement démographique (natalité et mortalité) de la population du village Crişan.

Les habitants proviennent en grande majorité d'autres communautés rurales du Delta du Danube.

On constate un degré élevé d'exogamie, spécialement pendant les deux dernières décennies.

Par rapport à la situation démographique générale du département Tulcea, le village Crişan présente un certain vieillissement démographique.

Universitatea din Iaşi,
Laboratorul de morfologie şi antropologie
şi
Centrul de cercetări biologice Iaşi

Primit în redacţie la 20 februarie 1975

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VARIABILITATEA CARACTERELOR CEFALO-FACIALE ŞI TIPURILE ANTROPOLOGICE DIN CRIŞAN

DE

OLGA NECRASOV, D. BOTEZATU, MARIA CRISTESCU, SILVIA GHIGEA, MARIA ISTRATE, OLIMPIA TUDOSE şi C. FEDOROVICI

572.54

DIMENSIUNI ŞI PROPORŢII

Privită în ansamblu, variabilitatea caracterelor cefalo-faciale la cele două populaţii din satul Crişan înregistrează diferenţe relativ mici, aşa cum rezultă din analiza cifrelor înscrise în tabele.

Calota cefalică atît la români, cît şi la hoholi, indiferent de sex, se caracterizează printr-un diametru antero-posterior mediu lung asociat cu un diametru transversal, ale cărui valori medii se situează la bărbaţi la limita dintre categoria mijlocie şi cea largă, iar la femei la limita inferioară a acesteia din urmă. La cele două grupe de populaţii, diferenţa care s-ar putea remarca în ceea ce priveşte aceste două caractere constă într-o valoare medie a diametrului antero-posterior ceva mai redusă la hoholi decît la români, şi aceasta în special la femei. Pentru diametrul transversal, numai seria de femei relevă unele diferenţe mai sensibile, calota seriei feminine de hoholi fiind uşor mai largă decît a seriei feminine de români.

Tendinţa calotelor mai lungi la populaţia românească în raport cu cea hohol se exprimă şi prin repartiţia subiecţilor pe scările clasice, întîlnindu-se la români o frecvenţă relativ mai ridicată de calote lungi faţă de hoholi, la care se înregistrează o frecvenţă mai mare de calote mijlocii. La ambele grupe de populaţii se constată însă o proporţie majoritară de calote lungi, cele scurte fiind foarte rare.

Ca rezultat al acestui complex asociativ, indicele cefalic atît la români, cît şi la hoholi este la ambele sexe de tip brahicefalic moderat cu o predominanţă în general a calotei brahicefale şi mezocefale. Formele hiperbrahicefale sînt totdeauna prezente, dar în mod minoritar faţă de celelalte două categorii citate. De remarcat slaba prezenţă a formelor dolicocefale sau chiar absenţa lor la unele serii. Menţionăm că românii au un indice cefalic uşor mai scăzut decît hoholii, diferenţa fiind ceva mai sensibilă la femei.

Dimensiunea verticală a calotei este de tip înalt la bărbaţii hoholi şi de tip mijlociu spre înalt la bărbaţii români. Femeile celor două populaţii prezintă însă medii de tip înalt.

Raportarea înălţimii calotei la lungime şi lărgime pune în evidenţă o hipsicefalie şi o metriocefalie moderată la toate cele patru serii, între ele existînd doar diferenţe de nuanţă.

ST. CERC. ANTROPOL., 1975, T. 12, P. 59 – 71.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Parametrii de poziție și dispersie pentru caracterele biometrice cefalo-faciale la populația din satul Crișan

	Sex	Hoholi				Români			
		M	m	σ	V	M	m	σ	V
G-op	♀	179,90	0,43	5,60	3,11	181,16	0,49	4,71	2,59
	♂	187,98	0,47	5,50	2,92	188,39	0,87	7,65	4,06
Eu-eu	♀	151,44	0,30	3,94	2,60	150,45	0,54	5,27	3,50
	♂	155,65	0,37	4,35	2,79	155,60	0,60	5,31	3,41
Ft-ft	♀	111,41	0,36	4,74	4,25	111,26	0,49	4,71	4,23
	♂	113,50	0,49	5,64	4,96	115,22	0,51	4,51	3,91
T-v	♀	122,66	0,34	4,39	3,57	121,90	0,48	4,67	3,83
	♂	127,21	0,42	4,84	3,80	125,48	0,55	4,91	3,91
Zy-zy	♀	135,89	0,43	5,56	4,09	136,12	0,45	4,39	3,22
	♂	143,49	0,46	5,31	3,70	143,23	0,65	5,77	4,02
Go-go	♀	105,41	0,48	6,20	5,88	107,18	0,59	5,68	5,29
	♂	113,35	0,42	4,84	4,29	113,61	0,64	5,66	4,98
N-gn	♀	115,89	0,41	5,35	4,61	117,73	0,55	5,31	4,51
	♂	123,99	0,53	6,20	5,00	124,80	0,60	5,28	4,23
N-sto	♀	71,62	0,30	3,87	5,40	73,87	0,41	4,02	5,44
	♂	77,40	0,31	3,57	4,61	77,85	0,49	4,37	5,61
N-sbn	♀	50,97	0,35	4,53	8,88	52,03	0,29	2,79	5,36
	♂	54,05	0,34	3,91	7,23	55,20	0,39	3,47	6,28
Al-al	♀	30,93	0,19	2,56	8,27	32,24	0,28	2,70	8,37
	♂	33,68	0,23	2,74	8,13	34,82	0,44	3,87	11,11
Indice cefalic	♀	84,20	0,25	3,32	3,94	83,10	0,37	3,57	4,29
	♂	82,97	0,31	3,64	4,38	82,48	0,36	3,16	3,83
Indice vertico-longitudinal	♀	68,21	0,26	3,39	4,96	67,19	0,24	2,34	3,48
	♂	67,49	0,25	2,96	4,38	66,51	0,27	2,42	3,63
Indice vertico-transversal	♀	79,91	0,22	2,94	3,67	80,97	0,29	2,82	3,48
	♂	81,76	0,31	3,63	4,43	80,59	0,35	3,09	3,83
Indice fronto-parietal	♀	73,38	0,22	2,94	4,00	73,92	0,33	3,21	4,34
	♂	73,01	0,33	3,81	5,21	73,82	0,38	3,38	4,57
Indice jugo-parietal	♀	89,63	0,25	3,32	3,70	90,56	0,30	2,96	3,26
	♂	92,18	0,29	3,43	3,72	91,70	0,41	3,63	3,95
Indice jugo-mandibular	♀	77,50	0,26	3,35	4,32	78,47	0,38	3,67	4,67
	♂	78,23	0,27	3,18	4,02	79,36	0,44	3,94	4,96
Indice fronto-jugal	♀	81,89	0,22	2,95	3,60	81,47	0,31	3,07	3,76
	♂	78,90	0,31	3,63	4,62	80,16	0,40	3,51	4,37
Indice facial total	♀	84,27	0,36	4,72	5,60	85,80	0,42	4,04	4,70
	♂	86,79	0,43	5,03	5,79	87,14	0,45	3,97	4,55
Indice facial superior	♀	52,58	0,24	3,10	5,89	53,95	0,30	2,92	5,41
	♂	54,10	0,29	3,36	6,21	54,17	0,34	3,03	5,59
Indice nazal	♀	60,77	0,50	6,48	10,66	61,68	0,60	5,85	9,48
	♂	63,01	0,53	6,18	9,80	63,10	0,88	7,79	12,30

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Repartiția pe categorii a caracterelor biometrice cefalo-faciale ale populației din satul Crișan (femei)

		Hoholi		Români	
		N	%	N	%
G-op (scara Lebzelter-Saller)	x—161 f. scurt	—	—	—	—
	162—169 scurt	4	5,33	—	—
	170—176 mijlociu	19	25,33	8	19,05
	177—184 lung	38	50,67	26	61,90
	185—x f. lung	14	18,64	8	19,05
Eu-eu (scara Lebzelter-Saller)	x —134 f. îngust	—	—	—	—
	135—141 îngust	—	—	1	2,38
	142—149 mijlociu	29	38,67	20	47,62
	150—157 larg	43	57,33	18	42,86
	158—x f. larg	3	4,00	3	7,14
Indice cefalic (scara Martin-Saller)	x —71,9 hiperdolico	—	—	—	—
	72,0—76,9 dolico	—	—	3	7,14
	77,0—81,9 mezo	22	29,33	12	28,57
	82,0—86,4 brahi	45	60,00	19	45,24
	86,5—91,9 hiperbrahi	17	22,67	8	19,05
	92,0—x ultrabrahi	1	1,33	—	—
T-v (scara Routil)	x —103 f. jos	—	—	—	—
	104—111 jos	1	1,33	—	—
	112—119 mijlociu	19	25,33	13	30,95
	120—127 înalt	51	68,00	23	54,76
	128—x f înalt	4	5,33	6	14,29
Indice vertico-longitudinal (scara Martin-Saller)	x —57,9 camecefal	—	—	—	—
	58,0—62,9 ortocefal	2	2,67	2	4,76
	63,0—67,9 moderat	30	40,00	23	54,76
	68,0—72,9 mijlociu	35	46,67	16	38,10
	73,0—x marcat	8	10,67	1	2,38
Indice vertico-transversal (scara Martin)	x —78,9 tapeinocefal	25	33,33	11	26,19
	79,0—84,9 metriocefal	43	57,33	28	66,67
	85,0—x acrocefal	7	9,33	3	7,14
Ft-ft (scara Martin-Saller)	x — 92 f. îngust	—	—	—	—
	93— 99 îngust	2	2,67	—	—
	100—106 mijlociu	8	10,67	6	14,29
	107—113 larg	46	61,33	24	57,14
	114—x f. larg	19	25,33	12	28,57
Indice fronto-parietal (scara Martin-Saller)	x—65,9 stenometop	—	—	—	—
	66—68,9 metriometop	7	9,33	2	4,76
	69—x eurimetop	68	90,67	40	95,24
Zy-zy (scara Lebzelter-Saller)	x —120 f. îngust	—	—	—	—
	121—127 îngust	6	8,00	1	2,38
	128—135 mijlociu	27	36,00	19	45,24
	136—142 larg	36	48,00	18	42,86
	143—x f. larg	6	8,00	4	9,52
Indice facial total (scara Martin-Saller)	x —76,9 hipoeuriprosop	2	2,67	—	—
	77,0—80,9 euriprosop	16	21,33	4	9,52
	81,0—84,9 mezoprosop	24	32,00	19	45,24
	85,0—89,9 leptoprosop	25	33,33	13	30,95
	90,0—x hiperleptoprosop	8	10,67	6	14,29

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2 (continuare)

		Hoholi		Români	
		N	%	N	%
N-sto (scara Weninger)	x —53,9 f. jos	—	—	—	—
	54,0—59,9 jos	—	—	—	—
	60,0—65,9 mijlociu	4	5,33	1	2,38
	66,0—71,9 înalt	35	46,67	14	33,33
	72,0—x f. înalt	36	48,00	27	64,29
Indice facial superior (scara Martin)	x —46,9 hipereurien	3	4,00	—	—
	47,0—51,9 eurien	30	40,00	10	23,81
	52,0—56,9 mezen	34	45,33	26	61,90
	57,0—60,9 lepten	8	10,67	6	14,29
	61,0—x hiperlepten	—	—	—	—
N-gnt (scara Lebzelter-Saller)	x —102 f. joasă	—	—	—	—
	103—107 joasă	10	13,33	1	2,38
	108—113 mijlocie	29	38,67	15	35,71
	114—119 înaltă	22	29,33	14	33,33
	120—x f. înaltă	14	18,68	12	28,57
Go-go (scara Weninger)	x — 85,9 f. îngustă	—	—	—	—
	86— 91,9 îngustă	—	—	—	—
	92— 97,9 mijlocie	9	12,00	1	2,38
	98—103,9 largă	23	30,67	12	28,57
	104—x f. largă	43	57,33	29	69,05
Indice jugo-mandibular (scara Lebzelter-Saller)	x —67,9 f. îngust	—	—	—	—
	68—72,9 îngust	9	12,00	4	9,52
	73—77,9 mijlociu	34	45,33	15	35,71
	78—82,9 larg	27	36,00	18	42,86
	83—x f. larg	5	6,67	5	11,90
Indice fronto-jugal (scara Lebzelter-Saller)	x —71,9 f. îngust	—	—	—	—
	72—76,9 îngust	6	8,00	3	7,14
	77—81,9 mijlociu	28	37,33	19	45,24
	82—86,9 larg	37	49,33	20	47,62
	87—x f. larg	4	5,33	—	—
N-sbn (scara E. von Eickstedt)	x —45 f. scurt	8	10,67	—	—
	46—48 scurt	15	20,00	6	14,29
	49—51 mijlociu	22	29,33	14	33,33
	52—54 lung	20	26,67	14	33,33
	55—x f. lung	10	13,33	8	19,05
Al-al (scara E. von Eickstedt)	x —27 f. îngust	8	10,66	2	4,76
	28—30 îngust	35	46,66	10	23,81
	31—33 mijlociu	22	29,33	22	52,38
	34—36 larg	9	12,00	6	14,22
	37—x f. larg	1	1,33	2	4,76
Indice nazal (scara Martin-Saller)	x —54,9 hipoleptorin	14	18,67	6	14,29
	55—59,9 leptorin	16	21,33	6	14,29
	60—64,9 mezorin	30	40,00	19	45,24
	65—69,9 camerin	11	14,67	8	19,05
	70—x hipercamerin	4	5,33	3	7,14

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Repartiția procentuală a dimensiunilor și indicilor cefalo-faciali ai populației din satul Crișan (bărbați)

		Hoholi		Români	
		N	%	N	%
G-op (scara Lebzelter-Saller)	x —169 f. scurt	—	—	—	—
	170—177 scurt	—	—	3	8,57
	178—185,9 mijlociu	26	43,33	11	31,42
	186—193 lung	26	43,33	13	37,14
	194—x f. lung	8	13,33	8	22,85
Eu-eu (scara Lebzelter-Saller)	x—139 f. îngust	—	—	—	—
	140—147 îngust	3	5,00	3	8,57
	148—155 mijlociu	31	51,66	16	45,71
	156—163 larg	23	38,33	14	40,00
	164—x f. larg	3	5,00	2	5,71
Indice cefalic (scara Martin-Saller)	x —70,9 hiperdolico	—	—	—	—
	71 —75,9 dolico	2	3,33	—	—
	76 —80,9 mezo	16	26,66	14	40,00
	81 —85,4 brahi	31	51,66	16	45,71
	85,5—90,9 hiperbrahi	11	18,33	5	14,28
	91 —x ultrabrahi	—	—	—	—
T-v (scara Routil)	x —109 f. jos	—	—	—	—
	110—117 jos	2	3,33	1	2,85
	118—125 mijlociu	20	33,33	20	57,14
	126—133 înalt	31	51,66	13	37,14
	134—x f. înalt	7	11,66	1	2,85
Indice vertico-longitudinal (scara Martin-Saller)	x —57,9 camecefal	—	—	—	—
	58—62,9 ortocefal	3	5,00	1	2,85
	63—67,9 moderat	34	56,66	25	71,42
	68—72,9 mijlociu	21	35,00	8	22,85
	73—x marcat	2	3,33	1	2,85
Indice vertico-transversal (scara Martin-Saller)	x —78,9 tapeinocefal	15	25,00	6	17,14
	79—84,9 metriocefal	33	55,00	27	77,14
	85—x acrocefal	12	20,00	2	5,71
Ft-ft (scara Martin-Saller)	x —92 f. îngustă	—	—	—	—
	93— 99 îngustă	1	1,66	1	2,85
	100—106 mijlocie	6	10,00	1	2,85
	107—113 largă	25	41,66	14	40,00
	114—x f. largă	28	46,66	19	54,28
Indice fronto-parietal (scara Martin-Saller)	x —65,9 stenometop	4	6,66	1	2,85
	66—68,9 metriometop	3	5,00	3	8,57
	69—x eurimetop	53	88,33	31	88,57
Zy-zy (scara Lebzelter-Saller)	x —127 f. îngust	—	—	—	—
	128—135 îngust	5	8,33	5	14,28
	136—143 mijlociu	29	48,33	16	45,71
	144—151 larg	19	31,66	11	31,42
	152—x f. larg	7	11,66	3	8,57
Indice facial total (scara Martin-Saller)	x—78,9 hipereuriprosop	4	6,66	1	2,85
	79—83,9 euriprosop	14	23,33	5	14,28
	84—87,9 mezoprosop	18	30,00	12	34,28
	88—92,9 leptoprosop	18	30,00	15	42,85
	93—x hiperleptoprosop	6	10,00	2	5,71

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3 (continuare)

		Hoholi		Români	
		N	%	N	%
N-sto (scara Weninger)	x —58,9 f. jos	—	—	—	—
	59—64,9 jos	—	—	—	—
	65—70,9 mijlociu	3	5,00	—	—
	71—76,9 înalt	26	43,33	16	45,71
	77—x f. înalt	31	51,66	19	54,28
Indice facial superior (scara Martin)	x —46,9 hipereurien	1	1,66	—	—
	47—51,9 eurien	16	26,66	10	28,57
	52—56,9 mezen	32	53,33	18	51,42
	57—60,9 lepten	9	15,00	6	17,14
	61—x hiperlepten	2	3,33	1	2,85
N-gn (scara Lebzelter-Saller)	x —111 f. joasă	1	1,66	—	—
	112—117 joasă	5	8,33	3	8,57
	118—123 mijlocie	26	43,33	11	31,42
	124—129 înaltă	16	26,66	16	45,71
	130—x f. înaltă	12	20,00	5	14,28
Go-go (scara Weninger)	x — 92,9 f. îngust	—	—	—	—
	93— 98,9 îngust	—	—	—	—
	99—104,9 mijlociu	4	6,66	2	5,71
	105—110,9 larg	13	21,66	9	25,71
	111—x f. larg	43	71,66	25	68,57
Indice jugo-mandibular (scara Lebzelter-Saller)	x —69,9 f. îngust	1	1,66	—	—
	70—74,9 îngust	3	5,00	5	14,28
	75—79,9 mijlociu	38	63,33	19	54,28
	80—84,9 larg	15	25,00	13	37,14
	85—x f. larg	3	5,00	3	8,57
Indice fronto-jugal (scara Lebzelter-Saller)	x —69,9 f. îngust	1	1,66	—	—
	70—74,9 îngust	8	13,33	3	8,57
	75—79,9 mijlociu	23	38,33	17	14,57
	80—84,5 larg	27	45,00	12	34,28
	85—x f. larg	1	1,66	3	8,57
N-sbn (scara E. von Eickstedt)	x—49 f. scurtă	9	15,00	—	—
	50—52 scurtă	13	21,66	8	22,85
	53—55 mijlocie	22	36,66	14	40,00
	56—58 lungă	9	15,00	7	20,00
	59—x f. lungă	7	11,66	6	17,14
Al-al (scara E. von Eickstedt)	x —30 f. îngustă	10	16,66	6	17,14
	31—33 îngustă	22	36,66	10	28,57
	34—36 mijlocie	21	35,00	11	31,42
	37—39 largă	6	10,00	4	11,42
	40—x f. largă	1	1,66	4	11,42
Indice nazal (scara E. von Eickstedt)	x —54,9 hipoleptorin	7	11,66	5	14,28
	55—59,9 leptorin	13	21,66	7	20,00
	60—64,9 mezorin	24	40,00	12	34,28
	65—69,9 camerin	9	15,00	4	11,42
	70—x hipercamerin	7	11,66	8	22,85

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Repartiţia pe categorii a indicelui vertico-longitudinal arată o concentrare majoritară în categoria hipsicefală, numai 2—5% situîndu-se în categoria ortocefală, cea camecefală fiind absentă la toate seriile. Indicele vertico-transversal comportă o distribuţie cu unele particularităţi specific populaţioniste, bărbaţii români oferind o frecvenţă relativ mai mică de calote acrocefale şi tapeinocefale decît hoholii. Din acest punct de vedere, diferenţele sînt mult mai puţin exprimate la femei.

Fruntea este în general largă şi foarte largă la întreaga populaţie din satul Crişan, mediile diametrului frontal fiind la femeile ambelor populaţii practic egale, în timp ce la seriile masculine se înregistrează o uşoară diferenţă în avantajul bărbaţilor români.

Indicele fronto-parietal se concentrează puternic în categoria eurimetopă, ceea ce determină medii de tip eurimetop. De reţinut că şi din punctul de vedere al valorii relative populaţia românească prezintă o frunte ceva mai largă.

Faţa, sub aspect dimensional, prezintă drept caracteristică generală o dezvoltare destul de echilibrată a dimensiunilor verticale faţă de cele transversale, înălţimea totală a feţei fiind în medie mijlocie spre înaltă, iar lărgimea zigioanelor mijlocie spre largă. Aceasta situează populaţia din satul Crişan în categoria feţei mezoprosope cu tendinţe spre limita superioară a acesteia.

Repartiţia pe categorii a indicelui facial total arată o predominanţă a feţelor mezoprosope şi leptoprosope la ambele grupe de populaţii, hoholii distingîndu-se totuşi faţă de români printr-o frecvenţă relativ mai mare de feţe joase euriprosope.

Nasul este de lungime şi lărgime mijlocie, ceea ce conduce la un indice nazal în medie de tip mezorin la seriile studiate în satul Crişan. O distincţie care s-ar putea face între cele două grupe etnice constă în o frecvenţă relativ mai ridicată a nasului scurt şi foarte scurt la populaţia hohol în raport cu cea românească, dar frecvenţa relativ mai mare a diametrului transversal nazal de tip foarte larg la români face ca indicele nazal să fie în medie ceva mai ridicat la aceştia din urmă.

Referindu-ne acum la relaţiile calotă — faţă, constatăm că lărgimea relativă a frunţii în raport cu lăţimea feţei se situează prin valoarea sa medie în categoria mijlocie la hoholi şi în categoria largă la români. Între femeile celor două populaţii nu se înregistrează nici o diferenţă din acest punct de vedere.

Indicele de dezvoltare relativă a lărgimii mandibulei în raport cu lărgimea feţei este în medie de tip mijlociu, înregistrîndu-se o uşoară tendinţă spre valori mai înalte la populaţia românească comparativ cu cea hohol.

CARACTERELE SOMATOSCOPICE

Am reţinut pentru analiza repartiţiei pe categorii următoarele caractere somatoscopice cefalo-faciale :

Occipitalul prezintă o predominanţă a formelor mijlociu de bombate atît la seriile de femei, cît şi la cele de bărbaţi la ambele populaţii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

S-ar putea totuşi semnala o frecvenţă relativ mai mare a occipitalelor bombate la români.

Urechea este la toate seriile predominant mijlocie, dar la bărbaţi locul al doilea în mod distanţat îl ocupă urechea mare, în timp ce la femei urechea mare şi urechea mică sînt aproape paritar reprezentate.

Lobul este de obicei mijlociu, la bărbaţi în rîndul al doilea venind lobul mare, iar la femei această categorie fiind paritar reprezentată cu cea mică.

Nasul prezintă rădăcina de obicei mijlocie şi numai rareori înaltă sau joasă. Carena este predominant dreaptă la ambele populaţii, celelalte categorii înscriind frecvenţe care se eşalonează diferit la cele două sexe. Astfel, la bărbaţii celor două populaţii locul al doilea îl ocupă carenele convexe şi ondulate, cele concave fiind rar întîlnite, în timp ce la femeile de ambele populaţii locul al doilea este ocupat de carenele concave. Vîrful este cu precădere drept, urmînd, ca frecvenţă, vîrful ridicat în sus, atît la femei, cît şi la bărbaţi.

Malarele oferă, ca poziţie, cele mai înalte frecvenţe în categoria mijlocie, tendinţa spre frontalizare fiind ceva mai bine manifestată decît cea spre temporalizare. Ca relief, predomină malarele mijlocii, o oarecare variabilitate populaţionistă înregistrîndu-se pentru malarele puternice, care sînt cu o frecvenţă uşor mai crescută la români decît la hoholi.

Fanta palpebrală are o orientare fie dreaptă marcată, fie oblică în sus, cu tendinţă spre oblicizare în sus ceva mai mică la populaţia românească.

Bărbia la două treimi din populaţia satului Crişan este proeminentă; restul populaţiei are aproape în totalitate bărbiile drepte, bărbiile retrase fiind cu totul excepţionale. Nu se înregistrează diferenţe între populaţii în ceea ce priveşte poziţia bărbiei.

Marginea mandibulei oferă la toate seriile o orientare fie mijlocie, fie orizontală, formele oblice fiind mult mai rar întîlnite. S-ar putea semnala o frecvenţă relativ mai crescută a formelor cu orientare orizontală la români decît la hoholi.

Gonioanele sînt în mod majoritar mijlocii, rareori fiind întîlnite în întreaga populaţie a satului Crişan gonioane dezvoltate.

Conturul feţei înscrie o variabilitate diferenţiată după sex. La bărbaţii celor două populaţii predomină formele pentagonale, al doilea loc ocupîndu-l forma ovală, care este ceva mai bine reprezentată la români. O formă a cărei prezenţă ar putea să fie însă subliniată este cea dreptunghiulară, celelalte reprezentînd cazuri izolate. La femei predomină în mod covîrşitor formele ovale, urmînd apoi cele pentagonoide, dar cu frecvenţe mult mai mici.

PIGMENTAŢIA

Pigmentaţia părului (tabelul nr. 4) prezintă atît la bărbaţi, cît şi la femei o variabilitate care tinde spre nuanţe mai deschise la populaţia hohol (nuanţe P—T = 21% la bărbaţi şi 22% la femei) decît la cea

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

română (nuanţe P—T = 15,5% la bărbaţi şi 10% la femei). La fiecare din acestea rămîne însă predominantă frecvenţa categoriei brune, care la bărbaţii români întruneşte 79% din cazuri, iar la femeile române 90%

Tabelul nr. 4

Pigmentaţia părului la populaţia din Crişan

Culoarea		Hoholi				Români			
		bărbaţi		femei		bărbaţi		femei	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Blondă	K—L	1	1,18	—	—	—	—	—	—
Blondă închis	M—O	—	—	2	2,10	—	—	—	—
Castanie	P—T	17	20,00	21	22,10	7	15,56	5	10,00
Brună	U—Y	66	77,65	71	74,73	36	80,00	45	90,00
Roşie	I—VI	1	1,18	1	1,05	2	4,44	—	—

din cazuri, în timp ce la bărbaţii hoholi proporţia este de 77,65%, iar la femeile de aceeaşi naţionalitate de 74,73%.

Pigmentaţia irisului (tabelul nr. 5) manifestă o diferenţiere între cele două populaţii prin frecvenţa ochilor de culoare închisă, care este semnificativ mai mică la hoholi (4,71% la bărbaţi 13,68% la

Tabelul nr. 5

Pigmentaţia irisului la populaţia din Crişan

Culoarea		Hoholi				Români			
		bărbaţi		femei		bărbaţi		femei	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Deschisă	1a—2c	30	35,30	26	27,36	18	40,00	15	30,00
Intermediară	3—11	51	58,82	56	58,94	19	42,22	20	40,00
Închisă	12—14	4	4,71	13	13,68	8	17,78	15	30,00

femei) decît la români (17,78% la bărbaţi şi 30,00% la femei). Proporţia aceasta se realizează pe seama ochilor intermediari, care sînt în mod corespunzător mai frecvenţi la hoholi (58,82% la bărbaţi şi 57,89% la femei) decît la români (42,20% la bărbaţi şi 40,0% la femei). Ca rezultat, ochii de culoare deschisă nu realizează diferenţe importante la nivelul acestor două populaţii.

Asocierea culorii ochilor cu cea a părului apare în mod dizarmonic cu frecvenţă mai mare la hoholi decît la români, părul brun cu ochii intermediari întrunind procente mai ridicate la primii pentru ambele sexe (47,00% şi 48,43%) decît la ceilalţi (33,33% şi 34,00%).

STRUCTURA TIPOLOGICĂ

O privire de ansamblu asupra complexelor asociative care se realizează la nivel individual prin participarea atît a caracterelor metrice, cît şi a celor somatoscopice (morfologice şi pigmentare) ne permite să carac-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

terizăm populaţia din satul Crişan ca fiind destul de unitară sub aspectul tipului antropologic predominant. În adevăr, atît populaţia românească, cît şi cea hohlă prezintă o calotă cu o lungime care se înscrie printre cele mai înalte valori întîlnite la populaţiile studiate pînă acum în ţara noastră. Asociată cu o lărgime de tip mijlociu spre larg, ambele populaţii realizează un indice cefalic mediu brahicefal atenuat, cu o frecvenţă importantă de calote mezocefale, mai ales la români. Înălţimea calotei, în medie ridicată, imprimă o hipsicefalie moderată şi o metriocefalie marcată.

Aceste caracteristici ale calotei, asociate în mod frecvent cu feţe mezoprosope, cu indici nazali de tip mezorin, cu ochi intermediari (deşi părul la adulţi este cel mai frecvent de nuanţă mai închisă), ne permit să conchidem asupra unei oarecare predominanţe a elementelor nordoide. În acest sens argumentează şi caracteristicile morfologice ale feţei : carene nazale drepte, contur facial frecvent oval, bărbii proeminente, malare cu dezvoltare şi frontalizare mijlocie, gonioane mijlocii.

La acest fond structural fundamental, care dă notă comună populaţiei din Crişan, se adaugă însă şi elemente ale celorlalte tipuri antropologice, a căror pondere manifestă o oarecare specificitate pentru fiecare din cele două populaţii.

Diferenţele se referă în special la prezenţa tipului mediteranoid, mai bogat în populaţia românească decît în cea hohlă, manifestat printr-o pigmentaţie mai închisă a ochilor şi a părului, printr-o frecvenţă mai mare de feţe leptoprosope şi de staturi mai joase.

În ceea ce priveşte celelalte tipuri antropologice europoide, dinaric, est-europoid şi alpin (ultimul fiind cel mai puţin frecvent), elementele acestora se exprimă cel mai adesea sub forma de caractere puternic dispersate.

CONCLUZII

Cele două populaţii din satul Crişan prezintă un grad de asemănare destul de pronunţat în ceea ce priveşte caracterele biometrice absolute şi relative (indici) ale regiunii cefalo-faciale. O diferenţiere ceva mai marcată se observă pentru caracterele somatoscopice morfologice şi mai ales pigmentare, care atestă o pondere mai mare a elementului mediteranoid la români decît la hoholi.

Trebuie să subliniem însă că populaţia românească din Crişan (şi din comuna Chilia Veche, deja studiată de noi, dar nepublicată) prezintă mai multe elemente nordoide decît în alte regiuni studiate pînă acum, apropiindu-se din acest punct de vedere, în oarecare măsură, de populaţia din Ţara Dornelor.

Va fi interesant de urmărit dacă această caracteristică tipologică a populaţiei româneşti din Crişan şi Chilia Veche va fi întîlnită şi în alte comunităţi din Delta Dunării şi în general din Dobrogea.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

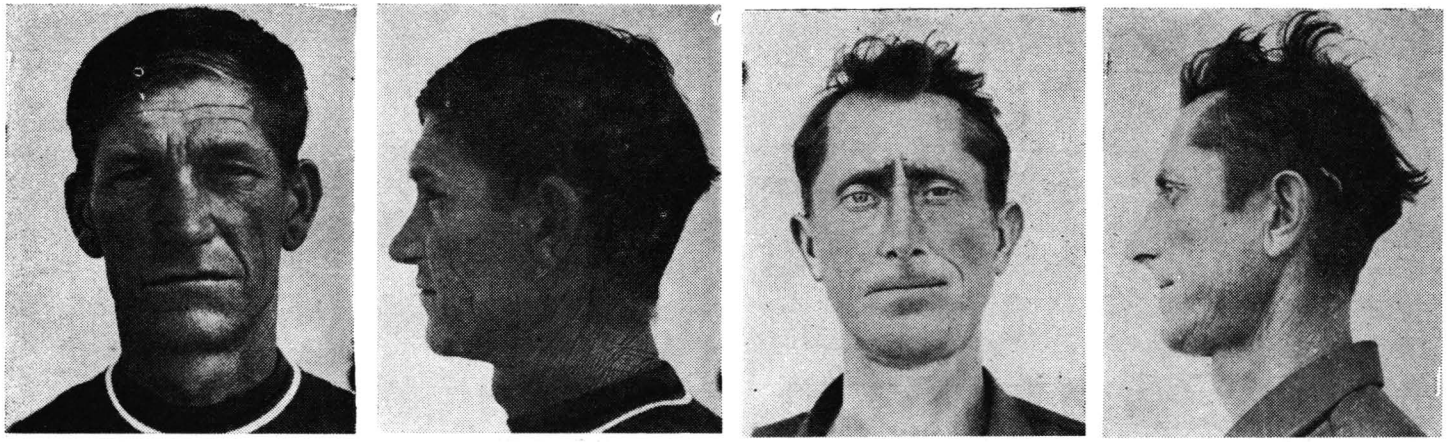

PLANȘA I. — Tipul de bărbați din satul Crișan.

http://biblioteca-digitala.ro / https://dacoromanica.ro

PLANȘA VI. Tipuri de femei din satul Crișan.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VARIABILITÉ DES CARACTÈRES CÉPHALO-FACIAUX ET LES TYPES ANTHROPOLOGIQUES À CRIŞAN

RÉSUMÉ

Une vue d'ensemble sur les complexes associatifs individuels (concernant autant les caractères biométriques que les caractères somatoscopiques) nous permet de caractériser la population de Crişan comme étant assez unitaire, malgré ses deux composantes ethniques différentes (roumaine et hohole). En effet, les deux populations présentent une assez importante composante nordique, la population roumaine offrant cependant une fréquence plus élevée des éléments méditerranoïdes que la population hohole.

Universitatea din Iaşi,
Laboratorul de morfologie şi antropologie
şi
Centrul de cercetări biologice Iaşi

Primit în redacţie la 20 februarie 1975

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VARIABILITATEA DIMENSIUNILOR ŞI PROPORŢIILOR CORPORALE LA POPULAŢIA DIN CRIŞAN

DE

MARIA-ELENA ROŞCA, CEZARINA BĂLTEANU, GH. ŞTEFĂNESCU, GEORGETA MIU, MARIA ISTRATE, OLIMPIA TUDOSE şi C. FEDOROVICI

572.5

STATURA ŞI COMPONENTELE SALE

Statura. Cele două eşantioane reprezentînd populaţia de români şi de hoholi din satul Crişan se caracterizează printr-o statură în valoare medie de 168,03 cm (români) şi 170,46 cm (hoholi) la bărbaţi şi, respectiv, 156,89 cm şi 158,40 cm la femei.

Pe scara clasică de variabilitate a staturii (scara Martin), valorile medii ale celor două serii se situează astfel:

— la bărbaţi, în categoria de statură mare (la limita inferioară) în cazul populaţiei de hoholi şi în categoria de statură supramijlocie (la centrul ei) în cadrul seriei de români;

— la femei, ambele valori medii se situează în categoria de statură supramijlocie, dar spre limita ei superioară la eşantionul de hoholi şi spre limita inferioară la cel de români.

Variabilitatea individuală a staturii (analizată pe scara Martin) arată predominanţa staturilor mari în toate seriile.

Din cele prezentate reiese existenţa unor deosebiri nu prea ample, dar semnificative, în ceea ce priveşte statura, seria de hoholi deţinînd valori medii mai mari în raport cu seria de români, diferenţiere care este mai accentuată la bărbaţi (2,43 cm) decît la femei (1,51 cm). Această diferenţiere este susţinută nu numai prin valorile medii, ci şi prin variabilitatea individuală (tabelele nr. 2 şi 3), care manifestă o uşoară tendinţă de mai bogată reprezentare a categoriilor de staturi mai mici la români şi mai mari la hoholi.

Lungimea bustului (statura şezînd) şi a trunchiului (sst-sy). Urmărind valorile medii ale acestor dimensiuni (tabelul nr. 1), se constată în cadrul populaţiei din Crişan o variabilitate în limite nu prea mari, dar totuşi semnificative. Valorile medii superioare le deţin la bărbaţi subiecţii din seria de români, cu o diferenţă în plus faţă de seria de hoholi de 1,10 cm la lungimea bustului şi de 0,72 cm la lungimea trunchiului. La femei, spre deosebire de bărbaţi, valorile medii mai mari sînt deţinute de seria de hoholi, cu o diferenţă în plus faţă de români de 0,87 cm şi, respectiv, 0,93 cm.

Lungimea membrului inferior (sy-sol) prezintă valori medii de 87,60 cm (hoholi) şi 85,25 cm (români) la bărbaţi şi, respectiv, de 79,72 cm

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

și 79,14 cm la femei. Se constată deci și în cazul lungimii membrului inferior o diferențiere între cele două populații, semnificativă numai în cazul bărbaților, reprezentanții seriei de hoholi deținînd valori superioare în medie cu 2,35 cm la bărbați și cu numai 0,58 cm la femei.

Indicele skelic. Tipul de proporție dintre lungimea membrului inferior și cea a bustului, exprimat de valorile indicelui skelic, este destul de asemănător în cele două populații ce intră în componența satului Crișan. În sprijinul acestei afirmații vine faptul că seriile, cu o singură excepție, prezintă prin valorile lor medii o proporționare de tip mesatiskel (după scara clasică Manouvrier) și o frecvență predominantă a acestui tip în variabilitatea individuală. Excepția este constituită de seria de bărbați hoholi, a căror valoare medie (cu 1,33 u.i. superioară celei a românilor) se plasează la limita inferioară a categoriei submacroskel, dar categoria cea mai frecvent reprezentată este și în cazul acestei serii cea mesatiskelă.

Analizînd modul cum s-a realizat această diferențiere a proporției dintre lungimea membrului inferior și cea a bustului între cele două serii de bărbați, se constată, din datele prezentate, că la o statură superioară în medie cu 2,43 cm hoholii au lungimea membrului inferior (exprimată prin diferența dintre statură și lungimea bustului) în medie cu 3,53 cm mai mare decît la români, iar lungimea bustului în medie cu 1,10 cm mai mică. Rezultă deci că tendința spre forme constituționale mai longiline la hoholi în raport cu românii se realizează nu numai pe seama membrului inferior (prin valori comparativ mai mari), ci și a trunchiului (prin valori comparativ mai mici).

În ceea ce privește femeile, atît valorile medii ale indicelui skelic, cît și repartiția subiecților în categoriile scării Manouvrier arată o foarte mare asemănare între cele două populații.

DIAMETRELE TRUNCHIULUI

Lărgimea umerilor (a—a). Valorile medii ale lărgimii umerilor în valoare relativă și absolută (tabelul nr. 1) și variabilitatea individuală analizată pe scara clasică Brugsch (tabelele nr. 2 și 3) arată că populația din Crișan este destul de unitară sub aspectul acestei dimensiuni. Umerii (în raport cu statura) sînt în medie de tip mijlociu la bărbați și largi la femei, frecvența maximă fiind deținută la ambele sexe de categoria umeri largi (cu valori mai mari la femei).

Și în cazul lărgimii umerilor diferențele ce există între cele două populații sînt mai ample la bărbați. Așa cum se vede din tabelul nr. 1, lărgimea umerilor în valoare absolută este ceva mai mare la hoholi, dar în raport cu statura valorile mai mari sînt deținute, din contra, de seria de români, care are o lărgime relativă a umerilor cu 0,32 u.i. mai mare decît seria de hoholi (diferență semnificativă statistic). Repartiția pe scara Brugsch (tabelele nr. 1 și 2) atestă și ea același sens al diferențierii.

La femei, atît valorile medii, cît și variabilitatea individuală în cele două populații sînt destul de asemănătoare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Parametrii de poziție și de dispersie pentru caracterele biometrice corporale la populația din satul Crișan

Caractere	Sex	Hoholi				Români			
		M	m	σ	V	M	m	σ	V
Greutate	♀	69,86	0,87	12,56	17,97	71,84	1,02	10,24	14,25
	♂	70,18	0,56	8,68	12,36	74,24	1,10	10,00	13,46
Statură	♀	158.40	0,36	5,28	3,33	156,89	0,45	4,56	2,90
	♂	170,46	0,37	4,67	2,73	168,03	0,63	5,77	3,43
Lungime bust (statură șezînd)	♀	84,66	0,22	3,26	3,85	83,79	0,24	2,47	2,94
	♂	87,95	0,39	4,90	5,57	89,05	0,39	3,57	4,00
Lungime trunchi (sst-sy)	♀	49,38	0,22	3,24	6,56	48,45	0,30	3,05	6,29
	♂	51,84	0,21	2,73	5,26	52,56	0,24	2,23	4,24
Lungime membru inferior (sy-sol)	♀	79,72	0,27	3,90	4,89	79,14	0,43	4,31	5,44
	♂	87,60	0,26	3,35	3,82	85,25	0,42	3,83	4,49
Lărgime umeri (a-a)	♀	36,03	0,12	1,77	4,91	35,92	0,14	1,47	4,09
	♂	38,88	0,14	1,76	4,53	38,59	0,21	1,97	5,10
Lărgime bazin (ic-ic)	♀	29,71	0,13	1,95	6,56	29,62	0.18	1,80	6,07
	♂	28,36	0,15	1,90	6,69	28,76	0,19	1,73	6,01
Perimetrul toracic subaxilar (resp. lin.)	♀	95,27	0,56	8,13	8,53	96,34	0,55	5,51	5,71
	♂	98,48	0,37	4,63	4,70	99,62	0,55	5,08	5,09
Perimetrul toracic subaxilar (insp. prof.)	♀	98,97	0,44	7,76	7,84	99,37	0,56	5,65	5,68
	♂	101,73	0,41	5,16	5,07	103,22	0,60	5,48	5,30
Perimetrul toracic subaxilar (exp. prof.)	♀	93,59	0,57	8,15	8,70	95,10	0,59	5,91	6,21
	♂	96,13	0,38	4,86	5,05	97,45	0,85	7,78	7,98
Perimetrul toracic xifoidian (resp. lin.)	♀	88,41	0,62	8,87	10,03	90,42	0,66	6,68	7,38
	♂	95,28	0,38	4,82	5,05	96,96	0,68	6,25	6,44
Perimetru braț (flexie)	♀	31,01	0,24	3,51	11,31	31,88	0,25	2,59	8,12
	♂	30,60	0,20	2,60	7,38	31,70	0,30	2,78	8,76
Perimetru coapsă	♀	58,22	0,41	5,90	10,13	58,40	0,46	4,67	7,99
	♂	53,59	0,34	4,20	7,83	54,25	0,41	3,80	7,00
Pliu subcutanat tricipital	♀	21,63	0,63	9,14	42,25	23,31	0,68	6,85	29,38
	♂	8,79	0,43	4,84	55,06	9,77	0,44	4,05	41,45
Pliu subcutanat abdominal	♀	28,05	0,34	4,35	15,50	30,50	1,14	11,46	37,57
	♂	9,93	0,53	5,97	60,73	11,88	0,78	7,14	60,10
Indice skelic	♀	87,07	0,31	4,47	5,13	87,15	0,44	4,41	5,06
	♂	90,33	0,31	3,98	4,40	89,00	0,53	4,85	5,44
Indice Rohrer	♀	17,41	0,22	3,20	18,38	18,49	0,29	2,92	15,79
	♂	14,17	0,12	1,54	10,86	15,21	0,21	1,97	12,95
Indice a-a/statură	♀	22,70	0,06	0,87	3,83	22,74	0,09	0,91	4,00
	♂	22,58	0,09	1,13	5,00	22,90	0,09	0,87	3,79
Indice ic-ic/statură	♀	18,59	0,07	1,12	6,02	18,84	0,11	1,18	6,26
	♂	16,59	0,07	0,93	5,60	17,00	0,10	0,93	5,47
Indice ic-ic/a-a	♀	82,69	0,32	4,57	5,52	82,80	0,58	5,80	7,00
	♂	73,16	0,30	3,75	5,12	74,99	0,44	4,00	5,33
Indice perimetrul toracic subaxilar/statură	♀	59,81	0,37	5,32	8,89	71,35	0,38	3,84	6,25
	♂	57,60	0,22	2,81	4,87	58,82	0,32	2,94	4,99
Indice perimetrul toracic xifoidian/statură	♀	55,53	0,39	5,68	10,22	57,22	0,50	5,09	8,89
	♂	55,48	0,23	2,95	5,31	57,48	0,40	3,72	6,47

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Repartiția pe categoriile scărilor clasice a caracterelor biometrice corporale la populația din Crișan (bărbați)

		Hoholi		Români	
		N	%	N	%
Statură (scara Martin)	x—129,9 nanism	—	—	—	—
	130—149,9 f. mică	—	—	—	—
	150—159,9 mică	1	1,67	4	11,43
	160—163,9 submijlocie	4	6,67	5	14,29
	164—166,9 mijlocie	12	20,00	5	14,29
	167—169,9 supramijlocie	12	20,00	6	17,14
	170—179,9 mare	29	48,33	14	40,00
	180—199,9 f. mare	2	3,33	1	2,86
	200—x uriașă	—	—	—	—
Indice skelic (scara Manouvrier)	x —74,9 hiperbrahiskel	—	—	—	—
	75—79,9 brahiskel	—	—	1	2,86
	80—84,9 subbrahiskel	5	8,33	6	17,14
	85—89,9 mesatiskel	27	45,00	13	37,14
	90—94,9 submacroskel	20	33,33	10	28,57
	95—99,9 macroskel	8	13,33	5	14,29
	100—x hipermacroskel	—	—	—	—
Indice a-a/statură (scara Brugsch)	x —21,9 umeri înguști	15	25,00	6	17,14
	22—22,9 umeri mijlocii	22	36,67	10	28,57
	23—x umeri largi	23	38,33	19	54,29
Indice ic-ic/statură (scara Brugsch)	x —16,49 bazin îngust	26	43,33	11	31,43
	16,50—17,49 bazin mijlociu	24	40,00	14	40,00
	17,50—x bazin larg	10	16,67	10	28,57
Indice ic-ic/a-a (scara Vallois)	x—69,9 trunchi trapez.	11	18,33	5	14,29
	70—74,9 trunchi intermed.	30	50,00	17	48,57
	75—x trunchi dreptung.	19	31,67	13	37,14
Indice Rohrer (scara Martin)	x —11,9 hipotrofic	2	3,33	1	2,94
	12,0—13,4 subeutrofic	19	31,67	5	14,71
	13,5—15,4 eutrofic	27	45,00	14	41,18
	15,5—16,9 supraeutrofic	9	15,00	10	29,41
	17,0—x hipereutrofic	3	5,00	4	11,76
Indice perimetrul toracic xifoidian/statură (scara Goldstein)	x—50,9 torace îngust	3	5,08	2	5,71
	51—55,9 torace mijlociu	34	57,63	7	20,00
	56—x torace larg	22	37,29	26	74,29

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Repartiția pe categoriile scărilor clasice a caracterelor biometrice corporale la populația din Crișan (femei)

		Hoholi		Români	
		N	%	N	%
Statură (scara Martin)	x —120,9 nanism	—	—	—	—
	121—139,9 f. mică	—	—	—	—
	140—148,9 mică	3	4,00	1	2,44
	149—152,9 submijlocie	10	13,33	10	24,39
	153—155,9 mijlocie	11	14,67	9	21,95
	156—158,9 supramijlocie	16	21,33	6	14,64
	159—167,9 mare	32	42,67	15	36,59
	168—186,9 f. mare	3	4,00	—	—
	187—x uriașă	—	—	—	—
Indice skelic (scara Manouvrier)	x —74,9 hiperbrahiskel	—	—	—	—
	75—79,9 brahiskel	5	6,67	4	9,76
	80—84,9 subbrahiskel	16	21,33	9	21,95
	85—89,9 mesatiskel	32	42,67	16	39,02
	90—94,9 submacroskel	20	26,67	11	26,83
	95—99,9 macroskel	2	2,67	1	2,44
	100—x hipermacroskel	—	—	—	—
Indice a-a/statură (scara Brugsch)	x —21,49 umeri înguști	8	10,67	4	9,76
	21,5—22,49 umeri mijlocii	22	29,33	12	29,27
	22,5—x umeri largi	45	60,00	25	60,98
Indice ic-ic/statură (scara Brugsch)	x —17,49 bazin îngust	12	16,00	5	12,20
	17,5—18,49 bazin mijlociu	19	25,33	12	29,27
	18,5—x bazin larg	44	58,67	24	58,54
Indice ic-ic/a-a (scara Vallois)	x — 69,9 trunchi trapez.	—	—	—	—
	70—74,9 trunchi intermed.	4	5,33	4	9,76
	75—x trunchi dreptung.	71	94,67	37	90,24
Indice Rohrer (scara Martin)	x —11,9 hipotrofic	—	—	—	—
	12,0—13,4 subeutrofic	9	12,00	—	—
	13,5—15,4 eutrofic	13	17,33	7	17,07
	15,5—16,9 supraeutrofic	13	17,33	6	14,63
	17,0—x hipereutrofic	40	53,33	28	68,29
Indice perimetrul toracic xifoidian/statură (scara Goldstein)	x—50,9 torace îngust	16	21,33	6	14,63
	51—55,9 torace mijlociu	25	33,33	10	24,39
	56—x torace larg	34	45,33	25	60,98

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Lărgimea bazinului (ic-ic). Valorile înscrise în tabelele nr. 1, 2 și 3 arată că populația din Crișan prezintă, în raport cu statura, bazine în medie de tip mijlociu la bărbați și larg la femei. Repartiția procentuală a subiecților pe scara Brugsch arată la bărbați predominanța formelor de bazin mijlociu la români și o ușoară predominanță (în raport cu categoria

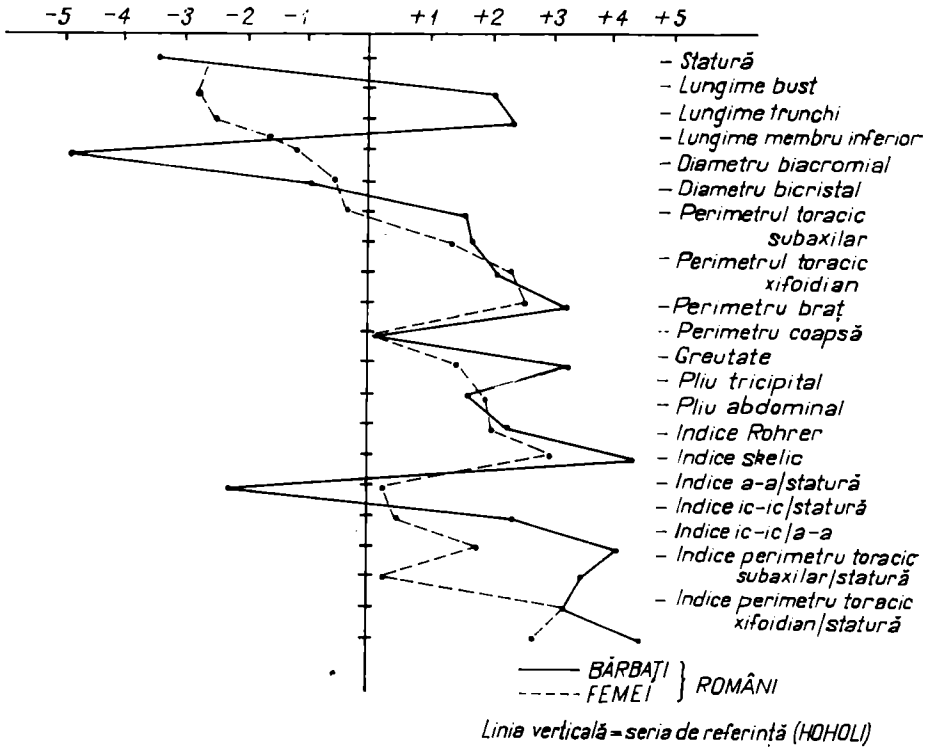

Fig. 1. — Testele de semnificație ale diferențelor dintre valorile medii ale caracterelor corporale la populația din Crișan

mijlocie) a bazinelor înguste la hoholi, la femei predominînd net formele de bazin larg în cele două populații.

Se constată și în cazul lărgimii bazinului existența unor diferențe între cele două populații, ele manifestîndu-se mai intens la bărbați. Astfel, seria de bărbați români are, raportat la statură, o lărgime a bazinului mai mare cu 0,41 u.i. față de seria de bărbați hoholi (diferență semnificativă statistic) și o repartiție procentuală pe scara Brugsch (tabelul nr. 2) ce concordă ca sens al diferențierii.

Și între seriile de femei se constată aceeași tendință de diferențiere, seria de români deținînd valori superioare ale lărgimii bazinului în raport cu statura, dar diferențele nu ating semnificația statistică.

Indicele acromio-iliac. Forma trunchiului, exprimată de raportul dintre lărgimea bazinului și cea a umerilor, este la ambele populații în medie de tip intermediar la bărbați și dreptunghiular la femei (după scara clasică Vallois), tipuri ce dețin și frecvența maximă de subiecți.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Diferenţe semnificative între valorile indicelui acromio-iliac în cele două populaţii se semnalează de asemenea numai la bărbaţi, românii avînd o valoare medie a indicelui superioară cu 1,83 u.i. faţă de hoholi. Această diferenţiere rezultă din faptul că românii au o lărgime a bazinului, în raport cu cea a umerilor, semnificativ mai mare decît hoholii.

PERIMETRELE TORACICE, ALE BRAŢULUI ŞI ALE COAPSEI

În valoare absolută, perimetrele toracice *subaxilar* şi *xifoidian* în respiraţie liniştită prezintă valori medii destul de asemănătoare în cele două populaţii, constatîndu-se totuşi o uşoară superioritate a valorilor medii ale seriei de români, dar diferenţele sînt semnificative statistic numai în cazul perimetrului xifoidian.

Raportate la statură, ambele perimetre prezintă valori medii semnificativ superioare în seria de români faţă de cea de hoholi (tabelul nr. 1). Referindu-ne numai la valorile indicelui perimetru xifoidian/statură, pentru care există o scară clasică de variabilitate, populaţia de români din Crişan se caracterizează prin torace în medie de tip larg atît la bărbaţi, cît şi la femei, tip ce deţine şi frecvenţa maximă de cazuri, pe cînd populaţia de hoholi prezintă în medie un torace de tip mijlociu, frecvenţa maximă fiind deţinută de aceeaşi categorie la bărbaţi şi de categoria torace larg la femei.

Amplitudinea toracică (măsurată la nivel subaxilar) prezintă la bărbaţi valori apropiate, seria de hoholi avînd o valoare medie de 5,60 cm, iar cea de români de 5,77 cm. La femei, în schimb, valorile sînt mai diferenţiate, subiecţii seriei de hoholi avînd o amplitudine toracică în medie de 5,38 cm faţă de 4,27 cm în seria de români. Valoarea mai mică a amplitudinii toracice la femeile din seria de români comparativ cu cele din seria de hoholi s-ar putea datora dezvoltării mai mari a ţesutului adipos în regiunea toracelui, fapt ce îngreuiază mişcările respiratorii (femeile româncе, aşa cum se va vedea, au un grad de dezvoltare a adipozităţii corporale semnificativ superior femeilor din seria de hoholi).

Perimetrul braţului (în flexie) prezintă, aşa cum se vede din tabelul nr. 1, valori medii ce nu variază prea mult în cele două populaţii, existînd totuşi diferenţe semnificative atît la bărbaţi, cît şi la femei, în sensul unei uşoare superiorităţi a valorilor medii ale seriei de români.

Perimetrul coapsei prezintă valori medii şi mai apropiate în cele două populaţii decît perimetrul braţului, constatîndu-se foarte uşoare diferenţe în plus la seria de români faţă de cea de hoholi.

GREUTATEA, INDICELE ROHRER ŞI PLIURILE DE ŢESUT ADIPOS SUBCUTANAT

Populaţia din Crişan prezintă valori medii de *greutate* de 70,18 kg la bărbaţi şi 69,86 kg la femei în cadrul seriei de hoholi şi, respectiv, de 74,24 kg şi 71,84 kg în cadrul seriei de români.

La bărbaţi se constată un raport destul de echilibrat între greutate şi statură, greutatea medie de 70,18 kg fiind asociată cu o statură medie de 170,46 cm la hoholi, iar cea de 74,24 kg cu 168,03 cm la români.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

La femei, în schimb, asistăm la un accentuat dezechilibru, valorile medii ale greutăţii depăşind cu mult pe cele ce corespund nivelului lor statural mediu. Astfel, la femeile din seria de hoholi valoarea medie a greutăţii de 69,86 kg este asociată cu o valoare medie a staturii de 158,40 cm, iar la reprezentantele seriei de români greutatea medie de 71,84 kg corespunde unei staturi medii de 156,89 cm.

La aceeaşi constatare conduc şi valorile *indicelui Rohrer*, care situează bărbaţii, prin valoarea medie, în categoria eutrofic, iar femeile în categoria hipereutrofic, tipuri ce deţin şi frecvenţa maximă de cazuri. Dacă la bărbaţi categoriile subeutrofic şi hipotrofic deţin subiecţi în proporţie de 35% (hoholi) şi 17% (români), la femei se întîlneşte doar categoria subeutrofic şi numai în seria de hoholi (12%). Categoriile supraeutrofic şi hipereutrofic deţin la bărbaţi 20% (hoholi) şi 41% (români) din cazuri, în timp ce la femei sînt mult mai frecvent întîlnite : 70% la hoholi şi 82% la români.

Din cele prezentate se constată şi existenţa unor diferenţe semnificative în ceea ce priveşte greutatea corporală între populaţia de români şi cea de hoholi, primii prezentînd un grad de dezvoltare a ţesutului adipos semnificativ mai mare.

Pliurile subcutanate *tricipital* şi *abdominal* prezintă valori medii (tabelul nr. 1) superioare la seriile de români în raport cu cele de hoholi, dar diferenţele sînt semnificative numai în cazul pliului abdominal.

CONCLUZII

Din analiza în detaliu a caracteristicilor biometrice corporale ale populaţiei din Crişan se poate conchide că cele două grupuri de origine etnică diferită, români şi hoholi, se aseamănă destul de mult, diferenţele existente între ele nefiind prea ample şi constînd în următoarele :

Bărbaţii hoholi au faţă de români o statură medie mai mare, corelată cu o proporţionare mai longilină, la care concură, pe lîngă elementele de verticalitate, şi cele de transversalitate.

Femeile hohole se diferenţiază de românce mai puţin decît bărbaţii, avînd o statură ceva mai mare, dar acelaşi tip de proporţie între lungimea membrului inferior şi cea a bustului ; elementele de transversalitate sînt uşor inferioare celor ale seriei de români.

Dacă privim populaţia din Crişan în raport cu alte populaţii studiate în ţara noastră, constatăm că îi sînt caracteristice două elemente. Primul element îl constituie staturile medii ce se situează la limita superioară a variabilităţii staturii medii în populaţiile rurale din ţara noastră, dar ele sînt proprii numai seriei de hoholi : 170,46 cm la bărbaţi şi 168,03 cm la femei, în timp ce seria de români prezintă staturi medii mai des întîlnite în alte populaţii. Menţionăm că nivelul statural mai ridicat nu este asociat cu o schimbare a proporţiei dintre lungimea membrului inferior şi cea a bustului, indicele skelic nedeosebindu-se ca valoare medie de majoritatea populaţiilor noastre.

Cel de-al doilea element foarte caracteristic este gradul mare de dezvoltare a adipozităţii corporale la femei, atît românce, cît şi hohole, dar mai accentuat la primele. Se asistă la un puternic dezechilibru staturo-ponderal, indicele Rohrer prezentînd valori medii de 17,41 u.i. la

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

femeile hohole şi de 18,49 u.i. la românce, valori nemaiîntîlnite la populaţiile studiate în alte zone din ţara noastră. Aceasta pare a fi o caracteristică a populaţiei din Delta Dunării, deoarece cercetările efectuate de noi într-o altă colectivitate umană, comuna Chilia Veche (date nepublicate), au evidenţiat acelaşi fenomen atît la femeile hohole şi românce, cît şi la cele lipovene.

În ceea ce priveşte celelalte caracteristici corporale, comparativ cu alte populaţii de aceeaşi origine etnică studiate pînă în prezent în Delta Dunării (comuna Chilia Veche), se constată mai degrabă mici variaţii specifice comunităţii respective, fenomen în care ar putea fi implicaţi factori de ordin ereditar, ca o consecinţă a unui grad relativ înalt de endogamie.

VARIABILITÉ DES DIMENSIONS ET DES PROPORTIONS CORPORELLES À CRIŞAN

RÉSUMÉ

La population de Crişan offre un aspect assez unitaire du point de vue de la conformation corporelle, malgré la présence de deux groupes ethniques différents.

Comme effet d'un genre de vie semblable (occupation prédominante et alimentation), les deux populations sont caractérisées par une trophicité élevée ainsi que par une grande fréquence de sujets obèses parmi les femmes.

On peut souligner cependant une stature plus élevée chez les Hoholes, ainsi qu'une conformation plus longiligne que chez les Roumains.

Universitatea din Iaşi,
Laboratorul de morfologie şi antropologie
şi
Centrul de cercetări biologice Iaşi

Primit în redacţie la 20 februarie 1975

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ*

1. Necrasov O., Botezatu D., Gheorghiu G., Iacob M., Cotuna D., Fedorovici C., *Date antropologice noi asupra Țării Dornelor*, St. cerc. antropol., 1965, **2**, *2*.
2. Necrasov O., Grințescu-Pop S., Enăchescu Th., Vlădescu M., *Studiul antropologic al populației din cîteva sate din Muntenia situate în bazinele Argeșului și Teleajenului*, St. cerc. antropol., 1967, **4**, *1*.
3. Necrasov O., Cristescu M., Botezatu D., Fedorovici C., *Studiul regiunii cefalo-faciale, al pigmentației și al tipului antropologic din satele Cuhea, Ieud și Dragomirești*, St. cerc. antropol., 1968, **5**, *2*.
4. Pop S., Enăchescu Th., Georgescu V., *Tipul antropologic — Monografia Clopotiva*, Edit. Acad. R.P.R., București, 1958.
5. Pop S., Enăchescu Th., Vlădescu M., *Le type anthropologique de la population des villages de Șimon et de Moeciu*, Ann. roum. Anthropol., 1967, **4**.
6. Pressat R., *Analiza demografică*, București, 1974.
7. Roșca M.-E., Lazăr-Țarcă A., Ștefănescu Gh., Onofrei M., *Conformația corporală și variabilitatea ei dimorfică la populația din satele Cuhea, Ieud și Dragomirești*, St. cerc. antropol., 1968, **5**, *2*.
8 * * * *Anuarul demografic al Republicii Socialiste România*, București, 1974.

* Această bibliografie se referă la întreaga suită de lucrări privind satul Crișan.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

NEGRU VODĂ ŞI CĂPITANUL SĂU BERA ÎN CARTA MITURILOR ŞI LEGENDELOR ORAŞULUI CÎMPULUNG ŞI SATULUI BERIVOEŞTI

I. CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE SOCIALĂ ŞI CULTURALĂ, ISTORICĂ ŞI POLITICĂ ASUPRA SPECIFICULUI NAŢIONAL ÎN CADRUL A DOUĂ MODELE UNIVERSALE DE EROI

DE

V. V. CARAMELEA şi IULIA TRANCU

572.026

Cercetarea problemelor genezei, structurii, factorului timp şi valorii miturilor şi legendelor a constituit una din preocupările majore ale multor folclorişti, etnografi, etnologi, antropologi, psihologi, istorici şi filozofi ai culturii.

Privitor la legendele istorice, studiile acestora au scos în evidenţă faptul că, atunci cînd o societate a trebuit *să se organizeze*, *să lupte*, *să se apere*, ea a creat „modele de eroi" (4). Creaţii ale celor mai diverse populaţii, trăind în diferite tipuri de culturi şi civilizaţii, dar mai ales tradiţionale, aceşti eroi au un caracter universal, general.

Cazurile concrete nu sînt altceva decît „eroi" în „specificul naţional" al popoarelor, reflectînd contextul social-istoric şi politic în care aceştia au intrat în tradiţia grupurilor umane.

În ceea ce priveşte construcţia legendelor istorice — cazul nostru — s-a scris, pe bună dreptate, că uneori fapte distanţate în timp sînt apropiate, juxtapuse într-un singur moment. De asemenea, adeseori evenimente mai noi sînt împinse înapoia vremurilor şi, ceva mai mult, fapte petrecute deodată sînt repartizate în diferite epoci. „Există în legendă, scrie Arnold Van Gennep, cînd restrîngerea, cînd scurtarea elementului temporal" (3). Aceasta nu împiedică legenda, înainte de toate *utilitară*, observă marele etnograf, folclorist şi antropolog cultural francez, să aibă chiar o relativă *valoare cronologică*.

Antropologul social britanic de origine poloneză Bronislaw Malinowski, creatorul teoriei şi metodei funcţionaliste în studiul culturii, este unul dintre savanţii care au reliefat profitul de cunoaştere pe care-l putem trage din interpretarea „cartei miturilor şi legendelor" unui grup uman. Din păcate, teoria funcţionalistă a lui Malinowski fiind sincronică, prin aplicarea ei fără nici o schimbare nu putem urmări fenomenele sociale şi culturale în dinamica lor, diacronic.

Cu mult înainte însă de Van Gennep şi de Malinowski, ca să nu citäm decît doi dintre marii antropologi din trecut care s-au ocupat de

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

miturile şi legendele popoarelor, găsim interpretat acest fenomen de cultură şi de către oameni de ştiinţă români.

Analiza istoric-critică făcută de către filologul şi folcloristul nostru Bogdan Petriceicu Hasdeu legendei unuia dintre eroii cercetării noastre, Negru Vodă, „descălecător din Ţara Făgăraşului, care, trecînd munţii şi alungînd pe tătari, fundează Ţara Românească, aşezîndu-şi scaunul domnesc la Cîmpulung", este un remarcabil exemplu de interpretare ştiinţifică a uneia dintre principalele legende istorice ale poporului român (2). Multiplele aspecte sub care el analizează critic această legendă istorică a eroului întemeietor al Ţării Româneşti, punctul de vedere *antropologic*, pe care îl şi menţionează, îl aşază pe Hasdeu între precursorii antropologiei sociale şi culturale româneşti.

Hasdeu relevă „universalul" şi „generalul" acestui caz concret la români, dînd un mare număr de exemple de eroi fondatori de stat la alte popoare.

Astăzi însă istoricii noştri prezintă desfăşurarea procesului social-politic al formării Ţării Româneşti bazîndu-se pe un complex de izvoare de informaţie ştiinţifică. „Întemeierea Munteniei sau Ţării Româneşti, afirmă academicianul Constantin C. Giurescu şi Dinu C. Giurescu, nu se datoreşte unor descălecători veniţi din Făgăraş, ci reunirii sub o singură stăpînire românească a diferitelor formaţiuni politice, cnezate şi voivodate, din dreapta şi din stînga Oltului. Ea nu s-a făcut dintr-o dată..."(1).

În antropologia socială şi culturală, miturile şi legendele constituie o „universală de cultură", intră în componentele oricărui model sau „pattern" universal. Dacă luăm schema de „constante de cultură" engleză, care este cea mai veche (1874) — cunoscutele *Notes and Queries on Anthropology*, fenomenul se încadrează în categoria de cultură denumită „modul de a gîndi lumea" (mitologie, magie, religie, filozofie, cunoştinţe ştiinţifice).

Ca orice alte „fapte culturale", miturile şi legendele răspund unor „nevoi" umane. În cazul nostru, legendele despre Negru Vodă şi despre Bera, căpitanul său, unul „erou fondator de stat", celălalt „erou eponim fondator de sat", răspund unor trebuinţe din grupa „nevoilor integrative" ale omului, de menţinere a comunităţii sociale, de coeziune, de solidaritate a grupului uman.

Antropologia socială şi culturală românească îşi efectuează cercetările pe baza unui sistem integral dinamic. Concepînd cultura ca un *sistem integrat de valori*, ca o *configuraţie* de modele culturale, părţile ne apar legate între ele, *funcţionînd* ca un *tot structurat*, care se transformă, se autoreglează. Cultura este cercetată obiectiv, ca realitate delimitabilă ontologic şi totodată în relaţie cu individul, cu grupul care o creează, o trăieşte, o îmbogăţeşte, o transmite, o învaţă etc.

Ca o parte din configuraţia culturală a oraşului sau a satului, configuraţie pe care o cercetăm, ca valori integrate într-un sistem, miturile şi legendele grupurilor umane de la Cîmpulung şi Berivoeşti vor fi deci interpretate în această optică integral dinamică, vor fi gîndite sistemic.

În contextul întemeierii statului muntean era nevoie de un exemplu de făuritor de „lucruri" importante, de un viteaz, de un om excepţional, de bun organizator, cu o ţinută etică deosebită. Acest element polarizator,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

apariţie excepţională, utilă pentru ca tînărul stat nu numai să se constituie, *dar să se şi menţină*, a fost numit NEGRU VODĂ.

Eroul de legendă istorică Negru Vodă, deşi are în el *penetrate*, cum ar spune Marcel Mauss, „elemente de mit", poate să fie chiar un domn sau voievod real, cu o existenţă fizică deci. Cunoaştem poate prea puţini cneji şi voievozi, precursori ai Basarabilor, dintr-un relativ lung interval de timp în care încercările de a trece obştile ţărăneşti libere ale românilor către o viaţă de stat n-au fost, desigur, puţine. Unii cercetători de azi continuă căutarea unui Negru Vodă real. S-ar putea ca Negru Vodă să fie unul din Basarabi, glorificat, elogiat, introdus în legende pentru meritele lui, care puteau constitui exemplu pentru urmaşi, deci tot o fiinţă reală, dar nu un Negru Vodă „în carne şi oase", ci un domn din dinastia sigură a Basarabilor, care a primit acest nou nume. Nu este exclus de asemenea, cum gîndeşte Hasdeu, ca toţi Basarabii cei vrednici să fi fost idealizaţi pentru măreţele lor fapte, fiecare să fi fost introdus în această legendă eroică, devenind astfel un Negru Vodă.

Dar, indiferent de faptul că Negru Vodă este „un erou mai mult sau mai puţin real", cum crede de altfel şi Ion Taloş, legendele despre el reflectă şi o serie de realităţi sociale, economice, politice, etice, juridice (de exemplu în balada „Mircea Ciobănaşul", în care trebuie să judece un litigiu între fratele său, păstor transhumant din Transilvania, şi stăpînul feudal). Astfel de tradiţii, cu grijă interpretate, constituie un material util pentru mai multe ramuri şi specializări moderne ale antropologiei sociale şi culturale.

Dacă eroul glorificat, idealizat, aureolat este un voievod real şi multe din realităţile social-politice ale timpului în care el a domnit sînt stabilite pe baza unor izvoare istorice certe, ne putem da seama de plusul de încărcătură al legendelor cu elemente considerate „imaginare", „fantastice", dar care în realitate pot exprima *dorinţe*, *aspiraţii* ale poporului, adeseori expuse direct sau indirect prin balade, colinde etc. Se pune întrebarea : cu ce scop au fost efectuate în legendă aceste amplificări, ce s-a urmărit să se obţină prin ceea ce este în plus faţă de realitatea posibilă?

Eroul Negru Vodă, legendele lui cunosc o arie de răspîndire foarte mare în ţara noastră. Mai vii, mai multe şi mai variate sînt legendele şi episoadele lor în zona de nord a Argeşului. În cadrul acestei zone, frecvenţa legendelor, a toponimicelor, a diverselor monumente, străzi, instituţii din trecut şi din prezent cărora li s-a dat numele eroului este mai ridicată în depresiunea Cîmpulungului, culminînd se pare în acest oraş şi în satele vecine lui (în cazul cercetărilor noastre cu Berivoeştii, cu care nu numai că în trecut cele două obşti moşneneşti, Cîmpulung şi Berivoeşti, se aflau în hotar cu teritoriile lor, dar din teritoriul celui din urmă mănăstireaNegru Vodă din Cîmpulung stăpînea o treime, peste 1 000 ha). Se poate da însă o explicaţie acestei frecvenţe mai ridicate, acestei mai mari cinstiri a eroului în zona de nord a Argeşului şi îndeosebi la Cîmpulung. În această zonă au fost stabilite primele capitale. Aici au acţionat mai mult Basarabii şi prin ei eroul nostru ca şef de stat. Lui Negru Vodă moşnenii oraşului Cîmpulung, în afară de numeroase legende în care i-au lăudat vitejia, vrednicia şi omenia şi de cinstirea prin darea numelui său mănăstirii Negru Vodă, bulevardului principal şi altor numeroase instituţii, i-au ridicat şi o statuie în faţa primăriei. Moşnenii orăşeni îi sînt recunoscători,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

întrucît numeroasele privilegii economice, jurisdicţionale, dreptul de autoadministrare din trecut strămoşii lor le-au avut ca dar de la Negru Vodă. Ca şi pe cîmpulungeni, pe berivoeşteni i-a scăpat de tătari şi le-a întărit stăpînirea tradiţională a pămîntului obştii lor; de aceea, moşnenii din acest sat l-au introdus în toponimie („Piscul lui Negru Vodă", consemnat în dicţionarele geografice din secolul trecut) atît pe el, cît şi pe căpitanul său Bera (Valea Berii). Bera, care în legendele locale a dat numele satului Berivoeşti, iar din cei doi fii ai lui se trag cele două mari cete de moşneni din trecut ale satului, ceata Dimii şi ceata lui Radu, aparţine unui alt model de erou universal, şi anume „eroului eponim fondator de sat". Trebuinţe de ordin politic, social, juridic, educaţional au determinat grupul uman Berivoeşti să pună în legătură atît pe Bera, cît şi pe urmaşii lui cu Negru Vodă, ca şi legendele lor. Bera, cu statut de căpitan în oastea lui Negru Vodă, putea veni, ca mulţi berivoeşteni dintre cei numiţi „ungureni", din Făgăraş (numele se întîlneşte şi azi în satul Mîndra). Cu statut însă de „erou eponim fondator de stat", el este anterior ca vechime, cronologic cu cîteva sute de ani, cel puţin, înaintea lui Negru Vodă. Obştile săteşti sînt anterioare statului feudal, care la noi s-a bazat şi pe procesul uniunilor de obşti.

Ce interese au determinat pe moşnenii berivoeşteni să supună un erou fondator de sat unui erou fondator de stat (problemele lui *homo hierarhicus*), apărut nou în condiţiile constituirii statului feudal? Mai puternic decît cel vechi local, l-au pus sub autoritatea lui în legendă sub forma unuia din căpitanii acestuia, pentru ca ei să obţină la rîndu-le prin această schimbare un spor de autoritate în confirmarea stăpînirii pămîntului obştesc, a stării lor de ţărani liberi, megieşi devălmaşi.

Vom prezenta în viitorul număr al revistei legendele cunoscute de grupurile umane Cîmpulung şi Berivoeşti despre Negru Vodă şi Bera, fiind vorba în final de o parte din experienţa trăită de poporul român în istoria lui socială şi politică, de o reflectare a *specificului naţional* în cadrul unor „modele universale", de cunoaştere a cîtorva elemente dintre cele definitorii ale „caracterului nostru naţional".

NEGRU VODĂ ET SON CAPITAINE BERA DANS LA CHARTE DES MYTHES ET LÉGENDES DE LA VILLE CÎMPULUNG ET DU VILLAGE BERIVOEŞTI

I. RECHERCHES D'ANTHROPOLOGIE SOCIALE ET CULTURELLE, HISTORIQUE ET POLITIQUE SUR LE SPÉCIFIQUE NATIONAL DANS LE CADRE DE DEUX MODÈLES UNIVERSELS DE HÉROS

RÉSUMÉ

On donne une interprétation anthropologique moderne sur les légendes — plus ou moins réelles — des héros Negru Vodă et Bera, ce dernier étant l'un des «capitaines» d'armée du premier.

On a en vue le «spécifique national» dans le cadre de deux «modèles universels» de héros : a) le héros fondateur d'État et b) le héros éponyme fondateur de *village*. On cherche ensuite à mettre en évidence certains

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

éléments qui définissent le «caractère national» et la «personnalité» du peuple roumain. On distingue certains problèmes concernant la connaissance de quelques aspects concrets du «homo hierarhicus» dans une étape dont les héros éponymes des communautés villageoises, héros plus anciens que ceux fondateurs d'un État féodal, subissent l'autorité des derniers. Le motif : une plus grande autorité, un intérêt pour les groupes humains, motivation des anciens privilèges économiques, jurisdictionnels, administratifs, dans le contexte d'un changement de système social et de configuration culturelle. Les légendes et les mythes des deux «populations-laboratoire» d'anthropologie sociale et culturelle — citadins de Cîmpulung et villageois de Berivoești — sont considérés comme partie d'un *système intégré* de *valeurs*, de la même manière que l'interprétation de la culture est dirigée par le système anthropologique intégral dynamique roumain.

BIBLIOGRAFIE

1. Giurescu C. C., Giurescu C. Dinu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri și pînă astăzi*, București, 1971.
2. Hasdeu Bogdan Petriceicu, *Istoria critică a Românilor*, Imprimeria Statului, București, 1875.
3. Van Gennep Arnold, *La formation des légendes*, Ernest Flammarion, Paris, 1910.
4. Vasseur Eliette, *Le livre des héros légendaires*, Robert Laffont, Paris, 1958.

Institutul „Dr. V. Babeș”,
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 20 februarie 1975

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONSIDERAȚII ASUPRA INDICATORULUI ANTROPONIMIC ROMÂNESC

I. SERIA MASCULINĂ

DE

LUCIA MĂRCUȘ

572.026.(084)

Ideea alcătuirii unui indicator antroponimic românesc a rezultat în urma elaborării primelor atlase antroponimice românești[1]. Aceste atlase cuprind totalitatea prenumelor (serie ♂ și serie ♀) utilizate într-o zonă delimitată de-a lungul cîtorva decenii (în general, perioada 1895—1970).

Fiecare hartă din atlasele antroponimice este consacrată unui singur prenume și redă, în expresie matematică, pentru locuirile studiate, rangul deținut de acest prenume, frecvența relativă și frecvența absolută. Pe baza datelor cuprinse în hărțile atlaselor, la care am adăugat rezultatele prelucrării unor materiale antroponimice provenite și din alte locuiri (rezultate încă nepublicate), am trecut la elaborarea primei părți (seria ♂) a *Indicatorului antroponimic românesc*, aflată acum în stare de finalizare. Am conceput acest indicator drept un instrument de lucru, util deopotrivă antropologilor, lingviștilor, istoricilor, etnologilor, psihologilor etc.

Fiecare prenume constituie astfel un articol de indicator, precizîndu-se : 1) localitățile unde a fost sau/și este utilizat ; 2) valoarea frecvenței absolute pentru perioada cuprinsă în studiu ; 3) trimiterile la derivate. Partea introductivă a indicatorului conține datele necesare utilizării lui ; am ales această modalitate pentru a nu încărca fiecare articol în parte. Exemplificăm cu prenumele *Gheorghe*, unul din cele mai frecvente în circulație pe teritoriul dacoromân.

GHEORGHE I. BR = 386 ; BS = 186 ; Bărb = 316 ; Brv = 93 ; Brz = 121 ; Big = 1 ; Bran = = 192 ; BV XIX = 949 ; Buc 6 = 455 ; Buc 7 = 1253 ; Căt = 256 ; Ch = = 35 ; Col = 164 ; Cob = 304 ; Corn = 601 ; Coz = 38 ; Dr = 5 ; Fn = 288 ; Fr = 308 ; Fd = 231 ; Gherg = 318 ; Ghimp = 92 ; Ion = 281 ; Izv = 41 ; Lb = 48 ; Luc = 323 ; Mr = 6 ; Mc = 32 ; Mg = 188 ; MJ = 442 ; MS = = 155 ; MdN = 590 ; MdV = 60 ; Mvța = 104 ; Ns = 29 ; Pt = 216 ; Pș = = 227 ; Ptr = 407 ; Pts = 105 ; PR = 61 ; PS = 6 ; Puc = 230 ; PG = 73 ; Rc = 211 ; Răc = 429 ; Răs = 282 ; RA = 355 ; Rod = 9 ; SgB = 13 ;

[1] Lucia Mărcuș și V. Săhleanu, *Atlasul antroponimic al zonei Bran*, Varia anthropol., 2/1973, vol. I—IV ; Lucia Mărcuș și V. Săhleanu, *Atlasul antroponimic al zonei Porțile de Fier*, Varia anthropol., 4/1973, vol. I—VIII ; Lucia Mărcuș și V. Săhleanu, *Atlasul antroponimic al zonei Valea Someșului Mare*, Varia anthropol., 8/1973, vol. I—III ; *Atlasul antroponimic al județului Dîmbovița*, manuscris depus la Muzeul județean din Tîrgoviște.

ST. CERC. ANTROPOL., 1975, T. 12, p. 89—91.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Soh = 227; Şel = 249; Şim = 228; Şir = 204; Şut = 151; Tăm = 17; Tg = 2099; Viş = 336[1].

II. Vezi şi Geo, George, Georgel, Georgian, Georgică, Georgiu, Gheorghian, Gheorghiţă, Ghiţă, Gică, Gicu, Gigel, Gigi, Giorgio.

Este adevărat că nu acoperim cu acest indicator o arie deosebit de mare din teritoriul dacoromân. Dar la fel de adevărat este că din literatura de specialitate lipseşte o lucrare de acest gen, încît am considerat necesar să trecem la alcătuirea ei, chiar dacă — pentru început — volumul de date prelucrate, în seria ♂, are doar circa 150 000 de unităţi antroponimice (în circulaţie).

Greutăţile metodologice şi de tehnici de lucru de care ne-am izbit în alcătuirea atlaselor antroponimice ne-au dus la concluzia că o lucrare care ar încerca să cuprindă date despre fondul global antroponimic şi modul în care acesta este utilizat în timp pe teritoriul românesc ar oferi celor ce sînt preocupaţi de probleme de limbă şi cultură românească un plus de informaţie. Prin modul în care este alcătuit, acest indicator antroponimic încearcă:

— să aducă contribuţii la cunoaşterea fondului global antroponimic românesc;

— să prezinte repartiţia în timp şi spaţiu a unităţilor antroponimice, adică, alături de inventarierea prenumelor, să se precizeze cantitatea în care ele sînt utilizate;

— să ofere un material de studiu celor care urmăresc aspecte particulare, ca: aria sau/şi timpul de răspîndire a unui prenume; mijloacele de îmbogăţire a fondului antroponimic; antroponimele de origine străină şi sistemul limbii române; raportul dintre unităţile cu maximă frecvenţă circulatorie şi cele de minimă frecvenţă; raportul dintre fondurile urbane şi cele rurale; diferenţieri şi similitudini antroponimice între fondurile localităţilor româneşti şi cele ale unor izolate etnice; dinamica unităţilor din seria ♂ comparativ cu cele din seria ♀ etc.

De asemenea, structura de instrument de lucru permite, oricînd în timp, includerea unor noi date, ceea ce, de altfel, constituie obligaţia şi intenţia noastră.

Ne revine plăcuta îndatorire de a mulţumi şi pe această cale prof. dr. doc. Viorica Pamfil şi prof. dr. doc. Romulus Todoran de la Facultatea de filologie a Universităţii din Cluj-Napoca deopotrivă pentru modul în care ne-au îndrumat ştiinţific şi pentru larga înţelegere pe care au acordat-o lucrărilor noastre.

[1] Faţă de cele aproximativ 150 000 de date cuprinse în seria ♂, Gheorghe, cu o frecvenţă absolută de 15 027, reprezintă circa 10%. Au fost întrebuinţate următoarele prescurtări: Băleni Români (BR), Băleni Sîrbi (BS), Bărbuleţu (Bărb), Berivoeşti (Brv), Berzasca (Brz), Bigăr (Big), Braşov, secolul XIX (BV XIX), Bucureşti, sectorul 6 (Buc 6), Bucureşti, sectorul 7 (Buc 7), Cătunu (Căt), Cheia (Ch), Colacu (Col), Colibaşi (Cob), Corneşti (Corn), Cozla (Coz), Drencova (Dr), Fieni (Fn), Frasinu (Fr), Fundata (Fd), Ghergani (Gherg), Ghimpaţi (Ghimp), Ioneşti (Ion), Izvoru (Izv), Liubcova (Lb), Lucieni (Luc), Maieru (Mr), Măceşti (Mc), Măgura (Mg), Moeciu de Jos (MJ), Moeciu de Sus (MS), Moldova Nouă (Md N), Moldova Veche (Md V), Moldoviţa (Mvţa), Năsăud (Ns), Petreşti (Pt), Peştera (Pş), Pietrar (Ptr), Pietroasele (Pts), Pojejena Română (PR), Pojejena Sîrbă (PS), Pucheni (Puc), Puntea de Greci (PG), Raciu (Rc), Răcari (Răc), Răscăieţi (Răs), Riu Alb (RA), Rodna (Rod), Sîngeorz-Băi (SgB), Sohodol (Soh), Şelaru (Şel), Şimon (Şim), Şirnea (Şir), Şuta (Şut), Tămăşeni (Tăm), Tîrgovişte (Tg), Vişina (Viş).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONSIDÉRATIONS SUR L'INDICATEUR ANTHROPONYMIQUE ROUMAIN

I. SÉRIE MASCULINE

RÉSUMÉ

L'élaboration de l'indicateur anthroponymique roumain qui se trouve dans un état final de réalisation pour la première partie, la série masculine, est basée sur le matériel publié par l'auteur dans les premiers Atlas anthroponymiques roumains. Après la présentation de quelques problèmes théoriques, on décrit la manière dont cet *Indicateur* a été conçu. On donne l'exemple d'un article (le prénom *Gheorghe* — l'un des plus fréquents sur le territoire daco-roumain). A la fin, on montre la grande utilité de l'indicateur pour les différents spécialistes.

Institutul „Dr. V. Babeș",
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 15 februarie 1975

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

AL NOUĂLEA CURS DE ANTROPOLOGIE SOCIALĂ, PSIHOLOGICĂ ŞI CULTURALĂ LA FACULTATEA DE FILOZOFIE A UNIVERSITĂŢII DIN BUCUREŞTI

Cu anul universitar 1974/1975, antropologia socială, psihologică şi culturală românească a început cel de-al nouălea curs, pentru care a fost elaborată o programă analitică nouă; prin aceasta s-a pus şi mai mult accentul pe pregătirea studenţilor pentru *cercetarea concretă* a culturii în *relaţie* cu omul care o *trăieşte* şi care constituie *fundalul* personalităţii lui.

Între altele, a fost discutată valoarea unui *model paradigmatic* elaborat şi organizat pe un set de grafice, călăuză în demersul ştiinţific în faza culegerii datelor primare de pe teren, pentru etapele prelucrării, grupării şi analizei acestora, precum şi pentru operaţia de corelare a *sistemului de valori al culturii* cu *sistemul social* şi cu cel al *personalităţii*. În felul acesta, cursul de antropologie socială devine şi mai util pentru formarea studenţilor în domeniul activităţii lor viitoare profesionale, în direcţia *optimizării producţiei*, a organizării şi conducerii ştiinţifice a *muncii culturale de masă*, a *educaţiei* şi *învăţământului*.

Pe baza teoriilor şi metodelor expuse în acest curs, exemplificate în seminarii prin lucrările realizate prin aplicarea sistemului antropologic integral dinamic românesc, se vor efectua cercetările din staţiile-pilot Cîmpulung şi Berivoeşti-Argeş în cadrul celei de-a 6-a campanii de *practică studenţească* din anul 1975. Vor fi abordate următoarele teme: „Omul în procesele industrializării şi cooperativizării", „Problemele umane ale automatizării şi ciberneticizării", „Valorile culturale tradiţionale şi emergente în structurarea unei personalităţi multilateral dezvoltate", „Modele culturale de familie generate de industrializare şi urbanizare", „Orientări de valoare şi folosirea diferitelor modele în definirea tipului de cultură, a gradului de modernizare şi progres în cadrul unei schimbări de structură socială şi de cultură" etc.

Cursurile de antropologie în interdisciplinaritate cu filozofia, sociologia şi psihologia, ca şi practica studenţească pe un astfel de profil mai complex, au găsit un sprijin deosebit în profesorii universitari Tudor Bugnariu, şeful catedrei de filozofie, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, Ion Drăgan, şeful catedrei de sociologie, Stelian Stoica (catedra de etică) şi Mihai Golu (catedra de psihologie cibernetică). Unul dintre cursuri a fost ţinut în anul 1974/1975 în mod special pentru subsecţia de sociologie urbană şi rurală, cerut de către prof. Virgil Constantinescu, titularul acestui curs de ramură a sociologiei.

V. V. Caramelea

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro